

eruditis certum est ecclesias Dei defendere, mantenere, honoribus ditare, beneficiis ampliare. Quapropter ego infans domna Sancia, comitis domini Raimundi et regine domine Urrace filia, et imperatoris domini Adefonsi germana, dono atque concedo ecclesie beati Iacobi apostoli et domino Petro, eiusdem ecclesie archiepiscopo, et eius canonicis tam presentibus quam futuris, pro meo anniversario et peccatorum¹ meorum remedio seu parentum meorum, vineam quam ego comparavi meo precio de Raol Franco et de uxore sua; et est ipsa vinea in Villa Francha de valle Carceris, et sunt termini ipsius vinee, in superiori² parte a monasterio Sancte Marie usque ad vineam comitis domini Ranemiri et inferiori³ parte ab illo furno imperatoris usque ad viam que vadit ad illud supradictum monasterium Sancte Marie. Do etiam domum que est in ipso mercato Ville France cum suo torculari et cum duobus doliis bonis, sub tali tenore et conditione quod in vita mea et post mortem meam semper habeant inde canonici beati Iacobi prandium bonum de duobus marcis argenti in festivitate Nativitatis beate et gloriose semper virginis Marie, ut ipsa gloriosa virgo cum apostolo beato Iacobo intercedant pro me ad Dominum Ihesum Christum⁴, quatinus eorum precibus ad vitam a visibilibus seu invisibilibus hostibus tuta in extremi iudicii examinatione merear esse secunda. Rogo etiam et suppliciter exoro eosdem quibus hanc paupertatem⁵ concedo canonicos ut in conventu⁶ suo et in omnibus beneficiis missarumque sollempniis mei semper habeant memoriam. Mando itaque ut ab hodierno die et

deinceps ipsa vinea et domus cum suis scripturis et directuris, sicuti eam comparavi, de iure meo sint abrasa et canonicorum apostolice sedis servicio perpetuo mancipata per cuncta seculorum secula amen.

Si quis tamen, quod fieri minime credo, contra hoc meum factum ad irrumpendum venerit sive sit propinquis meus vel extraneus, quisquis ille fuerit, qui talia commiserit, sit excommunicatus et a fide Christi¹² separatus et cum iuda Domini traditore eternis incendiis¹³ sit religatus, et pro temporali dampno componat duplatum vel triplatum quicquid auferre presumpserit et insuper auri puri libras C^m. Et hoc meum factum plenam semper obtineat firmitatem.

Facta autem hac testamenti serie in civitate Compostelle, adsistente ibi eiusdem ecclesie archiepiscopo domno Petro cum omnium canonicorum conventu, sub era I^l C LXXXVII^a et quotum XVII° kalendas october.

Ebo¹⁴ iam dicta infans domna Sancia quod fieri mandavi propria manu confirmo (Signum)¹⁵.

(1^a col.) Petrus rex. cf.- Nuno Pelaez. cf.- Gutierre Petrici, cf.- Andebert, cf.- Petrus lacense, cf.- Pelagius Barragan, cf.

(2^a col.) Archidiaconus Ovetensis Iohannes Falcon¹⁶, cf.- Andreas, capellanus, cf.- Arnaldus, capellanus, cf.

(3^a col.) Petrus, ts.- Pelagius, ts.- Martinus, ts.¹⁷

Pelagius Arias, canonicus¹⁸ ecclesie beati Iacobi et clericus infantis, scripsit et confirmat.

NOTAS

¹GARCIA CALLES: peccatorum.

²ID.: superiora.

³ID.: inferiora.

⁴ID.: Iesum Cristum.

⁵ID.: pauperitatem.

⁶ID.: conventus.

⁷ID.: deinceps.

⁸ID.: commissit.

⁹ID.: Cristi.

¹⁰ID.: incendis.

¹¹ID.: M.

¹²Por ego; ID.: Ego.

¹³ID.: falta el signum.

¹⁴ID.: Iohanes Falconi.

¹⁵ID.: cf.

¹⁶ID.: canonicum.

1150, abril. Toledo.

Alfonso VII reconoce a la Iglesia de Santiago el

privilegio de los votos en el termino de Toledo.

Fols. 91 r.- 92 r., en confirmacion de Fernando III de 1220.
enero, 6.Valladolid.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. XX.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, págs. 249-250.- RECUERO :
Alfonso VII, págs. 186 n. 29 y 229 n. 211.- GONZALEZ:
Fernando III, nº 99.

In nomine Patris et Filii et Spiritu Sancti amen. Dignum est ut ecclesia beati Iacobi in qua venerabile corpus ipsius requiescere creditur ab universis Dei fidelibus diligatur et honoretur et debitus ei honor ac reverencia conservetur. Quocirca ego Adefonsus. Dei misericordia Hispaniarum imperator. una cum filio meo rege Sancio et domino Raimundo. Tolletano archiepiscopo totius Hispanie primate. necnon et clero atque cum omni populum tolletano. pro amore Dei et beatissimi Iacobi apostoli et pro animabus parentum nostrorum qui ab antiquitus hoc voverunt et ad peccatorum nostrorum remissionem. vovimus et per scriptum firmitatis. usque ad finem mundi. dare annuatim volumus Deo et beato Iacobo de Compostella de uno quoque iugo boum singulas fanegas de tritico per totum terminum Tolletanum ab integro. Hoc autem. inspirante Deo. grato animo et voluntate spontanea. die dominica in Ramis Palmarum. in communi

concilio virorum ac mulierum, erectis manibus, ad Deum
inanimiter promissimus et predicto¹ apostolo patrono nostro
cuius meritis et auxilio nos² et predecessores nostri de
paganis firmiter credimus sepe habuisse triumphum
indubitanter dabimus, ita videlicet quod hanc fanegam
tritici simul³ cum decimis ad ecclesia⁴ fideliter damus,
et unus ipsius ecclesie fidelis clericus per scriptum
recipiat et ministro ecclesie beati Iacobi⁵ similiter per
scriptum veraciter reddat.

Si quis tamen quod fieri non credimus, contra hoc nostrum
votum et donativum in aliquibus disturbare aut violare,
temerario ausu, presumpserit, iram Dei omnipotentis et
nostram incurrat et post advocacionem a domino metropolitano
et primate Tolletano excommunicetur, donec emendatus
satisfaciat. Et hoc scriptum semper maneat firmum⁶.

Facta carta Toleti, mense aprilis, era M^o C LXXX VIII.

NOTAS

¹LOPEZ FERREIRO: Hispanie.

²ID.: Sanctio.

³ID.: et totius.

⁴ID.: populo.

⁵ID.: apostoli Iacobi.

⁶ID.: aut ab.

- 7ID.: etiam ad peccatorum.
- 8ID.: usque in.
- 9ID.: faneigas.
- 10ID.: toletanum.
- 11ID.: voluntate spontanea.
- 12ID.: promittimus et praedicto.
- 13ID.: falta nos.
- 14ID.: falta simul.
- 15ID.: ecclesiam.
- 16ID.: ecclesiae B.
- 17ID.: falta desde quod hasta firmum.
- 18ID.: I.

1153, julio, 22. Letrán.

Anastasio IV confirma todas las posesiones y privilegios del monasterio de Antealtares y en especial el convenio hecho con el arzobispo de Santiago don Bernardo.

Fols. 275 r.- 276 r.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pág 252.

Anastasius episcopus. servus servorum Dei. Dilectis filiis Petro. Antaltarium abbati. quod continuum est ecclesie beati Iacobi. eiusque fratribus tam presentibus quam futuris. Monachalem vitam professis imperpetuum. ad hec nobis ecclesie catholice cura a summo pastore Leo comissa est ut Dei servos paternis affectibus diligamus et eo amplius studeamus ipsorum devotionem modis omnibus confovere quo ferventius ipsi disciplinis ecclesiasticis et sanctorum patrum regulis inherere noscuntur. Tunc enim Deo gratus apostolicus impenditur famulatus si sanctorum locorum salubris institutio vigor et ordo nostris patrocinis in religionis puritate fuerint conservata. Eapropter. dilecti in Domino filii. vestris iustis postulationibus clementer annuimus et prefatum monasterium in quo divino mancipati estis obsequio. sub Beati Petri et nostra protectione suscipimus in primis statuantes siquidem ut ordo monachalis secundum beati Benedicti regula et constitutiones dignitatum et ipsius loci comutationes ac divisiones cum ecclesia beati Iacobi a bone memorie Bernaldo. Compostellane sedis archiepiscopo. canonicorum assensu rationabiliter facte. perpetuis temporibus inviolabiter conserventur. Preterea quascumque possessiones quocumque bona ex largitione regum concessio. pontificum oblatione. fidelium seu aliis modis iuste et canonice possidetis aut in futurum. Deo propitio. adipisci poteritis. firma vobis vestrisque successoribus et illibata permaneant. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prefatum monasterium temere perturbare aut

eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere sed quibuslibet vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis pro futura, salva munirum Compostellane sedis canonica iusticia.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularive persona huius nostre constitutionis paginam sciens contra eam temere venire, secundo terciove commonita si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Ihesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districtæ ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco iuste servientibus sit pax Domini nostri Ihesu Christi quatenus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen. amen. amen.

(R.) Ego Anastasius, catholice ecclesie episcopus suscripsi. (BN.).

(1a col.) Ego , presbiter cardinalis tituli Calixti, suscripsi.- Ego Guido, presbiter cardinalis tituli Sancti Grisogoni, suscripsi.- Ego Hubaldus, presbiter cardinalis tituli Sancte Praxedis, suscripsi.- Ego Octavianus, presbiter cardinalis tituli Sancte Ceciliæ, suscripsi.- Ego Iohannes Paparo Sancti Laurencii in Damasco, presbiter cardinalis, suscripsi.

(2a col.) Ego Odo, diaconus cardinalis Sancti Georgii ad

Velum Aureum. suscripsi.- Ego Iacintus. diaconus cardinalis
Sancte Marie in Cosmidin. suscripsi.- Iohannes. diaconus
cardinalis Sanctorum Spiritus et Bachi. suscripsi.- Ego
Gerardus. diaconus cardinalis Sancte Marie in Violata.
suscripsi.- Ego Iohannes. presbiter cardinalis tituli
Equitii. suscripsi.

Datum Laterani per manum Rolandi. Sancte Romane Ecclesie
presbiteri cardinali et cancellarii. XI kalendas augusti.
indictione Ia. Incarnationis Dominice anno MC C^o L^o III°.
pontificatus vero domini Anastasii IIII pape anno primo.

NOTAS

+ Custodi me Domine ut pupillam oculi. Sanctus Petrus.
Sanctus Paulus. Anastasius papa IIII.

22

1153. agosto. 1. Zamora.

Alfonso VII da a la iglesia de Santiago la villa
de Arcos con todos sus terminos.

Fols.: 1) 210 v.-211 r. y 2) 57 r.- 58 r.

REG.: GARCIA CALLES: Dofia Sancha, ap. III, n° 13 con folio 127-128.

CT.: GARCIA CALLES: Dofia Sancha, págs 49 y 182.

(Christus alfa et omega)¹. In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. Quisquis eius Sancti ecclesiam que² in omnibus negotiis suis semper habuitiutorem et cotidie cupit habere specialiter inter omnes debet post Deum diligere et pro posse multa³ ei debet impendere bona. Huius rei gratia ego Adeffonsus⁴, imperator Hispanie⁵, una cum uxore mea imperatrice Ricla et germana mea inffantissa⁶ domna Sancia, filiisque nostris⁷ Sancio atque Fernando, sciens beatum Iacobum me ad habendam de hostibus meis victoriam locis pluribus adiuvasset, eius ecclesie de Compostella quam inter omnis mei regni ecclesias et pro omnibus diligo, dono /et/ imperpetuum⁸ quandam meam villam Villam Archus spontanea voluntate gratoque animo habendam pro salute anime nostre et parentum nostrorum et peccatorum nostrorum remissione⁹, in termino Zemore existente¹⁰, libere concedo. Dono inquam eam ab integro cum omni termino suo sicut antequam Castrum Novum vel Castro Taraph popularetur integre habuit et pro parte ecclesie beati Iacobi libere extitit et predicta ecclesia possedit et Argilinus per veridicam exquisitionem videlicet Bernaldi Zemorensis episcopi et mei et aliorum multorum hominum testimonio sibi, pro termino¹¹ quemadmodum

ad mortem mei avi regis Adeffonsi¹³ bone memorie habuit Arquilinus, et est ipse terminus de Arquilinus vel de Archus per illam viam que venit de Paliare et vadit per valem¹⁵ de Sancto Iohanne usque ad Pocelino¹⁴ Pedrado et inde super lagonam Longam et inde ad lagonam de Oleyros¹⁵ et inde ad illum puteum de Lobrovi et inde ad illas senrras de illas inffantes¹⁶ que fuerunt pro parte de Arquilinus sicuti ego totum supra nominatum terminum per legitimos viros esquisivi et certus sum: inde etiam dividit cum Asparigus per illam viam que venit de Asparigus et vadit ad etiam predictam villam Archus Deo et beato Iacobo et archiepiscopo et canonicis ibi deservientibus omnibusque eorum successoribus¹⁷ per Randum, clericum meum, et ipsius ecclesie canonicum cum omnibus aliis eius directuris videlicet, cum terris et vineis, cum montibus, cum platibus¹⁸ et pascuis, cum aquis et insuper cum omnibus aliis rebus ad eam pertinentibus quecumque sint, quicumque in ea sunt vel erunt populati, nemine umquam ex debito nisi ecclesie beati Iacobi et archiepiscopo et canonicis servientur.

Si quis vero in posterum de meo vel alieno genere huius mee donationis paginam sciens ea ausu temerario ruperit vel ei contrarius venerit, sit maledictus a Domino et inferno cum Iuda proditore dampnatus nisi digne ecmendaverit, et persolvat regie parti mille morabitanos et quicquid de predicta hereditate vel in ea invaserit ecclesie beati Iacobi in duplo restituat.

Facta carta in Zemora, kalendas augusti, era 1^a CLXLII^a.

in die vincula Sancti Petri, Sancti Felicis. Ipso die venit
domnus imperator Adeffonsus¹⁹ de Arquillinus ad Zemoram cum
coniuge sua imperatrice Ricla et filio suo rege Sancio et
filia sua regina Urracha et commitibus²⁰ et principibus
suis. Ipso imperante in Tolieto²¹, Legione, Saragocia,
Nagera, Castella, Gallecia.

Ego Adeffonsus²² imperator hanc cartam²³ quam iussi fieri
confirmo et roboro.

Ricla imperatrix. cf.- Sancia infantissa²⁴, germana
imperatoris. cf.- Rex Sancius, filius imperatoris. cf.- Rex
Fernandus, filius imperatoris. cf.

Iohannes, Tolletanus²⁵ archiepiscopus. cf.- Vicencius,
segobiensis episcopus. cf.- Petrus, Segontinus episcopus,
cf.- Stephanus, Zemorensis episcopus. cf.- Navarrom,
Sallamantinus episcopus. cf.- Raymundus²⁶, Palentinus
episcopus. cf.

Comes Fernandus de Gallecia. cf.- Comes Rodericus
Velosus. cf.- Comes Ranemirus Froylat. cf.- Comes Osorius,
cf.- Comes Petrus. cf.- Menendus de Baragancia²⁷. cf.- Munio
Tacon. cf.- Aprilis. cf.- Munio Arudez²⁸ de Zemora. cf.-
Petrus Salvadorez²⁹. cf.- Item Petrus Salvadoriz. cf.

(1a col.) Pelagius Todoniz³⁰. cf.- Romanus Sesnandez³¹,
cf.- Iohannes Salvad. iz. cf.- Comes Pontius, maior domus
imperatoris. cf.- Goterre Fernandiz. cf.- Nuno Petriz,
alferiz imperatoris. cf.- Fernandus Iohannis. cf.- Vermundo
Petriz. cf.- Stephanus Romanz de Zemora. cf.- Iohannes
Cidiz. cf.- Fernandus Cidiz. cf.

(Signum Imperatoris).

(2a col.) Pelagius Salvadoriz. cf.- Petrus Muniz. cf.-
Petrus Iohannis. cf.- Petrus Xabiz. cf.- Didacus Romanz.
cf.- Pelagius Pelayz¹². cf.- Leonardus. cf.-

Munio, notarius imperatoris, per manum Iohannis Fernandi
cancellarii, scripsit.

NOTAS

¹²): falta alfa et omega.

²" : quem.

³" : ei multa.

⁴" : Adefonsus.

⁵" : Hyspanie.

⁶" : infantissa.

⁷" : meis.

⁸" : in perpetuum.

⁹" : remissionem.

¹⁰" : existentem.

¹¹" : per termino vendicavit.

¹²" : avi mei regis Adefonsi.

¹³" : vallem.

¹⁴" : Pecelino.

¹⁵" : Oleiros.

¹⁶" : infantes.

17": sucessoribus.

18": pratis.

19": Adefonsus.

20": comitibus.

21": Toletu.

22": Adefonsus.

23": kartam.

24": infantissa.

25": Toletanus.

26": Raimundus.

27": Bragantia.

28": Aurdiz.

29": Salvadoriz.

30": Tedoniz.

31": Sesnandiz.

32": Pelaiz.

1154. abril, 8. Letran.

Anastasio IV confirma todos los privilegios y
posesiones de la iglesia de Santiago.

Fols. 265 v.- 267 r.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. XXII.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pág. 255.- MANSILLA:
Formación, págs. 85 y 96.

Anastasius episcopus¹, servus servorum Dei. Venerabili fratri Pelagio Compostellano archiepiscopo, eiusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum. In eminenti apostolice sedis² specula, disponente Domino constituti fratres nostro episcopos ex iniuncto nobis apostolatus officio fraterna caritate diligere et ecclesiis sibi a Deo commissis³ suam debemus dignitatem et iusticiam conservari. Eapropter dilecte in Christo⁴ frater Pelagi, archiepiscope, rationabilibus tuis postulationibus gratum impertientes assensum ad exemplar predecessoris nostri felicitis memorie, pape Calixti, sanctam Compostellanam beati⁵ Iacobi ecclesiam cuius in ea venerandissimum corpus est positum apostolice sedis privilegio communibus et ob ipsius a Deo electi apostoli reverentiam, archiepiscopalis cathedre dignitatem quam opulentissima quondam et famos nominis Emeritana civitas, priusquam peccatis exigentibus ab impia sarracenorum tyrannide possideretur, habuisse dinoscitur⁶, presentis scripti pagina in perpetuum confirmamus, ut eadem Emeritana civitas Compostellane civitati sicut sue metropoli, perpetuis maneat subiecta temporibus. Omnem quoque pontificalis officii plenitudinem, quam ipsius Emeritane ecclesie antistites antiquitus habuerunt,

Compostellane presul ecclesie integre semper quieteque obtineat suffraganei vero episcopi Emeritane metropolis, Salamanticensis, videlicet Avilersis, Cauriensis, Ulixbonensis, et ceteri que eidem Emerite olim subiecti fuisse noscuntur Compostellano archiepiscopo, cuius consecratio ad romanam tantum spectat ecclesiam, obedientiam et reverentiam tanquam proprio metropolitanis prorsus exhibeant; ipse autem illos consecrandi ad sua concilia convocandi cum ipsis etiam ecclesiastica negocia terminarum et eorum ecclesias disponendi auctoritate sedis apostolice liberam omnino habeat facultatem. Ad hec predecessores nostri sancte recordationis, Eugenii pape, vestigiis inherens ad maiorem ipsius ecclesie dignitate et persone reverentiam vexillum vivifice crucis per subditam tibi provinciam ante te deferendi, tam tibi quam tuis successoribus, ex apostolice sedis benignitate licentiam indulgemus; ita tamen ut quandiu sedis apostolice legatus in provincia illa fuerit, minime hac dignitate utaris. Prohibemus autem ut nulli canonicorum eiusdem ecclesie beati Iacobi, qui ad aliarum ecclesiarum prelatione assumpti sunt vel in posterum assumantur, honorem vel prebendam seu canonicatum in ipsa ecclesia liceat retinere, sed alia ydonea persona in loco ipsius subrogetur que ipsi ecclesie deserviat et beneficium eius percipiat. Illud etiam omnimodo interdiciamus ut nulli unquam persone facultas sit beati Iacobi ecclesie illum censum qualibet occasione subtrahere quem Hyspanorum catholici regis ex singulis boum paribus a

flumine Pisorgo usque ad mare occidentale annuatim persolvendum, sicut in scriptis eiusdem ecclesie continetur, pro salute totius provincie statuerunt. Obeunte vero te nunc eiusdem loci archiepiscopo vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subreptionis astutia seu violentia preponatur nisi quem fratres communi consensu vel pars consilii sanioris, secundum Deum providerit, eligendum. Preterea quascumque possessiones quaecumque bona eadem Compostellana¹⁵ ecclesia in presenciarum iuste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum largitione regum vel principum oblatione fidelium seu aliis iustis modis, Deo propicio, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis, civitatem ipsam Compostellam¹⁶ cum cauto suo et cum¹⁷ ipsius episcopatus, monasterium Sancti Pelagii de Antealtaria, monasterium Sancti Martini de Foris, ecclesiam beate Marie de Saris, monasterium Sancti¹⁸ Petri de Foris, monasterium Sancti Iusti in Lania, monasterium de Superato, de Aziveto, de Coteseta, de Mosonzo¹⁹, de Cinis, de Montefortis, de Borgendo, de Nogaria, de Solandres, de Calaveria, de Seala, de Rivomalo, de Morame, de Ozon, de Savardes, de Portu Horii, de Nomino, de Cuitru, de Cologio, de Brivis, de Mecns, de Dormiana, de Calogo, de Podio, de Lerze, de Armenteera, de Arcos et monasterium Sancti Iohannis²⁰ in Fovea, Sancti Christofori, Sancti Vereeximi, Sancti Georgii, Sancti Thome²¹ de Pignario et Sancti Iacobi de Rinello; preterea regalem capellaniam et

cancellariam quam dilectus filius noster Adefonsus illustris et gloriosus Hyspanie²² rex ecclesie vestre concessit et scripti sui pagina confirmavit: castrum quoque quod vocatur²³ Honestum et Yriam²⁴ cum servis et omnibus appenditiis suis, castrum quod vocatur Sancta Maria de Lanzada, cum ecclesiis et omnibus aliis pertinentiis suis: castrum quod vocatur²⁵ Ciria, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis: territorium quod vocatur Amaea, cum omnibus possessionibus quas ibi habetis: Pistomarchos, cum servis et possessionibus quas in eo habetis: Bizetum, cum servis quos ibi habetis: Duuria, cum possessionibus quas ibi habetis: Lalas, cum pertinentiis suis: Luciosam, cum servis et pertinentiis suis: Montanos, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Cornatu, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Ventosam, cum Insula de Laonio; Montes, quos Suarius Froilez²⁶ quandoque a vestra ecclesia tenuit: Taveirolas, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Ripam Ulii, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: villam de Corneliiana cum ecclesiis votis: et omnibus aliis possessionibus quas in terra Portugalensium ducis habetis: ecclesias, cum possessionibus quas habetis in Nendos et ultra Thamar; ecclesias, cum possessionibus quas habetis in Saines; ecclesias quas habetis in Bracarensi, Legionensi, Asturicensi et aliis episcopatibus Hyspanie²⁷, quemadmodum in authenticis romanorum pontificum privilegiis ecclesie vestre indultis habetur: hospitale quod est situm ante

vestram ecclesiam, cum ecclesiis et possessionibus suis, et villam que vocatur Condominia, cum omnibus servis suis. Decernimus ergo ut nulli^{us} omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare, aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuire, aut aliquibus vexationibus fatigare, sed omnia integra conserventur vestris et aliorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva in omnibus apostolice sedis auctoritate.

Si quis igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove communita, si non satisfactione congrua emendaverit, potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Iesu Christo aliena fiat atque in extremo examine districte ultioni subiaceat, cunctis autem eidem loco iusta servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi quatenus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen, amen, amen^{us}.

(R.)^{us} Ego Anastasius, catholice sedis episcopus, ss.
(BN.).

Ego Ymarus, Tuscus episcopus, ss.- Ego Odo diaconus cardinalis Sanctiⁱ Georgii ad Velum Aureum, ss.- Ego Gregorius, presbiter cardinalis tituliⁱ Calixti, ss - Ego Guido, presbiter cardinalis tituli Sancti Crisogoni, ss.-

Ego Hubaldus, presbiter cardinalis tituli Sancte¹ Praxedis, ss.- Ego Arbertus, presbiter cardinalis tituli Sancte Anastasie, ss.- Ego Guido, presbiter cardinalis tituli Pastoris, ss.- Ego Octavianus, presbiter cardinalis tituli Sancte Cecilie, ss.- Ego Iohannes, presbiter cardinalis Sanctorum Iohannis et Pauli tituli Pamachii, ss.- Ego Iohannes, presbiter cardinalis tituli Sanctorum Silvestri et Martini, ss.- Ego Iohannes, diaconus cardinalis Sanctorum Sergii et Pachi, ss.- Ego Odo, diaconus cardinalis Sancti Nicolay in Carcere Tulliano, ss.²- Ego Gregorius, diaconus cardinalis Sancti Angeli, ss.

Datum³ Laterani per manum Rolandi, Sancte Romane Ecclesie presbiteri cardinalis⁴ et cancellarii, VI idus aprilis, indictione II, Incarnationis Dominice anno MC CQ LQ IIIIQ, pontificatus vero domini⁵ Anastasii IIII pape anno IQ.

NOTAS

¹ LOPEZ FERREIRO: eps.

² Repite apostolice sedis.

³ LOPEZ FERREIRO: commissis.

⁴ ID.: Xpisto.

⁵ ID.: scann. compost. bti.

⁶ ID.: dignoscitur.

⁷ ID.: cui.

⁸Intercala. al margen ad romenam.

⁹LOPEZ FERREIRO: negotia terminaturus.

¹⁰ID.: deferendi.

¹¹ID.: quamdiu.

¹²ID.: prebendam.

¹³ID.: idonea.

¹⁴ID.: reges.

¹⁵ID.: compost.

¹⁶ID.: compostellanam.

¹⁷ID.: et ipsius.

¹⁸ID.: monast. sci.

¹⁹ID.: Mesonzo.

²⁰ID.: monast. sci.

²¹ID.: sci. Xrofori, sci. Vereximi, sci.

²²ID.: Hispanie.

²³ID.: vocant.

²⁴ID.: Iriam.

²⁵ID.: vocant.

²⁶ID.: Froilet.

²⁷ID.: Hispanie.

²⁸ID.: nullo.

²⁹ID.: falta desde in futurum hasta amen.

³⁰⁺ Custodi me Domine ut pupillam oculi. Sanctus Petrus.

Sanctus Paulus. Anastasius papa IIII.

³¹LOPEZ FERREIRO: dias. card. sci.

³²ID.: G.G. pbr. card. tit.

³³ID.: Bobaldus pbr. card. tit. sce. Estas mismas

abreviaturas aparecen en los restantes cardenales.

14ID.: Tul. conf.

15ID.: dat.

16ID.: sce. rom. ecclesie pbr. card.

17ID.: dni.

24

1155. febrero. 7. Tordesillas.

Alfonso VII da a la Iglesia de Santiago una
heredad cerca de Ledigos.

Fols. 59 r. - 60 r.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. ap. XXV.

REG.: RASSOW: Die Urkunden, pág. 461.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. pags. 260 y 261.- RECUERO :
Alfonso VII, pág. 237.

(Christus) In nomine Domini amen. Quanto diviciis et
possessionibus quisque videtur affluere¹ tanto de his que
possidet Deo et veris Dei cultoribus pro salute anime sue et
peccatorum suorum remissione largius debet impendere. iusta²

illud apostoli facite bonum ad omnes maxime ad domesticos fidei. Quapropter ego Adefonsus. Dei gratia⁹ totius Hyspanie imperator. una cum uxore mea imperatrice domna⁹ Rica et cum filiis meis Sancio et Fernando regibus. pro amore Dei facio cartam donationis et textum firmitatis Deo et ecclesie beati Iacobi et vobis archiepiscopo domno⁹ Pelagio et omnibus eiusdem ecclesie successoribus vestris. de tertia parte totius pascui de Cordelos. Dono et concedo vobis terciam partem illius pascui que iacet circa illam villam beati Iacobi que vocatur Lidigus ut ab hac die habeatis et possideatis vos et omnes successores vestri iure hereditario in perpetuum et faciatis de ea quicquid vestra fuerit voluntas. donado. vendendo. concambiendo cuicumque volueritis libere et quiete. Et hoc meum factum semper sit firmum.

Si vero aliquis⁹ homo ex meo genere vel alieno hoc meum factum rumpere temptaverit. sit maledictus a Ieo et excommunicatus et cum Iuda Domini traditore in inferno dampnatus et cum Datam et Abiron. quos terra vivos absorbit. penas inferni luat⁹.

Facta carta in Ochterdeselas. VII⁹ idus februarii. era Ma Ca LXa IIIa. Imperante ipso Adefonso imperatore Tholeto. Legioni. Galedie. Castelle. Naiare. Saragocie. Baecie et Almarie. Et tunc dominus⁹ Iacintus. diaconus Sancte Romane Ecclesie cardinalis. celebravit concilium apud Vallemollit cum domino imperatore Adefonso et cum filiis eius Sancio et Fernando regibus et cum archiepiscopis Iohane Toletano.

Pelagio Compostellano⁹ et cum episcopis totius imperii sui et cum comitibus suis Almanrrico et Poncio atque barronibus¹⁰. Et tunc temporis rex Navarre Sancius et comes Barchilonie vassalli imperatoris.

Quicumque hanc cartam seu donum meum rumpere temptaverit, pectete archiepiscopo seu canonicis ecclesie beati Iacobi decem milia morabitorum¹¹.

Ego Adefonsus, Dei gratia totius Hyspanie imperatori, hanc cartam quam fieri iusi propria manu mea confirmo atque roboro.

(Signum imperatoris.)

(1a col.) Rex Sancius, filius imperatoris, cf.- Comes Almanrricus, tenenes Baeciam, cf.- Comes Poncius, maiordomus imperatoris, cf.- Gundisalvus de Maranon, alferiz imperatoris, cf.- Didacus Muniz¹² de Saldania, tunc tempori maiorinus in Carrione et in Saldania, cf.

(2a col.) Iohannes, Toletanus archiepiscopus¹³ et Hyspanie primas, cf.- Martinus, Ovetensis episcopus, cf.- Iohannis, Legionensis¹⁴ episcopus, cf.- Petrus, Asturicensis¹⁵ episcopus, cf.- Reimundus, Palentinus¹⁶ episcopus, cf.

(3a col.) Rex Fernandus, filius imperatoris, cf.- Comes Rodericus¹⁷ Petriz, cf.- Comes Gunsalvus Fernandiz, cf.- Iohanes Petriz, cf.- Petrus Balzam, maiorinus tunc temporis in Legione, cf.¹⁸

Adrianus, notarius imperatoris, per manum Iohannis Fernandiz imperatoris¹⁹ cancellarius, hanc carta scripsit.

NOTAS

¹LOPEZ FERREIRO: affluere.

²ID.: iuxta.

³ID.: gra.

⁴ID.: dna.

⁵ID.: archiepo dno.

⁶ID.: id vero aliquid.

⁷ID.: falta desde homo hasta luat.

⁸ID.: dns.

⁹ID.: compostell.

¹⁰ID.: baronibus.

¹¹ID.: falta desde et tunc hasta morabitinorum.

¹²ID.: Nuniz.

¹³ID.: Tolet. archieps.

¹⁴ID.: Legion. eps.

¹⁵ID.: Asturic. eps.

¹⁶ID.: Palent. eps.

¹⁷ID.: Rudericus.

¹⁸ID.: Falta cf.

¹⁹ID.: Falta imperatoris.

1156. noviembre. 2. Atienza.

Alfonso VII, con el consentimiento del arzobispo de Santiago, acota a Sancho Yáñez la villa de Pedroso, debiendo pagar a la Iglesia compostelana un fretón el día de la Trinidad.

Fols. 222 r.- 223 r.

CT.: LOPEZ FERREIRO, H.C., IV. pag. 264.

(Christus) In nomine Sancte et individue Trinitatis que a fidelibus in una deitate colitur et adoratur. Quoniam fere in omni contractu et maxime in donationibus que es mera liberalitate principum, regum et potius imperatorum procedunt bona fide exigitur, quoniam etiam idoneum est et rationi congruum ut ei que a regibus sive ad imperatoribus donantur iusto mentis autenticis firmetur ac roborentur, nec res ipsa gesta ve/tu/state te[m]porum oblivioni tradatur. Eapropter ego Aldefonsus, pius, felix, inclitus, triumphator ac¹ semper invictus, totius Hyspanie, divina clemencia, famulosissimus imperator, una cum uxore mea imperatrice domina Richa et cum filiis meis Sancio et Fernando regibus, simul etiam cum filiabus meis, scilicet Constancia, inclita Francorum regina, et cum Sancia, nobili Navarre regina, facio tibi Sancio Iohanni et uxori tue Maiori Guilielmici et filiis et filiabus vestris necnon successioni et .voci tue,

mea spontanea voluntate cautum firmissimum de villa de Pedroso, cum casale nomine Soutulo, et cum aliis casalibus et omnibus aiuncionibus ad ipsam pertinentibus, per portum de Lampani et lumbas per quas dividitur Cheiruga et ad pelaciis et per extremos terminos de Pasturiça versus Mirandam, et per alios suos terminos antiquos, a qua villa removeo cunctum regium forum, et omne forum, videlicet coniuntam cum placito archiepiscopi ecclesie beati Iacobi domini Martini et assensu eiusdem ecclesie canonicorum. Et hoc factum meum firmum et inconcussum.

Si quis infringere temptaverit sit in primis excommunicatus et cum Datam et Abiron, quos terra vivos, obsorbuit, condemnatus persolvat etiam tibi vel vocem tuam pulsanti sex mille solidos, existente cautum semper in robore suo.

Est autem facta carta ista in Atenza, quarto nonas kalendarum novembrium, era Iā Cā nonagesima IIIIā. Imperante eodem Adefonso glorioso, pio, felici, ac semper invicto Gallecie, Legionis, Castelle, Nagerie, Cesaraguste, Toieto, Almarie, Baecie, Anduger, Varlali^{is} imperatoris comes Barchilolensi, rex Murcie, rex Navarie et alii multi vasalli eiusdem potentissimi quorum nomina non scribuntur hic.

Ego Adefonsus Hispanie imperator, una cum filiis et filiabus meis, hanc cartam quam fieri iussi propria manu mea roboro atque confirmo.

Rex Sancius, cf.- Comes Manrricus, tenens Baecie, cf.-
Comes Lupus, cf.- Comes Veila, cf.- Celebrunus, Segontinus

episcopus, cf.- Iohannes. Legionensis episcopus, cf.-
Gundisalvus de Marañon, tenens alfaracian imperatoris, cf.-
Goter Petrici, cf.- Goter Fernadiz, cf.- Poncius de Minerba,
cf.- Fernandus Captivus, cf.- Guncalvus Ruderigus, cf.-
Giomet Guncalviz, cf.- Iohannes. Tolletanus archiepiscopus,
cf.- Vicencius, Segoviensis episcopus, cf.- Martinus,
Auriensis episcopus, cf.- Petrus, Asturicensis episcopus,
cf.- Iohannes, Lucensis episcopus, cf.

(Signum regis Sancti.) (Signum imperatoris.) (Signum
regis Fernandi.)⁴

Ego magister Petrus, domini imperatoris cancellarius,
cf.- Rex Fernandus, cf.- Comes Poncius, marioronus
imperatoris, cf.- Comes Ramirus, cf.- Comes Petrus, cf.-
Comes Rudericus, cf.- Comes Gundisalvus, cf.- Vela Goterriz,
cf.- Alvarus Ruderigus, cf.- Menendo Braganca, cf.-
Pellagius Curvus, cf.- Petrus, Mindoniensis episcopus.

Rinatus, scriptor domini imperatoris, per manus Petri
Gundisalvi, cancellarii domini imperatoris, propria manu
mea scripsi.

Ego Petrus, cardinalis ecclesie beati Iacobi, decanus,
cf. (Signum)⁵.

Bernardus, Compostellane ecclesie cardinalis,
cf. (Signum).

Ego Petrus, iudex, cf. (Signum).

Pelagius Canus Dei gratia ecclesie beati Iacobi cantor,
cf.

Martinus, Dei gratia ecclesie beati Iacobi

archiepiscopus, hoc scriptum confirmat (R.)⁶

Hoc tamen servato quod Sancius Iohannis vel vox sua reddat annuatim canonice beati Iacobi fertonem unum argenti in Dominica die Sancti Trinitatis, dum vixerit, et post eius obitum quicumque in eadem hereditatem successerint annuatim reddant eidem ecclesie ipsum fertonem dum mundus extiterit.

NOTAS

¹Repite hac.

²Por vassali.

³Repite Comes Manricus, tenens Baesle, cf.

⁴In signo: Hec sit qui infringat proprio robore firmat.
Fernandus rex Legionensis.

⁵In signo: Petrus Pardus, Dei gratia decanus.

⁶Verbo Domini celi firmati sunt. Martinus archiepiscopus.

1158. setiembre. 30. Santiago.

Fernando II confirma al arzobispo de Santiago y a sus sucesores en los cargos de capellan y canceller mayor.

Fol 141 v.-142 v.'

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C. IV, ap. XXVII.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 350.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, págs. 14 y 269-270.-

MILLARES: Cancilleria, págs 261-263.- GONZALEZ: Fernando II, págs. 37 y 162.- PORTELA PAZOS: Anotaciones, pág. 18.

(Christus)² Qui regnum Hispanie³ conservari et dilatari desiderant consilium illis est. ut Hispanorum certum et specialem patronum beatissimum Iacobum studeant habere propitium. Huic studio ego Fernandus, per Dei misericordiam Legionensis sceptri rex et beati Iacobi vexillifer, insistere satagens Compostellanam gloriosissimi Iacobi ecclesiam in omnibus largitionibus et beneficiis avorum atque parentum meorum in possessionibus, honoribus, dignitatibus atque in omni iure suo semper integre conservare et meis etiam donationibus eam⁴ ampliare et super omnes ecclesias mei regni semper honorare, promitto et statuo ad prsens vero mei patris incliti⁵ imperatoris Adefonssi⁶ vestigiis inherens atque donationem eius approbans vobis dilecte pater Martine, Compostellanne⁷ sedis archiepiscopo, et fratrum vestrorum canonicorum conventui atque omnibus successoribus vestris et⁸ ecclesie Compostellane imperpetuum⁹ regalem Hispanie cancellariam et

capellaniam hereditario iure perhenniter¹⁰ habendam concedo et concessionem hanc huius spontanei scripti pagina confirmo. presentibus personis ecclesiasticis et secularibus, videlicet Iohanne¹¹, archiepiscopo Bracarensi, episcopis Petro Minduniensi et Eliberto Ullisbonensi¹², comitibus Poncio de Cabrera, Petro Adefonsi¹³ de Asturiis, Ranemiro Froilaci, Gundisalvi Fernandii, maiorino regii palatii Aprili, potestatibus et baronibus et Alvaro Roderici, Nunone Petriz¹⁴, Pelagio Curvo et aliis plurimis.

Si quis contra hoc nostrum scriptum facere vel machinari aliquid inventus fuerit, Dei et beati Iacobi offensam incurrat et cum filiis perditionis in inferno partem suam accipiat, vobis vel voci vestre¹⁵ auri libras C⁹⁰ exolvat, ipsius vero cancellarie et capellanie dominium in vestro vel vestre vocis iure¹⁷ in eternum maneat.

Data pagina concessionis et confirmationis Compostelle¹⁸, per manum archidiaconi cancellarii /fernandi/, II^{ca} kalendas octobris, sub era I^a C^a LX^a a VI^a¹⁹.

Ego Fernandus, Dei gratia rex legionensium, hanc cartam²⁰ quam fieri iussi propria manu roboro et confirmo.

(Signo rodado.)²¹

(1^a col.) Ego Iohannes, Dei gratia Brachariensis²² archiepiscopus, cf. (Signum.)-Petrus, Auriensis²³ episcopus, cf. (Signum.)-Petrus, Dei gratia Vallibiensis episcopus, cf. (Signum.)²⁴- Comes Pontius de Cabreira²⁵, cf.- Comes Petrus Adefonsi²⁶ de Asturiis, cf.- Comes Ranemirus Froilaci, cf.- Comes Gundisalvus Fernandici, cf.- Maiorino

regii placii Aprilis, cf.- Alvarus Ruderici, cf.- Filius
eius Rudericus Alvarici, cf.²².- Nunione Petrici, cf.²³.-
Pelagius Curvus, cf.- Sancius Iohannis, cf.- Iohannes
Vistila, cf.- Didacus Pelaici, cf.- Gaufridus de Sanctas,
cf.- Petrus Belius [cf.]

(2a col.) Pelagius Cellenove abbas, cf. (Signum.)-
Fernandus Ebrardici, cf.- Pelagius Toeragus, cf.- Mirtinus
Pelaici, cf.- Anselinus, cf.- Bernaldus Petrici, cf.-
Vilhelmus²⁴ Oliver, cf.- Amarelus, cf.- Fernandus Pandus,
cf.- Iulianus Petrici, cf.- Martinus Didaci, cf.- Pinzan,
cf.- Petrus Sisnandici, cf.- Iohannes Arias, cf.- Petrus de
Valeyron.- Cresconius Puiuctus, cf.- Martinus de Villanova,
cf.- Froila Farret, cf.

Pelagius de Vizn. ecclesie²⁵ beati Iacobi subdiaconus,
notarius, et per proprio robore cf.

NOTAS

¹Otra copia en A.H.N., Consejos, leg. 4179, p. 1, fol. 261.

² LOPEZ FERREIRO.: falta el crismón.

³ID.: Hyspaniae.

⁴ID.: donationibus ampliare.

⁵ID.: inclyti.

⁶ID.: Adephensi.

⁷ID.: Martine Compostellane.

⁸ID.: vestris ecclesie.

- 91D.: in perpetuum.
101D.: perenniter.
111D.: Ioanne.
121D.: Viliberto Udisu nensi.
131D.: Adephonsi.
141D.: Nunnone Periz.
151D.: vestrae.
161D.: centum.
171D.: vocis vestrae vere.
181D.: Compostellae.
191D.: MCXVI.
201D.: Legionensium chartam.
21+ Fernandi Legionis regis.
22LOPEZ FERREIRO.: Ioannes Bracaren.
231D.: Auriem.
24In signum : -no verita.
25LOPEZ FERREIRO: Cabrera.
261D.: Adephonsi.
271D.: falta desde fillus hasta cf.
281D.: falta Munione Petrici, cf.
291D.: Guilielmus.
301d.: ecclesiae.

Alfonso VII dona al arzobispo de Santiago la
iglesia de Caldas de Reyes.

Fols. 1) 191 v.- 192 r. y 2) 198 r.-v.

REG.: GONZALEZ: Fernando II. pág. 360.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C. IV. pág. 270.- MILLARES:
Cancilleria. pág 263.

(Christus, alfa et omega) In nomine Sancte et individue
Trinitatis. Patris et Filii et Spiritus Sancti amen. Summum
in regibus bonum est ecclesias et pia loca fovere^r,
religiosas personas diligere ac manutenere et eis aliqua^r
beneficia conferre. Quodcirca ego Fernandu. Dei gratia
Legionensium rex. propria voluntatis imperio motus. facio
textum^r scriptum donationis firmissimum in perpetuum
valiturum ecclesie Sancti Iacobi et vobis dilecto meo. domno
Martino. eiusdem ecclesie venerabili archiepiscopo. atque
successoribus vestris de illa ecclesia de Caldas de
Contines. videlicet Sancta Maria. Dono itaque ecclesie
Sancti Iacobi et vobis domno Martino. eiusdem loci
archiepiscopo. et successoribus vestris iamdictam ecclesiam.
scilicet Sancta Maria de Caldis de Contines^r cum omnibus
terminis suis novissimis et antiquis. cum pratis. pascuis.
montibus. fontibus. molendinis et locis molendinorum. cum

ingressibus et egressibus, cum hominibus, casalibus, famillis, servicialibus⁶ atque hereditatibus et cum omnibus prestacionibus suis presentibus et futuris et cum omni iuris e⁶ius quod habet vel habere debet plenitudine, ubicumque illud invenire potueritis, intus vel extra et cum illis hereditatibus, familiis et criacionibus de regalengo que sunt infra terminos parrochie ipsius ecclesie atque hereditario⁷ iure, ob remedium anime mee et parentum meorum, in perpetuum concedo. Sit itaque prememorata ecclesie et vobis domino Martino, eiusdem ecclesie archiepiscopo, deinceps potestas faciendi de illa quicquid volueritis.

Si quis igitur huius mei voluntarii facti temerarius violator contra hanc mee donationis paginam venire presumpserit, offensam⁸ Dei cum indignatione mea incurrat et, pro temeraria presumptione, prefate ecclesie eiusque archiepiscopo vel eorum vocem pulsanti, mille libras auri componat. Et hec scriptura semper stabilis et inviolata permaneat.

Facta apud Cemoram, V⁹ kalendas october, sub era M⁹ C⁹ LX⁹ a VII⁹ a⁹, anno III quo obiit in portu de Muradal famosissimus Hyspaniarum imperator domnus Anfonso¹⁰ et cepit regnare inclitus eius filius predictus rex Fernandus in Legione, Gallecia et Asturiis.

Ego Fernandus, Dei gratia, Legionensium rex, hoc scriptum quod fieri iussi propria manu roboro et confirmo.

(1^a col.) Petrus, Minduniensis episcopus, cf. - Iohannes, Legionensis episcopus, cf. - Fernandus, Astoricensis

episcopus, cf.- Stephanus, Cemorensis episcopus, cf.-
Ordonius, Salamantinus episcopus, cf.- Petrus, Ovetensis
episcopus, cf.- Iohannes, Lucensis episcopus, cf.- Petrus,
Auriensis episcopus, cf.

(Signo rodado.)¹¹

(2a col.) Comes Poncius, maiordomus regis, cf.-Comes
Petrus, cf.- Comes Ramirus, cf.- Comes Gunzalvus, cf.-
Poncius de Minerbus, cf.- Fernandus Gunsalvi, signifer,¹²
cf.- Pelagius Curvus, cf.- Alvarus Roderici, cf.- Nunio
Fernandi, cf.- Menendus Bragancius, cf.- Menendus Faian, cf.

Ego Petrus, dictus Infantinus¹³, notarius regis, de manu
Minduniensis episcopi domni Petri, scripsi at¹⁴ confirmo.

NOTAS

¹Original en SANTIAGO, A.H.D., leg. 1. carp. 5, antes
SANTIAGO, A.A.- Otra copia en Tumbo A fol. 47 r.

²2): fovere et religiosas.

³ID.: facta aliqua.

⁴ID.: testum et scriptum.

⁵ID.: falta desde videlicet hasta Caldis de Contines.

⁶ID.: serviçialibus.

⁷ID.: heredarío.

⁸ID.: presumserit offensam.

⁹ID.: Ma Ca LXa VIIa.

¹⁰ID.: Anfonssus.

¹¹+ Signum Fernandi regis Legionis.

¹²2): Gunsalviz, signifer regis.

¹³ID.: Inffantinus.

¹⁴ID.: atque.

28

1163. febrero. Medinaceli.

Fernando II concede al obispo Pedro de Mondoñedo,
electo de Santiago, Coria con su jurisdicción.

Fols. 122 r.- 123 r.

REG.: GONZALEZ. Fernando II, págs. 373-374.

CT.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 61 n. 15 y 175.

(Christus, alfa et omega.) In nomine Patris et Filii et
Spiritus Sancti amen. Fida memorie custodia in scripto
consistit cuius recitatio summo ut oblivione et rem longi
temporis facile redacit in mente. Huic est quod ego
Fernand. Dei gratia ex Hyspanorum. facio textum et
scriptum donationis firmissimum et eius concussa stabilitate
semper permansurum. Deo et beato Iacobo et vobis dilecto meo

Petro, Minduniensi episcopo, Compostellanno electo, vestrisque successoribus et universo eisdem ecclesie canonicorum, tam presentium quam futurorum, venerando conventui, videlicet de tota Cauria. Dono itaque Deo et Compostellane Sancti Iacobi ecclesie et vobis donno Petro, eiusdem ecclesie electo, et vobis accedentibus vel succedentibus et iamdictis Sancti Iacobi canonicis presentibus et futuris, pro memoratam civitatem videlicet Cauriam totam et integram, cum terminis suis, castellis omnibus novissimis et antiquis, cum regalibus omnibus, cum universis bonis et pertinentiis suis et cum omni iuris eius habiti vel habendi p/l/enitudine et ut deinceps prefatam urbem Caurie habeat Compostellana ecclesia possideat et quicquid voluerit de illa faciat eidem et eiusdem vobis domno Petro, electo, iure hereditario eandem in perpetuum concedo pro mea et parentum meorum salute perpetua et pro communi christianitatis utilitate et illius devoti obsequii, quod Petrus, Minduniensis episcopus et Compostellanus electus, fideliter et sine remissione xxxxxxxxxxxxxxxx intuitu.

"* Si quis igitur hoc meum voluntarium factum irrumpere" "presumpserit iram xxxxxxxxxxxxxxxxxxxxxx et beati Iacobi et omnium sanctorum Dei se noverint incursum et cum Iuda proditore Domini in inferno gravatur puniendum et Compostellane ecclesie /vel/ voci sue mille libras auri compositurum.

Facta carta apud Midinamceli, mense februario, sub era Ma

CCa Ia. Regnante rege domno Fernando in Legionē, Gallecie et Asturiis et, sub tutela sua, nepotem suum regem Anionsum tenente in Toletō, Strematura et Castella eodem rege existente.

Ego Fernandus Dei gratia rex Hispanorum hoc scriptum quod fieri iussi propria manu roborō et confirmo.

(1a col.) Comes Hemanricus, cf.- Comes Nuno, cf.-
Gonzalvus de Maranon, cf.- Gonzalvus Roderici, cf.-
Iohannes, Tolletanus archiepiscopus, cf.- Guillelmus,
secohiensis episcopus, cf.- Cerebrunus, Saguntinus, cf.-
Iohannes, Oxomensis episcopus, cf.- Sanctius, Avilensis
episcopus, cf.- Reimundus, Palentinus episcopus cf.-
Petrus, Burgensis episcopus, cf.- Petrus, Dei gratia
Minduniensis episcopus et Compostellanus electus et
maior domus regis, cf.- Iohannes, Legionensis episcopus, cf.-
Ordonius, Salamantinus, episcopus, cf.- Stephanus,
Cemorensis episcopus, cf.

(Signo rodado.)'

(2a col.) Fernandus, Astoricensis episcopus, cf.-
Gonzalvus, Ovetensis episcopus, cf.- Iohannes, Lucensis
episcopus, cf.- Petrus, Auriensis episcopus, cf.- Suarius,
Cauriensis episcopus, cf.- Comes Fernandus, cf.- Comes
Ueascus, cf.- Comes Ramirus, cf.- Petrus Petris, cf.- Comes
Alvarus, cf.- Fernandus Roderici, cf.- Poncius de Minerva,
cf.-xxxxxxxr, cf.- D. n. s. Aprilis, cf.

Ego Petrus, dictus Infantinus, notarius regis, per manum
Roderici Fernandi, domini regis cancellarii, scripsi.

NOTAS

+ Signum Adefonsi (sic) regis Hyspaniarum.

29

1163. agosto. León.

Fernando II da a su capellán Martin Muñoz media
iglesia de San Julian de Almenara.

Fol. 193 r.-v.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 375.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pág. 278.- GONZALEZ: Fernando
II, pág. 175.

(Christus, alfa et omega.) In Dei nomine. Ego Fernandus,
Dei Gratia Hispaniarum rex, facio textum et cartam et
donacionis vobis capellano Martino Munionis, de medietate
cuiusdam ecclesie Sancti Iuliani de Almenaras. Do siquid
vobis iamdicto medietatem predictae ecclesie, que est

replengum. pro bono et honesto servicio quod mihi fecistis et facitis. Abhinc igitur habeatis eam. vendatis, donetis et iure hereditario cum omnibus directoris ad ipsam medietatem pertinentibus et a me firmiter cautatam perpetim possideatis.

Si vero contra hoc utile et honestum scriptum mee donationis venire presumpserit, iram omnipotentis Dei cum plenitudine indignacionis mee incurrat et, pro temeraria presumptione, mihi vel vocem pulsanti regum C^o libras auri pectet, insuper vobis vel voci vestre quod calumpniatus fuerit componat in duplo. Et hec donationis scriptura perpetuo semper robore et cauto fulciatur firmissimo.

Facta karta in Legionem, sub era M^a CC I, mense augusti. Regnante domino rege Fernando in Tolledo et Stremadura, Legionem, Gallecia et Asturia.

Ego Fernandus, Dei gratia Hispanorum rex, hoc scriptum quod fieri iussi propria manu roboro, sigillo meo confirmo.

(1a col.) Petrus, Minduniensis episcopus et Compostellanus electus. cf. - Iohannes, Legionensis episcopus. cf. - Gunzalvus, Ovetensis episcopus. cf. - Fernandus, Astoricensis episcopus. cf. - Iohannes, Lucensis episcopus. cf. - Petrus, Auriensis episcopus. cf.

(Signo rodado).¹

(2a col.) Fernandus Roderici, maior domus regis. cf. - Comes Ramirus. cf. - Comes Petrus. cf. - Comes Alvarus. cf. - Comes Fernandus. cf. - Petrus de Minerva. - Fernandus Petri, signifer regis. cf.

Petrus dictus Infantinus. regis notarius. Roderico
Fernandi. existente cancellario. scribi et cf.

NOTAS

1+. Signum Fernandi regis Hispanorum.

30

1165. diciembre. 10.

El arzobispo de Santiago don Martin da al prior de
San Juan da Cova la ermita de San Sebastián. en la
isla de la Toja.

Fol. 182 r.-v.

EDIT.: LOPEZ FERREIRO: H.C.. IV. ap. XXXVI.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C.. IV. pág. 281.- CAAMANO BOURNACEL:
El Grove, págs. 142 y 177.

(Christus.)¹ Marinus. Dei gratia Compostellane ecclesie
archiepiscopus², et conventus canonicorum. Dilectis
fratribus Didaco. priori. et relique congregationi ecclesie

Sancti Iohannis de Fovea. salutem. Orationis sancte studio insistere set aspere paupertatis angustia gravari. vos attendentes in oratione simus participes paupertati aliquantulum subvenire decrevimus. Itaque. comuni consilio et pari assensu. vobis et successoribus vestris imperpetuum donamus et concedimus hermitam illam. que in terra Sancte Marie de Lanceata iacet. loco certo. in insula vocitata Luxo. ad focem Humie. iuxta Ogrove et inter Villarinum et Castrelum. que hermita vocatur Sanctus Sebastianus de Luxo. Hanc igitur hermitam. cum omnibus suis bonis et directuris. intus et extra. per suos terminos et divisiones antiquas. integre vobis et voci vestre donamus et donacionem nostram huius scripti pagina confirmamus ut ab hoc die et deinceps libere et quiete possideatis evo perhenni et seculo cuncto.

Si quis ulterius hoc nostrum spontaneum factum irru[m]pere presumpserit. auctoritate omnipotentis Dei et nostri ordinis officio sit maledictus et excommunicatus. donec ad conlignam satisfactionem venerit. insuper quod in calumpnia miserit vobis vel voci vestre dupliciter componat et nobis et vobis milia solidorum pariat pro temeratis ausu. Et hec scriptura semper habeat robur.

Facta die IIII^{to} nonas decembris. era M^o CC^a III^a.

Ego Martinus. Dei gratia ecclesie Compostellane archiepiscopus. hoc scriptum proprio signo cf. (Signo rodado.)

NOTAS

*LOPEZ FERREIRO: falta el crismen.

*ID.: gra. compostel. ecclesie archieps.

*ID.: attendentes ut.

*ID.: communi.

*ID.: in perpetuum.

*ID.: falta desde huc hasta robui.

*Verbo Domini celi firmati sunt. Martinus archiepiscopus.

1165, diciembre, 31. Salamanca.

Fernando II da a la Iglesia de Santiago el señorío
de Deza.

Fols. 70 v.- 71 r.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 391.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. LXXV y pág. 271.-

GONZALEZ: Fernando II, pág 73.-ID.: Alfonso IX, I, pag 20.

(Christus alfa et omega.) In nomine Domini nostri Ihesu
Christi amen. Inter cetera que regiam maiestatem decorare

videntur summa et precipua virtus est sancta loca et religiosas personas diligere et venerari, protegere et defendere et ea laicis dictare muneribus atque in prediis et possessionibus ampliare, ut dando terrena adipisci mereamur eterna et autem loca precipui honoranda sunt que sanctorum corporum humanatione insignita esse noscuntur. Huius siquidem rationis intuitu ego Ferdinandus, Dei gratia Yspaniarum rex, una cum uxore mea regina dompna Urraca, ecclesiam Compostellanam in qua patroni nostri gloriosissimi apostoli Iacobi corpus humatum requiescit, muneribus propriis ditare desiderans, dono per scriptum donacionis firmissimum imperpetuum valiturum Deo et beato Iacobo et ecclesie sue Compostellane et vobis vnerabili episcopo dompno Petro, ipsius ecclesie procuratori, necnon et omnibus canonicis ibi Deo servientibus tam presentibus quam futuris, totam Deçam cum omni iure regali per terminos suos novissimos et antiquos, videlicet quomodo dividit cum terminis de Castella et de Buval, de Montibus et Taveyrolos, de Cira et Ventosa, de Camba et de Dorra et ut ab hac die et deinceps prefatum honorem, videlicet Deçam totam ab integro habeatis cum omnibus directuris et pertinentiis suis cum omni iure et regia voce possideatis et omnem vestram voluntatem de illa faciatis vos et omnes successores vestri iure hereditario imperpetuum vobis et ecclesie vestre Compostellane habendam concedo pro remedio anime mee et parentum meorum et ut si quid ego aut pater meus imperator contra pretaxatam ecclesiam fecimus, quod fieri minime

debuerat inconueniente gloriosissimo apostolo nullam Dei omnipotentis incurramus offe[n]sam sed vitam consequamur eternam ipsumque apostolum semper patrum patronum inueniamur et propicium.

Si quis igitur tam de meo genere quam de alieno vos aut ecclesiam Compostellanam super hoc meo facto voluntario et honesto inquietare vel molestare temptauerit. iram Dei omnipotentis et rectam indignacionem incurrat et cum Iuda Domini proditore et cum Datam et Abiron. quos viues terra absorbuit. in inferno sit dampnatus et pro temerario ausu depedictæ ecclesie et eius voci centum libras auri persolvat et quod invaserit duplet. Et hoc scriptum robur semper obtineat firmum.

Facta carta apud Salamanticam. pridie kalendarum ianuarii. era M^a CCA^a LI. Regnante rege domno Fernando Toleti. Extremadura. Legionē. Gallecia et Asturiis.

Ego dominus Fernandus. Dei gracia Hispaniarum rex. una cum uxore mea regina Urraca. hoc scriptum quod fieri iussi proprio roboro et confirmo.

Magister Petrus Suariz. Salamantinus electus et regis cancellarius. cf.

(12 col.) Iohannes. Legionensis episcopus. cf.-
Goncalvus. Ovetensis episcopus. cf.- Petrus. Auriensis
episcopus. cf.- Iohannes. Lucensis episcopus. cf.-
Fernandus. Asturicensis episcopus. cf.- Stephanus.
Zemorensis episcopus. cf.- Suarius. Cauriensis episcopus.
cf.

(Signo rodado.)¹

(2a col.) Fernandus Roderiz, maior domus regis, cf. - Comes Alvarus in Sarría, cf. - Comes Petrus in Asturiis, cf. - Comes Ramirus in Beriz, cf. - Iuanus Melendiz, signifer regis, cf. - Alvarus Roderici, tenens turres Legionis, cf. - Petrus Moriz, [cf.], - Fernandus Oduariz, cf. - Petrus Balzan, [cf.], - Balasco Melendiz, cf.

Ego Petrus de Ponte, notarius regis, feci scribi et ci.

NOTAS

¹Signum Fernandi regis Hispaniarum.

32

1168, abril, Lugo.

Fernando II da a la Iglesia de Santiago el pueblo de Noya junto con otras mercedes.

Fols. 156 v. - 157 r.¹

EDIT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. 38, segun Tumbo A - Documentos, en "E.M.P.", III (1949), page 227-228, segun

copia del Museo de Pontevedra, colección Castro Sampedro.

TRAD.: LOPEZ FERREIRO: Fueros, I, págs. 159-161 (3a, 175-177).

REG.: GONZALEZ: Fernando II, págs. 400-401.

CT.: LOPEZ FERREIRO: ILC, IV, págs. 285-286. - VAZQUEZ NUNEZ: Allariz, pág. 19.

(Christus.) In nomine Sancte et individue Trinitatis, que a fidelibus in una Deitate colitur et adoratur, ea que a regibus sive principibus ecclesiis et locis venerabilibus donantur^r licterarum testimoniis et notulis sunt exprimenda nec post modum longo tractu temporis oblivioni tradantur. Noscat igitur presens etas et futuras quod ego Fernandus, Dei gratia rex Hispanorum, amore omnipotentis Dei et sanctissimi^a apostoli Iacobi, capitis et patroni nostri, dono et concedo vobis, fideli meo, domno Petro, electo Compostellano, ut novum burgum et portum edificetis et instituatis in terra Sancti Iacobi, territorio Sancte Christine^a de Noya, in ripa fluvii Tamaris,^a ad honorem Dei et ecclesie predictae, que vos in patrem et pastorem elegit. Hic autem burgus sive portus de cetero^r Totum Bonum ab omnibus vocitetur; et taliter institue burgo, ut omnes cives Compostellani et quicumque ibi habitaverint aut proprias domos ibi habuerint nullum ibi reddant pedagium, sed, ut est

consuetudo. naves suum reddant portaticum et usitatum
pedagium. Similiter et extranei iuxta morem et ritum aliorum
portuum. Totus burgus sit vester sive villa, sicut
Compostellana civitas, et omnium successorum vestrorum in
perpetuum. De portatico¹⁰ vero navium medietatem parti mee
regie et mihi soli retineo, promittens⁷ et statuens, quod
nulli unquam¹⁰ alii persone, non comiti, non militi, sed
tantum michi retinebo¹¹ et conservabo. Et hec ea medietas
unquam¹² transferetur ad alios, nisi ad vos, aut ad¹³
successores vestros. Statuo etiam et mando populari burgum
ad forum Compostelle, ut omnes in eo habitantes ita vivant
et vobis cunctisque archiepiscopis Sancti Iacobi
respondeant, sicut et cives compostellani. Adicio etiam quod
a Faro usque ad hunc portum, quem Totum Bonum vocamus et ab
hoc portu usque ad Sanctam Mariam de Lanceatam, vel etiam
usque ad patronem, non sit illa proba consuetudo naufragii,
qua omnes naufragi et naute¹⁴, et naves, et omnes res suas
dominis terre¹⁵ in aliis locis et portibus reddere coguntur;
sicut¹⁶ navis aliqua veniens ad portum Sancti Iacobi infra
terminos assignatos naufragium et periculum passa fuerit, et
navios et res omnes absque diminutione et inquietatione
suorum sint dominorum, si maris tempestatem evadere
poterint¹⁷. Hoc sit tamen de navibus illis que ad portum
apostoli venerint, non de aliis. Hoc etiam adiungo quod
omnes incole et habitatores burgi illius memorati sint
ussalli (sic)¹⁸ vestri et archiepiscopi Compostellani, et
nunquam alterius. Hoc ego facio ad restaurationem portus

apostoli.

Quod quicumque infringere vel perturbare temptaverit iram et indignacionem Dei et beati Iacobi cum excomunicacione¹² incurrat et regie maiestatis reus teneatur²⁰, perpetuum exilium et suorum omnium amisionem patiat. Et hec karta²¹ semper robur obtineat.

Que facta est in urbe Lucense, sub era M^a CC^a VI^a et quotum V^o idus aprilis. Regnante rege domno Fernando²² Legionis, Extremadura, Gallecia et Asturiis.

Ego Fernandus, Dei gratia rex Hyspanorum²³, hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo.

(1^a col.) Iohannes, Lucensis episcopus²⁴.- Petrus, Auriensi episcopus.- Iohanes²⁵, Legionensis episcopus.- Gunzalvus, Ovetensis episcopus.- Fernandus Astoricensis episcopus.- Stephanus, Zemoensis episcopus.- Petrus, Salamantinus episcopus.- Suarius, Auriensis episcopus.

(Signo rodado.)²⁶.

(2^a col.) Comes Urgelensis²⁷, maiordomus regis.- Comes Poncius dominans in Legione.- Comes Petrus dominans in Asturiis²⁸.- Comes Ramirus dominans in Berit²⁹.- Comes Rodericus in Sarria.- Ramirus Poncii, signifer regis.

NOTAS

¹Otras copia en Tombo A, fol 48 v., SANTIAGO. A.E.D., leg.1.

carp. 5 mazo 1 y PONTEVEDRA. Museo, colección Casto Sampedro. C. 83. II.

²LOPEZ FERREIRO: falta el crismón.

³ID.: dantur.

⁴ID.: sanctissimi.

⁵ID.: Kristine.

⁶ID.: Tamari.

⁷ID.: de caetero.

⁸ID.: portaticu.

⁹ID.: promittens.

¹⁰ID.: umquam.

¹¹ID.: mihi retineo.

¹²ID.: numquam.

¹³ID.: aut successores.

¹⁴ID.: nautae.

¹⁵ID.: res dominis terrae.

¹⁶ID.: sed.

¹⁷ID.: potuerint: la u borrada por expuntuación.

¹⁸ID.: vassalli.

¹⁹ID.: excommunicatione.

²⁰ID.: teneatur et perpetim.

²¹ID.: haec carta.

²²ID.: Ferdinando.

²³ID.: Hispanorum.

²⁴ID.: eps. conf. Falta cf. en todas las columnas.

²⁵ID.: Iohannes.

²⁶Signum Fernandi regis Hyspaniarum.

27 ID.: Urgeilensis.

28 ID.: dnans Asturiis.

29 ID.: dnans Beriz.

33

1168, octubre, 31. León.

Fernando II confirma a la Iglesia de Santiago el
privilegio de 10 de julio de 1168 por el que le daba
la iglesia de Cuntis.

Fols. 186 v.- 187 r.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 403.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. XXXIX.

(Christus alfa et omega.) In nomine Domini nostri Ihesu
Christi amen. Catholicorum regum decet consuetudinem sancta
loca ac religiosas personas diligere ac venerari et eas
largas dictare muneribus atque in prediis et possessionibus
ampliare. Eapropter ego dominus Fernandus, Dei gratia
Hyspaniarum rex, do Deo et Sancto Iacobo et vobis domno
Petro, ecclesie Compostellane archiepiscopo, atque
successoribus vestris, ecclesiam Sancte Marie de Caldas de

Contines, cum suo characterio et cum quanto regalengo in ipso characterio habeo, et cum omnibus suis appendiciis et cum aliis quinque ecclesiis, videlicet Sancta Maria de Truanes et Sancto Felice eut Sancto Mamete de Vimarei et Sancto Michaelae de Cousello et Sancto Verissimo de Arcos, ut ab hac die et deinceps prefatas ecclesias habeatis, cum omnibus directuris, que ad ius regale pertineret et cum suis characteriis et cum omnibus regaliis, que ibi habeo vel habere debeo et cum omni voce regali et cum omnibus adiunctionibus suis, ubicumque invenire potuerint, et possideatis et omne velle vestrum de illis faciatis iure hereditario imperpetuum vobis habendas. dono et concedo pro remedio anime mee et meorumque parentum et pro bono servicio quod mihi fecistis et pro conmutacione de Cauria que erat Sancti Iacobi et dedi eam con Templariis.

Si quis igitur tam de meo genere quam de alieno hoc meum factum irrumpere temptaverit iram Dei omnipotentis et regiam indignacionem incurrat et cum Iuda Domini proditore in infernum sit dampnatus, et pro temerario ausu parti regie C libras auri persolvat. Et hoc scriptum semper maneat firmum.

Facta karta Legione, pridie nonas novembris, era Ma CCa VIa. Pegnante rege domno Fernando Legione, Extremadura, Gallecia et Asturiis.

Ego domnus Fernandus, Dei gratia Hispaniarum rex, hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo.

(Signo rodado.)¹

Iohannes Legionis (sic) episcopus, cf. - Fernandus,

Astoricensis episcopus. cf.- Gunzalvus. Ovetensis episcopus.
cf.- Stephanus. Zemoensis episcopus. cf.- Petrus.
Salamantinus episcopus. cf.- Iohannes. Lucensis episcopus.
cf.- Petrus. Auriensis episcopus. cf.- Dominicus.
Caliabriensis episcopus. cf.- Comes Urgelensis. maiordomus
regis².- Comes Petrus dominans in Asturiis. cf.- Comes
Ramirus in Beriz.- Comes Rodericus in Sarria.- Garsia
Ramirez, signifier regis.

Petrus. Compostellane ecclesie magister scollarum.
cancellarius regis. Pellagius Guterri. notarius. cf.

NOTAS

¹Signum Fernandi regis Hispaniarum.

²Falta el signo cf en nobles.

34

[1169]. marzo. 18. Santiago.

Fernado II da a la Iglesia de Santiago el castillo
de Cadofeita, rescatado de manos de los portugueses.

Fols. 193 v.- 194 v.¹

EDIT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. 41, con fecha 1170.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 406.

CT.: SANDOVAL: Antigüedades, pág. 134.- GANDARA: Armas y Triunfos, págs. 179-180.- ID.: Nobiliario, pág. 1246.- FLOREZ: E.S., XVIII, pág. 134.- LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, págs. 288-299.

(Christus, alfa et omega.)² In nomine Domini nostri Ihesu Christi³ amen. Inter cetera que regiam maiestatem decorare videntur summa et precipua virtus est sancta loca et religiosas personas diligere ac venerari et eas largis dictare⁴ muneribus atque in prediis et possessionibus ampliare et ea precipue que sanctorum reliquiis corporum insignita esse dignoscitur⁵. Hinc est quod ego dominus⁶ Fernandus, Dei gratia Hispanie rex, ecclesiam Compostellanam que gloriosissimi patroni nostri apostoli Iacobi corpore decorata est, toto mentis affectu venerari desiderans, do eidem ecclesie⁷ et vobis dilecto nostro domno⁸ Petro, iamdicte ecclesie reverentissimo archiepiscopo, et omnibus successoribus vestris, castellum de Citofacta per terminos suos novissimos et antiquos, cum omni suo regalengo et honore et carectorio septem ecclesiarum et cum iurisdicione⁹ et reverencia monasterii Sancti Iohannis de Podio et monasterii Sancti Salvatoris de Lerze¹⁰, videlicet quomodo

dividit per cacumen montis de Custodiis et inde per cacumen montis de Castrove et inde quomodo ferit per saltum de Oidi et inde per montem de Bazar et inde per Sanctum Iohannem de Ramo et inde quomodo dividit de terra de illa fraga et inde quomodo intercluditur per flumen Lerze et ferit ibi. Ab hac ergo die et deinceps pretaxatum castellum cum omni iure suo sicut superius determinatum est vobis sepe nominato archiepiscopo et ecclesie vestre successoribus vestris iure hereditario imperpetuum habendum dono et presentis scripti pagina concedo¹¹ ob remedium anime mee et parentum meorum necnon intuitu miraculi quod, in obsessione¹² commemorati castelli, beatissimus apostolus Iacobus nobis divinitus revellavit¹³. Cum si quidem sepedictum castellum ab hoste nostro rege Portugalensi nostris incautis caperetur nos, congregato¹⁴ exercitu, idem castellum obsedimus¹⁵. Ceterum¹⁶, supervenientibus himbribus¹⁷ ac tempestate, castellum expugnare nobis non licebat ac gratia divina nobis non defuit. Nam quidam¹⁸, obscurissima nocte, turris castelli fulmine percussa cecidit, omnes sagitarios interfecit militesque¹⁹ ita terruit ac perturbavit, quod sequenti die castellum sine vulnere et lesione nostrorum intravimus, quod ideo celitus contigisse credimus, quia multis ante in sompnis²⁰ eo modo quo contigit, revelatum²¹ est.

Si quis igitur tam de genere nostro quam de alieno hoc nostrum voluntarium factum irrumpere temptaverit, iram Dei omnipotentis et regiam indignacionem incurrat et cum Iuda Domini proditore et cum Datan et Abiron, quos vivos terra

absorbuit, in inferno sit dampnatus et, pro temerario ausu, vobis et ecclesie vestre centum libras auri persolvat, et quod invaserit in quadruplum reddat. Et hoc scriptum robur firmum semper obtineat²².

Facta karta²³ Compostelle, XV kalendarum²⁴ aprilis, era Ma CCa VIIIa. Regnante eodem famosissimo rege domno Fernando Legionis, Extremadura, Gallecia²⁵ et Asturiis.

Ego domnus Fernandus, Dei gratia Hispaniarum rex, hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo.

(Signo rodado)²⁶

(En columna): Iohannes, Legionensis episcopus, cf.- Gundisalvus, Ovetensis episcopus, cf.- Fernandus, Astoricensis²⁷ episcopus, cf.- Stephanus, Comorensis episcopus, cf.- Petrus, Sallamantinus²⁸ episcopus, cf.- Iohannes, Lucensis episcopus, cf.- Petrus, Xuriensis episcopus, cf.- Dominicus, Calabriensis episcopus, cf.- Comes Urgellensis, maior domus regis, cf.- Comes Petrus, dominans in Asturiis, cf.- Comes Ranemirus, in Beriz, cf.- Comes Rudericus, in Sarriam, cf.- Fernandus Ruderici²⁹, tenens turre Legionis, cf.- Alvarus Ruderici, cf.- Gomes Gunzalviz³⁰, tenens Trastamaram, cf.- Garsia Ramirez, signifer regis, cf.

Ego Petrus de Ponte, domini regis notarius, magistro scollarum cancellario³¹, feci scribi et cf.

NOTAS

¹Otras copias en Tumbo A. fol. 50 v-51 r. y MADRID A.H.N.,
Consejos. leg. 4202. 1. fol 136.

²LOPEZ FERREIRO: falta el crismón.

³ID.: nostri xpti.

⁴ID.: ditare.

⁵ID.: signoscuntur.

⁶ID.: dominus.

⁷Borrado por expuntuación et vobis.

⁸LOPEZ FERREIRO: meo domino.

⁹ID.: iurisdictione.

¹⁰ID.: Lerce.

¹¹ID.: Falta desde Ab hac hasta concedo.

¹²ID.: offesione.

¹³ID.: Revelavit.

¹⁴En texto congregatio e i cancelada.

¹⁵LOPEZ FERREIRO intercala desde quo in loco...quid plura,
tomándolo de Tumbo A.

¹⁶ID.: caeterum.

¹⁷ID.: imbribus.

¹⁸ID.: nam quadam.

¹⁹ID.: interfecit militesque.

²⁰ID.: somnis.

²¹ID.: revelatum.

²²ID.: falta desde igitur hasta obtineat.

²³ID.: carta.

²⁴ID.: kalendas.

²⁵ID.: Galecia.

²⁶Signum Fernandi regis Hispaniarum.

²⁷LOPEZ FERREIRO: Asturicensis.

²⁸ID.: Salamantinus.

²⁹ID.: iudicis.

³⁰ID.: Gomez Gundisalvi.

³¹ID.: magister scholarum cancellarius.

35

1169, julio, O. Santiago.

Estatuto del Cabildo de Santiago en favor de los
prebendados que se dedicaban a los estudios.

Fols. 143 v.-144 r. inserto en documento de 1207, febrero.
8^a.

EDIT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. XL con fol. 43 v.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pag 293.- DIAZ Y DIAZ:
Problemas de la cultura, pags 193-195, con fol. 43 v.

Ecclesiastice maiestati vires ecclesiasticis invigilare.
qu[ua]nto magis est neccesario, tanto devotius insistendum.

Et quoniam ecclesie status per litteratos et sapientes qui bonis moribus luceant, optime conservatur, dignum est, in quantum possibilitas patitur, nonnullas que studiosis et liberalibus ecclesiarum illis necesse tates adversantur. Averti sunt enim plures, qui licet studendi propositum integro animo gerunt, tamen paupertatis mole depressi, ad quod spirant, aspirare non possunt. Inde fit ut nonnumquam virtutis intentio langueat, et ubi nova liberalitatis inopia exercitium vetat, ea propter nos, ecclesie Compostellane canonici plena cum devotione de statu nostro deliberantes disciplinam colendam, indicavimus, nostrisque fratribus qui studia bonarum artium vellent amplecti, de communi nostro sine gravamine providere studuimus. Impetrato itaque liberali ac devoto consensu pii patris archiepiscopi domini Petri secundi, statuimus pariter et scripture testimonio decrevimus confirmandum, ut clerici de canonica nostra numeratos et ecclesie nostre mansionarii ad studium litterarum anelantes, dum iuxta terminum sibi a capitulo constitutum in litterarum studiis honeste manserint, ubicumque de mense nostre denariis quos de honore altaris tantummodo ad victum communem constiterit pertinere, equalem semper cum in ecclesia manentibus percipiant per suos vicarios portionem, quatinus ex parte victa in pia ad colendam disciplinam promptiores intendant et tamquam infelicem embolam miseri virtutis cultum moribus expeditis excipiant. Sic enim ecclesia nostra in melius crescens tanquam mater de filio sapiente letabitur.

et cum boni heredes successerint, integritatis sue non mutilabitur status. atque hoc solummodo de mansionariis nostris qui nobiscum portare solent, pondus diei et estus dum pro facto iste que ecclesie nostre¹ vel nobis detrimentum neque quod modicum omnibus vitandum est², emergerit scandalum sub hac provida et salubre contemplatione, determinamus observandum. Nam quicumque alius vel gravitate potentie sue vel generis elatione³ seu per alicui⁴ potentis preces porrectas sive⁵ per cavillationem aliquam super hac dispensatione litigans⁶, tam legitimam et necessariam institutionem perturbare attemptaverit, videlicet, ut sicut unus de mansionariis⁷ nostris predictam misericordie et honestatis impensam⁸ sibi usurpare non minus imprudenter quam imprudenter⁹ contendat, a societate nostra alienum et ecclesie nostre beneficio¹⁰ omnino privatum, auctoritate et confirmatione excommunicatum se¹¹ cognoscat. Si qui vero de nostris, quod absit, voluntate laxius discurrendi imaginariam studendi actionem¹² pretenderint, quam cito audita¹³ fuerint minus, honeste in absentia conversari per litteras capituli a studio simulato revocando¹⁴ censemur, et si ad primam vocationem¹⁵ reddere distulerint, statim predicto privandos iudicamus beneficio¹⁶, quousque de eis vindica¹⁷ relatione honestam vitam et ad studendum relicitam¹⁸ intent nem cognoscamus. Utque hoc nostrum sine livoris macula factum¹⁹ perpetuo robore maneat²⁰ convulsum, scripti presentis paginam subscriptionis propriis in testimonium observationis

communimus.

Facta scripture serie 1112 kalendas augusti. sub era M^a
CCa VIIa. per eminentem auctoritatem et confirmationem
begnini¹ patris nostri archiepiscopi domni Petri secundi.

NOTAS

¹Otra copia en SANTIAGO, A. C., Constituciones 2, fol. 2.

²LOPEZ FERREIRO: possibilitatis.

³ID.: id.

⁴ID.: langueat ubi.

⁵ID.: comuni.

⁶ID.: patris nostri archiepi. domi.

⁷ID.: literature.

⁸ID.: manserint.

⁹ID.: vitum comunem.

¹⁰ID.: aliis.

¹¹ID.: vicarios.

¹²ID.: statutos.

¹³ID.: isto ne ecclesiae vel.

¹⁴ID.: vitandum est cum.

¹⁵ID.: elatione.

¹⁶ID.: alicuius.

¹⁷ID.: sue.

¹⁸ID.: litigans.

- 19 ID.: mansuariis.
20 ID.: impensam.
21 ID.: imprudenter quam imprudenter.
22 ID.: beneficio.
23 ID.: sese.
24 ID.: occasionem.
25 ID.: auditi.
26 ID.: revocandos.
27 ID.: vocationem.
28 ID.: beneficio.
29 ID.: iuridica.
30 ID.: sollicitam.
31 ID.: statutum.
32 ID.: maneat in.
33 ID.: benigni.
34 ID.: dni.
-

1170. setiembre, 27. Añani.

Alejandro III confirma a la iglesia de Santiago
todas sus posesiones y en especial Deca, Cuntis y
Cedofeita.

Fols. 264 v.-265 v.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. pags. 289-290.- CANIZARES:
Lalin, pag. 214.

Alexander episcopus. servus servorum Dei. Venerabili fratri Petro, Compostellane ecclesie archiepiscopo, eiusque successoribus canonice substituendis in perpetuum. Cum ex iniuncto nobis a Deo apostolatus officio quo cunctis Christi fidelibus et superni dispositione arbitrii prementis singulorum paci et tranquillitati debeamus intendere, presertim pro illorum quiete oportet nos esse sollicitos qui pastoralis dignitate sunt predicti, et ad officium pontificale promoti, nisi enim nos eorum utilitatibus intendentes ipsorum dignitates et iura, in quantum, Deo permittente, possumus, integra conservemus et auctoritate apostolica eos ab iniquorum hominum incursibus defendamus, de illorum salute non vere poterunt esse solliciti qui sibi ad regendum Domino sunt disponente commissi. Huius itaque rei consideratione, venerabilis in Christo frater archiepiscope provocati tuis iustis postulationibus dementer annuimus et preffatam ecclesiam, qui, Deo auctore, preesse dinosceris, sub beati Petri et nostra profectione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus: statuentes ut quascunque possessiones quecumque bona eadem ecclesia in presentiarum iusete et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largitione regum vel principum,

oblacione fidelium, seu aliis iustis modis, prestante Domino, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneat. Preterea totam terram que Decia vocatur¹, que est contigua terre beati Iacobi, cum omnibus pertinenciis suis ubi sunt octoginta ecclesie et castellum, quod dicitur Citofactum, ubi sunt septem ecclesie et medietatem burgi de Faro, cum omnibus pertinenciis eorum: terram quoque que dicitur Sancta Maria de Termis ubi sunt quinque ecclesie, quemadmodum karissimus in Christo filius noster, Fernandus illustris Yspaniarum rex, commisse tibi ecclesie pia et rationabili largitione in elemosinam contulit et scripto proprio roboravit tibi et successoribus tuis et per vos eidem ecclesie auctoritate apostolica confirmamus. Decrevimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuire seu quibuslibet vexationibus fatigare, set illibata omnia et integra conserventur eorum pro quorum gubernatione et sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva sedis apostolice auctoritate.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo, Illi^{ve} commonita, nisi presumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque suis dignitate careat reamque se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris

nostri Ihesu Christi aliena fiat atque in extremo examine
districte ultione subiaceat. cunctis autem eidem loco sua
iura servantibus sit pax Domini nostri Ihesu Christi
quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud
districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen,
amen, amen.

(R.)^r Ego Alexander. catholice ecclesie episcopus. ss. (BN.)

(En columna) Ego Hubaldus. presbyteri cardinalis tituli
Sancte Crucis in Iherusalem. ss.- Ego Iohannes. presbyteri
cardinalis Sanctorum Iohannis et Pauli tituli Pamachii.
ss.- Ego Albertus. presbyteri cardinalis tituli Sancti
Laurencii in Lutina. ss.- Ego Boso. presbyteri cardinalis
Sante Ludentiare tituli pastoris. ss.- Ego Petrus.
presbyteri cardinalis tituli Sancti Laurentii in Damaso.
ss.- Ego Iohannes. presbyteri cardinalis tituli Sancti
Marci. ss.- Ego Theodinus. presbyteri cardinalis Sancti
Vitalis tituli Vestine. ss.- Ego Iacinctus. diaconus
cardinalis Sancte Marie in Cosmidin. ss.- Ego Ardicio.
diaconus cardinalis Sancti Theodori. ss.- Ego Cinthys.
diaconus cardinalis Sancti Adriani. ss.- Ego Hugo. diaconus
cardinalis Sancti Eustaucii iuxta templum Agreippe. ss.-
Ego Vitellus. diaconus cardinalis Sanctorum XXX.- Ego
Petrus. diaconus cardinalis Sancte Marie in Aquiro. ss.

Datum Anagni per manum Gratiani. Sancte Romane Ecclesie
subdiaconi et notarii. V kalendas october. indictio IIII.
Incarnationis Dominice anno MC CQ LXXQ. pontificatus vero
domini Alexandri pape III anno duodecimo.

NOTAS

¹Se repite que Decia vocatur y se borra por expuntuacion.

²+ Vias tuas, Domine, demonstra mihi. Sanctus Petrus, Sanctus Paulus, Alexander pape III.

37

1170, octubre, 21. Zamora.

Fernando II promete al arzobispo de Santiago ponerlo en posesión de la ciudad de Mérida, cuando sea reconquistada.

Fols. 121 v.-122 r.'

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. XLIII, según Tumbo A.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 416.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pág. 290.- MILLARES: Cancillería, pág. 242.- GONZALEZ: Fernando II, pág. 173.-

ID.: Alfonso IX, pág. 22.- PORTELA PAZOS: Anotaciones, págs. 90-91.- MANSILLA: Formación, pág. 90.- VONES: Die

"Historia", págs. 504-505, n.84.

(Christus alfa et omega).³ In nomine Domini nostri Ihesu Christi⁴ amen. Fernandus, Dei gratia Hispaniarum rex, Petro, eadem Compostellane ecclesie reverentissimo archiepiscopo⁵, et universo eiusdem ecclesie capitulo, salutem. Quia ex deliberatione Sancte Romane Ecclesie preduce⁶ superne dispositionis dispensatori hordine, avus meus, beate⁷ recordationis pape Calixtus, meritis et reverencia beatissimi Iacobi apostoli⁸, dignitatem archiepiscopatus Hemeretensis ecclesie in Compostellanam⁹ ecclesiam habendam perpetuo transmutavit. Et quia pater meus Adefonsus, inclite recordationis, Hyspanie¹⁰ imperator, predictam Hemeretensem civitatem, cum onibus suis antiquis terminis, castris ceterisque appendiciis, Compostellane ecclesie iure hereditario in perpetuum dedit et concessit. Nos tam preclarum tamque laudabile factum genitoris nostri inconvulsum permanere desiderantes, predictam civitatem Hemeretensem, licet a sarracinis sit possessa, cum onibus suis terminis et debitis, castris ceterisque appendiciis necnon et cum omnibus que ad ius regale pertinent, vel pertinere debent, vobis prefato archiepiscopo omnibusque successoribus vestris, favente episcoporum ac principum regni nostri consilio, donamus et imperpetuum¹¹ habendam concedimus, pro remedio anime nostre et parentum nostrorum¹² et cum gratia Dei¹³ opitulante a sarracenorum occupatione fuerit deliberata, eam cum omni iure suo in ius possessorium

Compostellane¹³ ecclesie, nullo interveniente obstaculo, mandamus et concedimus transire. Nam sicut predictus pater noster Adefonsus¹⁴, inclite recordationis imperator, avi et proavi nostris, amplissimis donis videlicet, castris et aliis diversis possessionibus, gloriosissimi patroni nostri apostoli Iacobi, de cuius patrocinio confidentes sarracenos inpugnare et expugnare¹⁵, disposuimus ecclesiam augmentare et amplificare ad salutem animarum suarum studuerunt; ita nos, confidentes de Dei misericordia, predictum locum apostoli sublimare et exaltare cupimus et promittimus eos in bonis actibus imitantes.

Si quis igitur tam de nostro genere quam de alieno hoc scriptum irrupere presumpserit, iram Dei omnipotentis et regiam indignationem incurrat et cum Iuda, Deo proditore, in inferno sit dampnatus et, pro temerario ausu, parti regie et ecclesie Compostellane mille libras auri persolvat. Et hoc scriptum semper maneat firmum¹⁶.

Facta karta apud Zamoram, XII⁹ kalendas novembris, era M^a CC^a VIII^a, anno ab incarnatione Domini millesimo¹⁷ CLXX⁹. Regnate rege domno Fernando Legione, Extremadura, Gallecia et Asturiis.

Ego domnus Fernandus, Dei gratia Hispaniarum rex, hoc scriptum proprio robore cf.¹⁸.

(1^a col.) Iohannes, Legicensis episcopus, cf.- Gonzalvus, Ovetensis episcopus, cf.- Stephanus, Zemorensis episcopus, cf.- Iohannes, Mindoniensis¹⁹ episcopus, cf.- Petrus, Cauriensis episcopus, cf.- Fernandus, Astoricensis

episcopus, cf.- Iohannes, Lucensis episcopus, cf.- Petrus, Salamantinus episcopus, cf.- Iohannes, Tudensis episcopus, cf.- Dominicus, Callabriensis²⁰ episcopus, cf.

(Signo rodado.)²¹

(2a col.) Comes Urgellensis, maiordomus regis, [cf.].- Comes Rodericus in Sarria, cf.- Comes Gomet in Trastamar²², cf.- Comes Afonsus in Asturias, cf.- Fernandus Roderici, dominans in Legione, [cf.].- Alvarus Roderici, cf.- Petrus Roderici, cf.- Goterrus Roderici, cf.- Garsia Ramiri²³, signifer regis, cf.

NOTAS

¹Otras copias en Tumbo A. fols. 49 v.-50 r. y MADRID.

A.H.N., San Marcos.

²LOPEZ FERREIRO: falta crismón.

³ID.: dni. nostri Ihu. Xpi.

⁴ID.: archiepo.

⁵ID.: sce...perduce.

⁶ID.: bte.

⁷ID.: bni. Iacobi apli.

⁸ID.: compostellanam.

⁹ID.: Hispanie.

¹⁰ID.: in perpetuum.

¹¹ID.: nostrorum.

- ¹²ID.: falta Dei.
¹³ID.: compostellane.
¹⁴ID.: noster et inclite.
¹⁵ID.: expugnare et expugni.
¹⁶ID.: falta desde si quis hasta maneant firmum.
¹⁷ID.: milesimo.
¹⁸ID.: falta desde regnante hasta robore. cf.
¹⁹ID.: Minduniensis.
²⁰ID.: Calubriensis.
²¹Signum Fernandi regis Hyspaniarum.
²²LOPEZ FERREIRO: Gomez in Trastamara.
²³ID.: Ramiriz.

1170. diciembre. 22. Ciudad Rodrigo.

Fernando II dona a la Iglesia de Santiago el
castillo de Alburquerque y la ciudad de Aramonia.

Fols. 3 v.- 4 r.¹

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. ap. XLIV. segun Tumbo A.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 417. como en fol. 1 vº.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pag. 290.

(Christus alfa et omega)⁷³. In nomine Domini nostri Ihesu Christi, amen. Inter cetera que regiam maiestatem decorare videntur summa et precipua virtus est sancta loca ac religiosas personas diligere et venerari et eas largis dictare muneribus atque in prediis et possessionibus ampliare. Eapropter⁷⁴ ego dominus⁷⁵ Fernandus, Dei gracia Hyspaniarum⁷⁶ rex, do Deo et beato Iacobo et vobis domno Petro, Compostellane ecclesie archiepiscopo⁷⁷, omnibusque successoribus vestris Castellum Albuquerque⁷⁸, per serram Sancti Petri et per serram d-Albanel, quomodo ferit in Tagum et quomodo fluvium Sever cadit in eunde⁷⁹ Tagum. Do etiam vobis et ecclesie vestre, cum iamdicto castello, civitatem Aramenie⁸⁰ cum cunctis terminis eidem civitati pertinentibus, videlicet, quomodo ferit Uguela in Xevora et ex inde in directum ad caput de luvelega et postea vadit per Zafranafra, in cuius terminum currit flumen Azagala per caput de Suerio Pelagii usque ad portum de Cabanelas. Hoc si quidem castellum cum supradictis do et concedo Deo et beato Iacobo et vobis iamdicto archiepiscopo atque successoribus vestris⁸¹, ob remedium anime mee et parentum meorum et obsequii vestri, multitudine quod michi ab ipsis cunabulis⁸² indesinenter et fideliter exhibuistis, et ut iure hereditario possideatis hereditario perpetuo scripto roboro.

Si quis igitur tan de meo quam de alieno genere hoc utile et voluntarium factum infringere vel inquietare

presumpserit. iram creatoris et maledictionem beati Iacobi sentiat. cum indignatione regia. et vobis insuper. pro temeraria presumptione. vel vocem vestram obtinenti. centum libras auri. Et hec scriptura semper maneat stabilis.¹²

Facta karta in Civitate Roderici. XI⁹ kalendas¹³ ianuarii. sub era MC⁹ VIII. Regnante rex domno Fernando Legione. Extremadura. Gallecia et Asturiis.

Ego dominus Fernandus. Dei gracia rex Hyspaniarum. hoc scriptum proprio robore confirmo¹⁴.

(1^a col.) Iohannes. Legionensis episcopus. cf.- Gonzalvus. Ovetensis episcopus. cf.- Iohannes. Lucensis episcopus. cf.- Petrus. Salamantinus episcopus. cf.- Iohannes. Migdoniensis episcopus. cf.- Fernandus. Astoriensis episcopus. cf.- Stephanus. Zemorensis episcopus. cf.- Adan. Auriensis episcopus. cf.- Iohannes. Tudensis episcopus. cf.- Petrus. Cauriensis episcopus. cf.

(Signo rodado)¹⁵.

(2^a col.) Comes Urgellensis. maiordomus regis¹⁶. cf.- Comes Rodericus. dominans in Sarria. cf.- Comes Gomez. dominans¹⁷ in Trastamar. cf.- Comes Alfonsus¹⁸. dominans in Asturiis. cf.- Fernandus Roderici in Legione. cf.- Alvarus Ruderici¹⁹.- Goter Roderici²⁰.- Petrus Roderici²¹.

Ego Pelagius Goterii²². notarius regis. per manum Petri de Ponte. scripsi et cf.

NOTAS

- 1 Otra copia en Tumbo A. fol. 49 r.-v.
- 2 LOPEZ FERREIRO: Falta crismón.
- 3 ID.: falta desde nostri ihesu hasta expropter.
- 4 ID.: dns.
- 5 ID.: Hispaniarum.
- 6 ID.: archiepo.
- 7 ID.: Alburquerque.
- 8 ID.: eundem.
- 9 ID.: Aramenia.
- 10 ID.: falta desde videlicet hasta vestris.
- 11 ID.: cunabilis.
- 12 ID.: falta desde Si quis hasta stabilis.
- 13 ID.: kls.
- 14 ID.: falta desde regnante hasta robore. cf.
- 15 Signum Fernandi regis Hispaniarum.
- 16 LOPEZ FERREIRO: Urgelensis., maiordomus. cf.
- 17 ID.: falta dominans.
- 18 ID.: Adefonsus.
- 19 ID.: Ruderici.
- 20 ID.: Guterrius Ruderici.
- 21 ID.: Ruderici.
- 22 ID.: Goterri.

1171. julio. 8. Ledesma.

Fernando II da a la Iglesia de Santiago el
castillo de Lobera con toda su honor.

Fols. 32 v. - 33 r.

REG.: GONZALEZ: Fernando II. pag. 420.

CT.: GONZALEZ. Fernando II. pag. 95. - ID.: Alfonso IX. pag.
22.

(Christus.) In nomine Domini nostri Ihesu Christi, amen.
Inter cetera que regiam maiestatem decorare videntur summa
et precipua virtus est sancta loca ac religiosas personas
diligere et venerari et eas largis dictare maneribus atque
in prediis et possessionibus ampliare, ut dando terrena
adipisci mereantur eterna. Eapropter ego Dominus Fernandus,
Dei gracia Hispaniarum rex, una cum uxore mea regina domna
Urracha et cum filio meo rege Alfonso, per scriptum
donacionis firmissimum in perpetuum valiturum, do De et
ecclesie gloriosissimi patroni nostri apostoli Iacobi et
vobis dilecto nostro domino Petro, eiusdem ecclesie
venerabili archiepiscopo, et omnibus successoribus vestris,
castellum de Luperia, cum toto suo honore, videlicet quomodo
dividit cum Citofacta et cum Sancta Maria de Langada et ex

alia parte cum honore castelli de Honesto et inde quomodo dividit cum Caldas de Cunctis. Ut ergo ab hac die et deinceps prefatum castellum habeatis, cum omnibus suis pertinenciis et cum omni iure suo, sicut hodie habet vel habere debet, vos et omnes successores vestri iure hereditario et enni in perpetuum habendum vobis et ecclesie vestre dono et concedo, pro remedio anime mee et parentum meorum et pro bono servicio quod de vobis iamdudum archiepiscopo recepimus.

Si quis igitur tam de genere nostro quam de alieno hoc nostrum spontaneum factum infringere temptaverit, iram Dei omnipotentis et regiam indignationem incurat, et cum Iuda Domini proditore et cum Datan et Abiron, quos vivos terra absorbuit, in inferno penas luat eternas et insuper commemorate ecclesie vel vocem eius pulsanti centum libras auri persolvat. Et hoc nostrum factum semper maneat firmum.

Facta carta apud Ledesmam, VIII idus iulii, era MCa CCa VIIIIa. Regnante rege domno Fernando Leone, Extremadura, Gallecia et Asturiis.

Ego domnus Fernandus, Dei gracia Hispaniarum rex, hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo.

(19 col.) Iohannes, Legionensis episcopus, cf. - Fernandus, Astoricensis episcopus, cf. - Petrus, Salamantinus episcopus, cf. - Adan, Aulensis episcopus, cf. - Iohannes, Tudensis episcopus, cf. - Petrus, Caurensis episcopus, cf. - Gonzalvus, Ovetensis episcopus, cf. - Stephanus, Zemoensis episcopus, cf.

(Signo rodado.)¹

(2a col.) Iohannes. Lucensis episcopus. cf. - Iohannes.
Mindoniensis episcopus. cf. - Dominicus. Calabriensis
episcopus. cf. - Comes Urgellensis. maior domus regis. cf. -
Fernandus Roderici. dominans in Legionis. cf. - Comes Gomez.
dominans in Trastamar. cf. - Comes Alfonsus. dominans in
Asturiis. cf. - Alvarus Roderici. - Petrus Roderici. -
Goterricus Roderici. cf.

Ego Pelagius Goterrici. per manum Petri de Ponte. scripsi
(sic) et cf.

NOTAS

¹Signum Fernandi regis Hispaniarum.

40

1174, julio. 28. Añani.

Alejandro III recibe bajo su proteccion a la
Iglesia de Santiago, con todas sus posesiones e
immunidades.

Fols. 238 r. - 239 r.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.I.L. IV, pag. 322.

Alexander episcopus, servus servorum Dei. Venerabili fratri Petro, Compostellano archiepiscopo, eiusque successoribus canonicis substituendis, in perpetuum. In eminenti apostolice sedis specula, disponente Domino, constituti fratres nostros episcopos ex inlucto nobis apostolatus officio fraterna caritate diligere et ecclesiis sibi a Deo commissis, suam debemus dignitatem et iusticiam conservare. Eapropter venerabilis in Christo frater Petre, archiepiscope, rationabilibus tuis postulationibus gratum impartientes assensum ad exemplar predecessorum nostrorum felicitis memorie, Calixti et Anastasii, romanorum pontificum, sanctam Compostellanam beati Iacobi ecclesiam cuius in ea venerandissimum corpus est positum apostolice sedis privilegio communimus et ob ipsius a Deo electi apostoli reverentiam archiepiscopalis cathedre dignitatem quam opulentissima quondam et famosi nominis Emeritana civitas priusquam peccatis exigentibus ab impia sarracenorum tiranide possideretur, habuisse dignoscitur, presentis scripti pagina in perpetuum confirmamus, statuantes in eadem Emeritana civitas Compostellane civitati sicut sue metropoli perpetuis maneat subiecta temporibus, omnem quoque pontifficalis officii plenitudinem quam ipsius Emeritane ecclesie antistes antiquitus habuerunt, Compostellane presul ecclesie integre semper quieteque obtineat, sufraganei vero

episcopi Emeritane metropolis, Salamanticensis, videlicet
Avilensis, Cauriensis, Unibonensis, Evorensis, et ceteri
qui eidem Emerite olim subiecti fuisse noscuntur,
Compostellano archiepiscopo cuius consecratio ad romanam
tantum spectat ecclesiam, obedienciam et reverenciam tanquam
proprio metropolitano prorsus exhibeant. Ipse autem illos
consecrandi ad sua concilia convocandi cum ipsis etiam
ecclesiastica negotia terminandi et eorum ecclesias
disponendi auctoritate sedis apostolice liberam omnino
habeat facultatem. Ad hoc predecessorum nostrorum sancte
recordacionis, Eugenii pape, et predicti Anastasii,
vestigiis inherens ad maiorem ipsius ecclesie dignitatem
et persone reverenciam vexillum vivifice crucis per sub
dictam tibi provinciam ante te defferendi tam tibi quam tuis
successoribus ex apostolice sedis benignitate licenciam
indulgemus. Ita tamen ut quamdiu sedis apostolice legatus in
provincia illa fuerit, minime hac dignitate utamini;
prohibemus autem ut nulli canonicorum eiusdem ecclesie
beati Iacobi qui ad aliarum ecclesiarum prelationem assumpti
sunt vel in posterum asumentur, honorem vel prebendam seu
canonicatum in ipsam ecclesiam liceat retinere se, alia
idonea persona in locum ipsius subrogetur que ipsi ecclesie
deserviat et beneficium eius precipiat. Illud etiam omnimodo
interdicimus ut nulli unquam persone facultas sit beati
Iacobi ecclesie illum censum qualibet occasione subtrahere
quem Hispanorum catholici reges et singulis boum paribus a
flumine Pisorga usque ad mare occidentale etque etiam in

Toleto et Trasserram annuatim persolvendi sicut in scriptis eiusdem ecclesie continetur, pro salute totius provincie statuerunt, annuimus etiam et presentis pagine asercione statuimus ut sicut Compostellana ecclesia pro singulari beati Iacobi devocione sedis apostolice se letatur proteccionem muniri sic et ceteris suis iuris ecclesie per diversas parrochias constitute que fidelium donacionibus vel aliis iustis adquisicionibus ad preffatam videntur ecclesiam pertinere, apostolica se letentur tuicione fovendi ita ut nec episcopis nec episcoporum ministris facultas sit in eisdem ecclesiis quaslibet novas imponere consuetudines nec ipsarum clericus vel ipsas ecclesias excommunicare interdicare absque tua examinatione et certioris culpe cognitione sed et in tuo ecclesie Compostellane dominio integro et quiete permaneant sicut predecessori tuo bone memorie, Bido, Compostellano archiepiscopo, a predecessore nostro, i. recordacionis, pape Pascali, concessum est et hactenus observatum ob eunde vero te nunc eiusdem loci archiepiscopo vel tuorum quolibet successorum nullus ibi qualibet subrepcionis astucia seu violencia preponatur nisi quem fratres communi consensu vel pars consilii sanioris, secundum Deum providerit, eligendum preterea quascumque possessiones quecumque bona eandem Compostellana ecclesia in presenciarum iuste et canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largicione regum vel principum, oblacione fidelium seu aliis iustis modis, Deo propicio, poterit adispisci, firma tibi tuisque successoribus et illibata permaneant, in quibus hec propriis

duximus exprimenda vocabulis civitatem ipsam Compostellam, cum cauto suo et cum terminis ipsius episcopatus, monasterium Sancti Pellagii de Ancealtario, monasterium Sancti Martini de Foris, ecclesiam beate Marie de Sare, monasterium Sancti Petri de Foris, monasterium Sancti Iusti in Luania, monasteria de Superaddo, de Aziveto, de Codeseta, de Mosoncio, de Ciniis, de Montefero, de Burgundo, de Nugaria, de Solandres, de Calavario, de Siavia, de Rivomalo, de Mocrame (sic), de Ozom, de Savardes, de Fortu Oril, de Normiti, de Cumcio, de Canocio, de Brivis, de Menes, de Dormiana, de Calogo, de Podio, de Lerze, de Armentaria, de Arcos, et monasterium Sancti Iohannis de Cavea, Sancti Christofori, Sancti Vereximi, Sancti Georgii, Sancti Thome de Pinario et Sancti Iacobi de Rineldo. Preterea regalem cappellaniam et cancellariam quam dilectus filius noster, Aldefonsus illustris et gloriosus Hispanie rex, ecclesie vestre concessit et scripti sui pagina confirmavit: castrum quoque quod vocatur Honestum et Iriam, cum servis et omnibus appendiciis suis: castrum quod vocatur Sancta Maria de Lanceata, cum ecclesiis et omnibus aliis pertinentiis suis: castrum quod vocatur Ciria, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis: castrum quod dicitur Citofacta, cum ecclesiis et aliis pertinentiis suis: territorium quod vocatur Amaea, cum omnibus possessionibus quas ibi habetis: Pistomarchos, cum servis et possessionibus quas in eo habetis: Vizetium, cum servis quos ibi habetis: Dubriam, cum possessionibus quas ibi habetis: Lantias, cum pertinentiis

suis: Lucrosam. cum servis et pertinenciis suis: Montanos, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Coronatum, cum possessionibus quas ibi habetis: Ventosam, cum Insula de Laonio: Montes quos Suarius Froile quandoque a vestra ecclesia tenuit: Taveyrolos, cum ecclesiis et possessionibus quas habetis: Ripam Ulre, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Deciam, cum pertinenciis suis: villam de Cornaliana, cum ecclesiis vocis et omnibus aliis possessionibus quas in terra Portugalensium ducis habetis: ecclesias cum possessionibus quas habetis in Vendos et ultra Thamar: medietatem burgi de Faro, cum pedagio navium et iure fisci: ecclesias cum possessionibus quas habetis in Salnes: ecclesias quas habetis in Bracharensi, Legionensi, Asturicensi et aliis episcopatibus Hyspanie quemadmodum in authenticis romanorum pontificum privilegiis ecclesie vestre indultis habetur: hospitale quod est situm ante vestram ecclesiam, cum ecclesiis et possessionibus suis: et villam que vocatur Condomina, cum omnibus servis suis. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare set illibata omnia et in integra conserventur vestris et aliorum pro quorum gubernacione et sustentacione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva in omnibus apostolice sedis auctoritate.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens contra eam

temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, nisi presumptionem suam digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat, reamque se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Iesu Christi aliena fiat atque in extremo examine districtae ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen, amen, amen.

(R.)¹ Ego Alexander, catholice ecclesie episcopus, ss.
(BN.)

Ego Hybaldus, Hostiensis episcopus, ss.- Ego Bernardus, Portuensis et Sancte Ruffine episcopus, ss.- Ego Gualterius, Albanensis episcopus, ss.- Ego Guillelmus, presbiter cardinalis tituli Sancti Petri ad Vinculam, ss.- Ego Boso, presbiter cardinalis Sancte Pudenciane tituli Pastoris, ss.- Ego Iohannes, presbiter cardinalis tituli Sancti Marci, ss.- Ego Oddo, diaconus cardinalis Sancti Nicholai in Carcere Tuliano, ss.- Ego Cinthius, diaconus cardinalis Sancti Adriani, ss.- Ego Manfredus, diaconus cardinalis Sancti Georgii ad Vellum Aureum, ss.- Ego Vitalis, diaconus cardinalis Sanctorum Sergii et Bachii, ss.- Ego Petrus, diaconus cardinalis Sancte Marie in Aquiro, ss.- Ego Hugus, Sancti Angeli diaconus cardinalis, ss.

Datum Anagnine, per manum Graciani, Sancte Romane Ecclesie subdiaconi et notarii, V kalendas augusti, indictione VI.

Incarnacionis Domine anno M^o C LXX° III° pontificatus
vero domini Alexandri pape III anno X^o III°.

NOTAS

+Vias tuas, Domine, demonstra michi. Sanctus Petrus, Sanctus
Paulus. Alexander pape III.

41

[21175?], mayo, 15. Sutri.

Alejandro III confirma el estatuto hecho en tiempo
del arzobispo Pedro II sobre las cenas.

Fols. 245v.-246 r.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C.IV. ap. LI.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C.IV. pág. 323.

Alexander episcopus¹, servus servorum Dei. Dilectis
filiis Petro, archiepiscopo², et capitulo Compostellane
ecclesie, salutem et apostolicam benedictionem³. Pie

postullatio voluntatis XXX debet prosequente tom XXX ut devotionis sinceritas laudabiliter entiescat et utilitas postulata vires indubitanter assumat. Ex relatione autem dilecti filii nostri, magistri Munionis, concanonici nostri, accepimus quod bone memorie Petrus secundus, quondam Compostellanus archiepiscopus¹, de comuni² assensu capituli, omnia iura et possessiones³ que tunc temporis ecclesie vestre in regno Portugali et Tudensi episcopatu iuste habebat vel esset in posterum habitura, communitati⁴ cenarum consensu. Nos igitur eandem⁵ constitutionem sicut ab eodem archiepiscopo rationabiliter facta est, ratam habemus, auctoritate apostolica confirmamus, presentis scripti patrocinio communimus, statuantes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre⁶ confirmationis infringere vel ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum⁷ eius se noverit incursum.

Datum Sutirii, XVIII kalendas⁸ iunii.

NOTAS

¹ LOPEZ FERREIRO: eps

² ID.: Archiepo.

³ ID.: compost.

- ¹ID.: apost. ben.
- ²ID.: compost. archieps.
- ³ID.: commun.
- ⁴ID.: possessiones.
- ⁵ID.: communitati.
- ⁶ID.: eadem.
- ⁷ID.: nre.
- ⁸ID.: btorum...aplorum.
- ⁹ID.: kls.

42

[21175?], mayo, 31. Ferentino.

Alejandro III ordena que se paguen los votos a Santiago en todos los obispados que tienen la obligación de hacerlo.

Fols. 251 v.- 252 r.

REG.: MIGNE: P.L., 200. n° 1182, con fecha 30 de junio.

Alexander episcopus. servus servorum Dei. Venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis in quorum episcopatibus redditus Compostellane ecclesie qui /vota/ vocantur sunt constituti. salutem et apostolicam

benedictionem. Cum ecclesiam beati Iacobi et reverenciam ipsius apostoli multipliciter diligere debeamus et fovere nullatenus pati volumus vel debemus ut iura ipsius aliquatenus minuantur vel ipsa per minorem sollicitudinem nostrorum aliquem sustineat in suis rebus defectum. Inde est quod universitati vestre per apostolica scripta precipiendo mandamus et mandando precipimus quatinus omnes qui predicta vota XXX. vel alteros redditus ecclesie Compostellane dare tenentur, auctoritate nostra moneatis et districtius compellatis ut eadem vota et redditus prescripte ecclesie omni occasione et excusacione cesante, cum integritate persolvant.

Datum Ferentini. II kalendas iunii.

NOTAS

¹ Otra copia en Tumbo C. fol. 284 r.

1175, julio. Zamora.

Fernando II da a la Iglesia de Santiago el
castillo de Lobena, a cambio de cincuenta marcos de

plata.

Fol. 95 r.- v.'

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C. IV. ap. XLVIII. según Tumbo A.

REG.: GONZALEZ: Fernando II. pag. 442.- VAZQUEZ MARTINEZ:
Fuentes III. pag 38.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C. IV. pag. 332.- PORTELA PAZOS:
Anotaciones. págs. 18 y 74.

(Christus.)² In nomine Domini nostri Ihesu Christi,
amen. Catholicorum regum officium esse dignoscitur sancta
loca et religiosas personas diligere ac venerari et eas
largis ditare muneribus atque in prediis et possessionibus
ampliare ut dando terrena adipisci (sic) mereatur eterna.⁴
Huius siquidem⁵ rationis intuitu ego domnus Fernandus. Dei
gratia Hyspaniarum rex. una cum filio meo rege domno
Alfonso. per scriptum donationis firmissimum in perpetuum
valiturum. de Deo et ecclesie beatissimi⁶ apostoli Iacobi et
vobis dilecto meo domno Petro. eiusdem ecclesie venerabili
archiepiscopo. et omnibus successoribus vestris. necnon et
universis canonicis. tam presentibus quam futuris ibidem Deo
servientibus. castellum Luparie cum universo honore suo.
scilicet. cautis. exitibus. terminis et omnibus directuris
suis. ut ab hac die et deinceps supra nominatum castellum.

sicut iam diximus, habeatis per terminos suos novissimos et antiquos et cum possessionibus et regalengis et universis cautis que infra terminos sepedicti castelli continentur, quod de omnibus supradictis totam vestram voluntatem faciatis et possideatis, vendatis, donetis, commutetis et totum velle vestrum videlicet tam de sepe nominato castello quam de honore suo quam etiam de cautis et regalengis faciatis et iure hereditario in perpetuum illud vobis et successoribus vestris habendum, dono et concedo cum onibus directuris et pertinentiis suis, ob remedium anime mee et parentum meorum. Et^o pro^o huius donationis confirmatione recipimus a vobis trecentas^o marcas argenti et quadraginta^o.

Si quis igitur tam de meo genere quam de alieno hoc nostrum spontaneum factum infringere temptaverit, iram omnipotentis Dei et regis indignationem incurrat et cum Iuda Domini traditore et cum Datan et Abyron, quos vivos terras absorbit, in inferno dampnetur, et pro temerario ausu parti vestre X Ma (sic) morabitinorum persolvat, et quod invaserit in quadruplum reddat. Et hoc scriptum semper obtineat robor^o.

Facta karta apud Zamoram, mense iulii, era Ma^o CCa Xa IIIa. Regnante rege domno Fernando Legiono, Extremadura, Gallecia et Asturiis.

Ego domnus Fernandus, Dei gratia Hispaniarum rex, hoc scriptum quod fieri iussi, proprio robore cf.^o

(1a col.) Iohannes, Legionensis episcopus, cf. - Iohannes,

Lucensis episcopus. cf. - Vitalis. Salamantinus episcopus.
cf. - Willielmus. Zamorensis episcopus. cf. - Arnaldus.
Astoricensis episcopus. cf.¹² Petrus. Civitatensis
episcopus. cf.

(Signo rodado)¹⁶.

(2a col.) Comes Urgellensis. domini regis maior domus.
cf. - Comes Gomecius¹⁷. dominans in Trastamar. cf. - Fernandos
Roderici. tenenes torres¹⁸ Legionis. cf. - Fernandus Goterri.
signifer regis. cf. - Iohannes Arrie. cf. - Gondisalvi¹⁹
Osorii. cf.

Ego Petrus Iohannis. domini regis notarius. archidiacono
domno Pelagio de Lampa cancellario. feci scribi et cf.

NOTAS

¹Original en SANTIAGO. A.C., carp. 2. no 4. Otra copia en
Tumbo A. fol. 51 r.

²LOPEZ FERREIRO: Falta el crismón.

³ID.: dni. nri. Ihu. Xpi

⁴ID.: falta desde esse hasta eterna.

⁵ID.: falta quidem.

⁶ID.: bna.

⁷ID.: archiepo.

⁸ID.: falta desde quod hasta maiorum et.

⁹ID.: per

101ID.: CCC.

102ID.: XL.

103ID.: falta desde tam hasta robor

104ID.: I.

105ID.: falta desde ego hasta roboris, cf.

106ID.: falta Arnaldus, Astoricensis episcopus, cf.

107Signum Fernandi regis Hispaniarum.

108LOPEZ FERREIRO: Gomicus.

109ID.: turres.

110ID.: Gundisalvus.

1176. octubre. 23. Salamanca.

Fernando II da a la Iglesia de Santiago la otra
mitad de la Tierra de Montes.

Fols. 192 r.-193 r.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. ap. XLIX. segun Tumbo A.

REG.: GONZALEZ: Fernando II. pag. 449.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. pag 332.- GONZALEZ: Fernando

II. pág. 172.

(Christus alfa et omega.)¹). In nomine Domini nostri Ihesu Christi. amen. Catholicorum regum est sancta loca et religiosas personas largis ampliare beneficiis et pro meritis amplis dictare muneribus. Quapropter² ego domnus rex Fernandus, una cum filio meo rege domno Adefonso, predecessorum meorum vestigiis inherendo qui gloriosissimi apostoli Iacobi ecclesiam tam donis quam dignitatibus exaltare semper studuerunt, offerre aliqui disposui per quod patronum recognoscant in terris, cuius patrocinium promereri desidero in celis. Ea igitur que tam a me qua a predecessoribus meis eidem ecclesie sunt collata confirmando³, dono et concedo ecclesie Compostellane et vobis⁴ Petre, eiusdem ecclesie carissime archiepiscopo, et successoribus vestris imperpetuum medietatem de tota terra illa que dicitur Montes, cuius vos alteram medietatem iam habetis⁵, ut deinceps habeatis eam totam, cum omnibus directuris et pertinenciis suis, cum omnibus cautis et incartacionibus nostris, ut de cetero liberum sit vobis de ea facere sicut de aliis terris et hereditatibus ecclesie vestre. Hanc autem donacionem facio cum consilio maiorum curie nostre, pro remedio anime mee et parentum meorum et pro bono servicio quod michi in expeditione liberaliter⁷ exhibuistis.

Si quis autem tam de meo genere quam de alieno hoc factum meum spontaneum infringere presumpserit, iram Dei

omnipotentis et regiam indignacionem incurrat et cum Iuda Domini traditore et Datan et Abiron, quos terra vivos absorbit, sit in inferno dampnatus, et pro temerario auso quod inde vobis vel voci vestre invaserit in quadruplum reddat et parti regie C^m libras auri persolvat; et ut hoc factum quod fieri mandavimus non possit turbari, sed maneat firmum et inconcussum presens scriptum vobis facimus et nostro regio robore et nobilium nostrorum subscriptionibus confirmavimus.

Facta carta Salamantice. X^o kalendas^o novembris, era Ma CCa Xa IIIIa. Regnante rege domno Fernando Legione, Gallecia, Asturiis et Extremadura.

Ego Fernandus, Dei gracia Hispaniarum rex, una cum filio rege domno Alffonso, hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo^o.

(Signo rodado)^o.

(En columna) Petrus III°. Compostellane ecclesie archiepiscopus, cf.^o - Iohannes, Lucensis episcopus, cf. - Adeffonsus, Auriensis episcopus, cf. - Beltrandus, Tudensis episcopus, cf. - Rabinatus Minduniensis episcopus, cf. - Iohannes, Legionensis episcopus, cf. - Rodericus, Ovetensis episcopus, cf. - Arnaldus Astoricensis episcopus, cf. - Vilielmus, Cemorensis episcopus, cf. - Vitalis, Salamantinus episcopus, cf. - Petrus, Civitatensis episcopus, cf. - Velascus, comes in Lania, cf. - Gomecius, comes in Trastamar, cf. - Gundisalvus Osorii, regis maiordomus, cf. - Fernandus Vaco, regis signifer, cf. - Nuno Menendi, cf.^o -

Iohannes Arie, dominans in Sancto Pellagio de Turner¹⁴, cf.-
Fernandus Arie, in Aguyar, cf.- Fernandus Poncii, in,
Zamora, cf.- Fernandus Velle, in Asturiis, cf.- Fernandus
Rode de Beneveto¹⁵, cf.- Pelagius Tabladello, cf.

Ego Petrus Iohannis¹⁶, regis notarius¹⁷, Pelagio de Lauro
archidiacono cancellario¹⁸, cf.

NOTAS

¹Otra copia en Tumbo A, fol. 51 v.

²LOPEZ FERREIRO: falta crismón.

³ID.: falta desde nostri hasta Quapropter.

⁴ID.: falta desde predecessorum hasta confirmando.

⁵ID.: vobis domine Petre.

⁶ID.: habebatis.

⁷ID.: in mea liberaliter expeditione.

⁸ID.: falta desde Si quis hasta confirmamus.

⁹ID.: kirum.

¹⁰ID.: falta desde Regnante hasta robore confirmo.

¹¹Signum Fernandi regis Hispanorum.

¹²LOPEZ FERREIRO: archieps. conf.

¹³ID.: falta Nuno Menenii, cf.

¹⁴ID.: sco. Pelagio de Torn.

¹⁵ID.: Roderici Benevento

¹⁶ID : Iohannes dni.

¹⁷ID.: notarius dno.

¹⁸ID.: cancellarius feci scribi et.

45

1176. octubre. 30. Salamanca.

Fernando II da al arzobispo de Santiago la villa
de San Martin. entre Cacabelos y Carraceda

Fols. 196 v.-197 r.¹

ED. parcialmente: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. XLIX.²

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 450

CT.: LOPEZ FERREIRO, H.C., IV, pág. 332.

(Christus alfa et omega.) In nomine Domini nostri Ihesu Christi. amen. Catholicorum regum est sancta loca et religiosas personas largis ampliare beneficiis et pro meritis amplis dictare muneribus. Quapropter ego dominus rex Fernandus. una cum filio meo rege Adefonso. predecessorum nostrorum vestigiis inherendo. qui gloriosissimi apostoli Iacobi ecclesiam tam donis quam dignitatibus exaltare semper studuerunt. offerre aliquid disposui per quod patronum

recognoscam in terris. cuius patrocinium promereri desidero in cellis. Et igitur que eidem ecclesie tam a predecessoribus meis quam a me sunt collata confirmando ecclesie Compostellane et vobis Petre. eiusdem archiepiscopo. villam Sancti Martini que adiacet cum termina ville vestre de Cacabelos ex eadem parte fluminis versus Carrazedo. dono et concedo ut deinceps vos et ecclesia vestra tam vos quam omnes successores vestri habeatis integram et liberam iure hereditario in perpetuum. cum omnibus videlicet pertinentiis suis. pascuis. rivis. fontibus. terris cultis et incultis cum exitibus et ingressibus suis. cum omnibus directuris. cum caractare regio. per omnes terminos suos novissimos et antiquos. ut de cetero liberum sit ecclesie Compostelle et vobis Petre. eiusdem ecclesie carissime archiepiscopo. de ea facere sicut de aliis hereditatibus ecclesie vestre. Hanc autem donacionem facio cum consilio maiorum curie nostre. pro remedio anime mee et parentum meorum et pro bono servicio quod mihi in mea expeditione liberaliter exhibuistis.

Si quis igitur tam de meo genere quam de alieno hoc meum factum spontaneum infringere presumpserit. iram Dei omnipotentis et regiam meam et aliorum indignacionem incurrat. et pro ausu temerario quod inde invaserit quadruplet. et regie parti X^m libras persolvat.

Facta carta apud Salamantice. 1119 kalendas novembris. era Ma CCa XIII^{ta}. Regnante rege domno Fernando Legione. Asturiis. Gallecia et Extremadura.

Ego Fernandus, Dei gracia Hispaniarum rex, una cum filio meo rege Adefonso, hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo.

(1a col.) Petrus, Sancte Compostellane ecclesie archiepiscopus, cf.- Iohannes, Legionensis episcopus, cf.- Iohannes, Lucensis episcopus, cf.- Bernardus, Astoricensis episcopus, cf.- Feltrandus, Tudensis episcopus, cf.- Wilhelmus, Cemorensis episcopus, cf.

(Signo rodado.)"

(2a col.) Vitalis, Salamantinus episcopus, cf.- Adefonsus, Auriensis episcopus, cf.- Rabinatus, Minduniensis episcopus, cf.- Petrus, Civitatensis episcopus, cf.- Velascus, comes in Limia, cf.- Gumez, comes in Trastamar, cf.- Gondisalvus, maiordomus regis, cf.- Fernandus Guterriz, signifer regis, cf.- Fernandus Roderici de Benevento, cf.- Pelagius Tabladello, cf.

Ego Petrus Iohannis, notarius regis, Pelagio de Lauro, compostellano archidiacono, canncellario, cf.

NOTAS

¹Otra copia en Tumbo A. fols. 51 v.-52 r.

²Dado que el formularios es practicamente igual en este documento que en el anterior, solo edita las diferencias como variantes al editar el documento nº 44.

"Signum Ferrandi regis Hispaniarum.

46

[1177]. mayo. 21. Venecia.

Alejandro III confirma la donación de Fernando II
a la iglesia de Santiago del castillo de Lobeira.

Fol. 59 r.

Alexander episcopus, servus servorum Dei. Venerabili fratri Petro, Compostellano archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Iustis petentium desideriis dignum est nos facilem prebere consensum et vota, que arationis tramite non discordant, effecta sunt prosequente complenda. Eapropter venerabilis in Christo frater archiepiscopus tuis iustis postulationibus, grato concurrentes assensu, donationem quam Ferdinandus, illustris Hispaniarum rex, de castello quod Luparia dicitur, ecclesie tue rationabiliter fecit, tibi et eidem ecclesie auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus statuantes, ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei aliquatenus contraire.

Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem

omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius
se noverit incursum.

Datum Venetie, in Rivo Alto, XII kalendas iunii.

47

1178, marzo, 20. Letrán.

Alejandro III confirma todos los privilegios y
posesiones a la sede compostelana.

Fols. 234 r.- 236 r.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. ap. LII.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV. págs. 307-309. 322. 323 y
328. y V, pág. 135.- LACARRA: Peregrinaciones, 2. pág. 308.-
MANSILLA: Iglesia, págs. 101 y 113.- ID.: Formación, págs.
85-86 y 90.

Alexander episcopus, servus¹ servorum Dei. Venerabili
fratri Petro, Compostellano archiepiscopo, eiusque²
successoribus canonice substituendis³, in perpetuum⁴. In
eminenti apostolice sedis specula, disponente Domino,
constituti frstres nostros episcopos ex iniuto⁵ nobis
apostollatus⁶ officio fraterna caritate⁷ diligere et

ecclesiis sibi a Deo concessis suam debemus dignitatem et iustitiam conservare. Eapropter venerabilis in Christo frater Petre, archiepiscopo, rationabilibus tuis postulationibus, gratum impertientes assensum ad exemplar¹⁰ predecessorum nostrorum felix memorie, Calixti et Anastasii, romanorum pontificum¹¹, sanctam Compostellanam beati Iacobi ecclesiam cuius in ea venerandissimum corpus est positum, apostolice sedis privilegio communimus et ob ipsius a Deo electi apostoli reverentiam reverentiam archiepiscopalis cathedre dignitatem quam opulentissima quandam et famosi nominis Emeritana civitas priusquam peccatis exigentibus ab impia sarracenorum tiranide¹² possideretur, habuisse dignoscitur, presentis scripti pagina in perpetuum¹³ confirmamus, statuantes ut eadem Emeritana civitas Compostellane civitati sicut¹⁴ sue metropoli, perpetuis maneat subiecta temporibus. Omnem quoque pontificalis officii plenitudinem quam ipsius Emeritane ecclesie antistites antiquitus habuerunt, Compostellane presul ecclesie integre semper quieteque obtineat, suffraganei¹⁵ vero episcopi Emeritane metropolis qui per¹⁶ Lusitaniam provinciam vel modo sedes proprias obtinent vel in futurum, Domino miserante, obtinuerint, Salsmanticensi¹⁷, videlicet, Abulensis, Cauriensis, Civitatensis, Elborensis, Pacensis, Olixbonensis, Oxonobensis et ceteri qui eidem Emerite olim¹⁸ subiecti fuisse¹⁹ noscuntur, Compostellano archiepiscopo cuius consecratio ad Romanam²⁰ tantum expectat ecclesiam, obedientiam et reverentiam tamquam²¹ proprio

metropolitano, prorsus exhibeant. Ipse autem illos consecrandi, ad sua concilia convocandi, cum ipsis etiam ecclesiastica negotia terminandi et eorum ecclesias disponendi auctoritate sedis apostolice liberam omnino habeat facultatem. Ad hec predecessorum nostrorum sancte recordationis, Eugenii^{II} pape, et predicti Anastasii, vestigiis inherentes ad maiorem ipsius ecclesie dignitatem et persone reverentiam vexillum vivi/fi/ce crucis per subdictam^{II} tibi provinciam ante te deferendi^{II}, tam tibi quam tuis successoribus, ex apostolice sedis benignitate licenciam^{II} indulgemus ita tamen ut quando sedis apostolice legatus in provincia illa fuerit, minime ac^{II} dignitate utamini. Prohibemus autem ut nulli canonicorum eiusdem^{II} ecclesie beati Iacobi qui ad aliarum ecclesiarum prelationem assumpti sunt vel in posterum assumantur, honorem vel prebendam seu canonicatum in ipsa ecclesia liceat retineri^{II}, sed alia idonea persona in loco ipsius subrogetur que ipse ecclesie deserviat et beneficium^{II} eius percipiat. Illum etiam censum qui vota dicitur quem Hispanorum^{II} catholici reges ex singulis boum paribus a flumine Pisorga usque ad mare occidentale et per totam Lusitaniam provinciam atque etiam in Tolleto et Transserram^{II} annuatim persolvendum pro salute totius terre statuerunt, eidem ecclesie confirmamus et omnimodo interdiciamus^{II} ut nulli unquam persone facultas sit, eum ipsi ecclesie qualibet occasione subrahere. Annuimus etiam et presentis pagine assertione statuimus ut sicut

Compostellana ecclesia pro singulari beati Iacobi devotioni
sedis apostolice g. letatur protectione muniri ac et cetera
sui iuris ecclesie per diversas parrochias constituto que
fidelium donationibus vel aliis iustis acquisitionibus ad
prefatam iudicatur ecclesias pertinere, apostolica letentur
tutione foveri ita ut nec episcopis nec episcoporum
ministris facultas sit in eisdem ecclesiis quaslibet novas
imponere ^{vel} ^{aut} ^{et} ^{ne} ^{que} ipsorum clericos excommunicare¹⁰
vel ipsas ecclesias interdicere absque tua examinatione et
certioris culpe cognitione sed in tuo et ecclesie
Compostellane dominio integre et quiete permaneant sicut
predecessori tue bone memorie Didaco, Compostellano
archiepiscopo, a predecessore nostro pie recordationis,
Pascali¹¹ pape, concessum est et astenus¹² observatum.
Obeunte vero te nunc eiusdem loci archiepiscopo vel tuorum
quolibet successorum nullus ibi qualibet subreptionis
astutia seu violentia preponatur nisi quem fratres communi
consensu vel fratrum pars consilii sanioris secundum Deum
providetur eligendum. Preterea quascumque possessiones¹³
qu¹⁴umque bona eadem Compostella¹⁵ ecclesia in presentiarum
iuste et canonice possidet aut in futurum concessione
pontificatum¹⁶, largitione regum vel principum, oblatione
fidelium seu aliis iustis modis, prestante Domino, poterit
adipisci, firma tibi tuisque¹⁷ successoribus et illibata
permaneant, in quibus hec propriis duximus exprimenda
vocalibus: civitatem ipsam Compostellam¹⁸ cum cauto suo, cum
ecclesiis et monasteriis infra eam vel eius territorium

constitutis¹², cum omni iure tam diocesano quam regali et cum terminis totius episcopatus, videlicet cum archipresbiteratibus de Morraccio et de¹³ Inter Ambos Pontes, de Montibus utrisque, de Taberiolis et de Ciria, de Pilonio et de Insula Laonia, de utroque Coronato, de Dormiana et Superaddo¹⁴ et Aranga et Monte Iaurino quomodo dividit cum Parrega, de Fructis et de Visauciis¹⁵, et cum tota interiacente diocesi a castello Sancti Pelagii¹⁶ de Luto usque Trasancos, monasteria quoque omnia et conventuales seu alias ecclesias infra hos fines¹⁷ constitutas, cum omni iure parrochiali et que intra regalia beati Iacobi continentur, cum omni seu patronatus seu alio iure quod ad reges pertinuit; videlicet monasterium Sancti Pelagii de Ante Altario¹⁸, monasterium Sancti Martini de Foris, ecclesiam beate Marie de Sare, monasterium Sancte Marie de Canogio, monasterium Sancti Petri de Foris, monasterium Sancti Iusti in Luania, monasterium de Superato, de Azivario, de Codesseda¹⁹, de Mosontio, de Ciniis, de Montefero, de Borgondo, de Nogaria, de Solandres, de Calavario, de Siavia, de Rivomalo, de Morayme²⁰, de Ozon, de Savarde²¹, de Portuorii, de Nomiti, de Cuitio²², de Brives, de Meens²³, de Dormiana, de Calogo, de Podio, de Lerce, de Armenteyra²⁴, de Archos et monasterium Sancti Iohannis de Cavea, Sancte Christophori²⁵, sancti Verisimi²⁶, Sancti Georgii, Sancti Thome de Pinario²⁷ et Sancti Iacobi de Rinello²⁸. Preterea regalem capellaniam et cancellariam²⁹ quam illustris memorie Alfonsus, quondam Hispanie rex, ecclesie vestre

concessit et scripti sui pagina confirmavi; castrum quoque quod vocatur "Honestum et Yriam", cum servis et omnibus appendiciis suis; castrum quod vocatur Sancta Maria de Lanceata, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis; castrum quod vocatur Ciria, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis; castrum quod dicitur Citofacta, cum ecclesiis et aliis pertinentiis suis; castrum quod dicitur Luparia, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis; territorium quod vocatur Amaea, cum omnibus possessionibus quas ibi habetis; Pistomarchos, cum servis et possessionibus quas in eo habetis; Eliceium, cum servis quos ibi habetis; Dubrian, cum possessionibus quas ibi habetis; Lantias, cum pertinentiis suis; Lucrosam, cum servis et pertinentiis suis; Montanos, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis; Coronatum, cum possessionibus quas ibi habetis; Ventosam, cum Insula de Laonio; Montes quos Suarius Froila quandoque a vestra ecclesia tenuit, cum altera medietate integros; Taveyrolos, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis; Ripam Ulie, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis; Deciam, cum possessionibus et ecclesiis regalibus et omnibus pertinentiis suis, medietatem burgi de Faro, cum pedagio navium et iuri fisci; villas de Ceia, in Nemancis, et de Oca, in Bragantinis, de Leilolio, in Senia, de Abegondo, de Piavela, Degio, Liuvre et de Ruis, in Nendis; de Toiobre, in Pruciis, cum curtis, ecclesiis et pertinentiis suis, et alias ecclesias seu possessiones quas iure proprietatis extra fines regaliū vestrorum per eundem

concessit et scripti sui pagina confirmavi: castrum quoque quod vocatur "Honestum et Vriam"⁶⁶, cum servis et omnibus appendiciis suis: castrum quod vocatur Sancta Maria⁶⁷ de Lanceata, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis: castrum quod vocatur Ciria, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis: castrum quod dicitur Citofacta, cum ecclesiis et aliis pertinentiis suis: castrum quod dicitur Luparia, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis: territorium quod vocatur Amaea, cum omnibus possessionibus quas ibi habetis: Pistomarchos, cum servis et possessionibus quas in eo habetis: Bicecium⁶⁸, cum servis quos ibi habetis: Dubriam, cum possessionibus quas ibi habetis: Lantias, cum pertinentiis suis: Lucrosam, cum servis et pertinentiis suis: Montanos, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Coronatum, cum possessionibus quas ibi habetis: Ventosam, cum Insula de Laonio: Montes quos Suarius Froila quandoque a vestra ecclesia tenuit, cum altera medietate integros: Taveyrolos⁶⁹, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Ripam Ulie, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Deciam, cum possessionibus et ecclesiis regalibus et omnibus pertinentiis suis: medietatem burgi de Faro, cum pedagio navium et iuri fisci: villas de Ceia, in Nemancis, et de Oca, in Bragantinis, de Leilolio⁷⁰, in Senia, de Abegondo, de Piavela, Degio, Liuvre et de Ruis⁷¹, in Nendis: de Toiobre, in Pruciis, cum cautis, ecclesiis et pertinentiis suis, et alias ecclesias seu possessiones quas iure proprietatis extra fines regaliū vestrorum per eundem

episcopatum habetis. In episcopatu quoque Mindonensi, villas Sancti Martini de Palaciis, Sancte Eolalie⁶⁷ Alte, Sancti Martini de Rivo Averso, Sancti Laurentii de Arbore, Sancte Marie de Villa Petri. In episcopatu Lucensi villas de Receli⁷⁰ et de Cesar. In episcopatu Auriensi villas de Amaranti, de Iovin et de Vite. In episcopatu Tudensi castrum quod dicitur de Molis et monasterium de Cel⁷¹ et villas de Lazoiro, Baldranes et Lamamala et Nugaria. In episcopatu Bracharensi villas de Cornelianas⁷² et Moachin et Canduffi. In episcopatu Columbriensi ecclesiam Sancti Iacobi de Colimbria. In valle Carceris hospitale quod dicitur anglorum, cum ecclesia sua, et aliam ecclesiam que ipsi ex eadem parte superiacet, et villas de Tabladello et de Parata. In episcopatu Asturicensi villas de Cacabeillis et de Carvalial⁷³ et ecclesiam Sancti Iacobi in Requexo de Senabria. Item⁷⁴ episcopatu Legionensi villam de⁷⁵ Lidigos⁷⁶ et partem ville de Furones, cum iure quod habetis in ecclesia et duas villas in ripa Estole⁷⁷, quarum una dicitur Piscaria. In episcopatu Palentino ecclesiam Sancti Michaelis de Valouria, in Villa Quexida ambas ecclesias; et in Benevento ecclesiam Sancte Marie de Ventosa; et villas quas habetis in episcopatu Ovetensi in Asturiis. In episcopatu Zamorensi villas de Arquilinis et de Arcos et ecclesiam Sancti Iacobi de Zemora. In episcopatu Salamantino villas de Palatiis et de Aldeola et de Munio Aznar et in ecclesia Quadrelliam que dicitur Sancti Iacobi, cum ecclesia exteriori et ecclesiam Sancti Martini de Ledesma. Predictas omnes

villas in omnibus predictis episcopatibus confirmamus vobis cum castris, ecclesiis et omnibus pertinentiis suis et cum aliis vel ecclesiis vel possessionibus quas in eisdem episcopatibus habetis. In Vasconia quoque, in episcopatu Bayonensi decimam pedagiorum Sancti Iohannis et Ostavallis, cum iure quod habetis in ecclesia Sancti Vincentii de Pedemontis. In episcopatu Aquensi censum de Polion et ecclesiam. In episcopatu Basacensi censum de Argenton et ecclesiam. In episcopatu Agenesensi ecclesias de Altiges et de Pinu Fontana⁷⁹ cum ipsa villa et de Nitalt et huius quod habetis in ecclesia de Flusam, cum censu casaliu, et ad pontem de Ortica ecclesiam cum domo hospitali. In episcopatu Auscitano ecclesias de Vivent et de Fleyram⁸⁰ et de Manialt, cum censo turris et exteriorum casaliu, et de Monte Alteto, cum ipsa villa et censu casaliu, et de Podio Marciano, cum censu exteriorum casaliu, et de Masaquine, cum ipsa villa et censu exteriori, et censum de Albineto, iusticiam⁸¹ et censum de Monte Squivo et de insula G. de Arbexan, cum casali de pede Pontis veteris, cum homine suo, censum Montis Cassini et ecclesiam cum hospitali exteriori, ecclesiam de Aquis et in Gu. vi. censum terris et ville. In episcopatu Tolosano villas duas quarum⁸² utraque Salvitas Sancti Iacobi dicitur, cum ecclesiis suis, unam in ripam fluminis Garone, alteram in strata iuxta burgum Legabun⁸³ et quascumque alias ecclesias vel possessiones in predictis episcopatibus habetis. In Italia⁸⁴ quoque, in episcopatu Vercellensi hospitale de Cassines⁸⁵, cum ecclesia et villa

et omnibus pertinentiis suis. in Mortario⁶⁶ casale unum cum suis pertinentiis. In episcopatu Cremonensi hospitale ac Casali Maiori. cum ferraria⁶⁷. In episcopatu Ferrariensi ecclesiam Sancti Iacobi de Perroto. cum hospitali et pertinentiis suis. In episcopatu Bononiensi hospitale de Unciola. In episcopatu Calinensi hospitale quod est ad balneas Ciliciensis. In episcopatu Barensi. medio ad urbe Mil/i/ario⁶⁸. ecclesiam Sancti Mathey. cum suis pertinentiis. In episcopatu Panormitaniensi⁶⁹ ecclesiam de Brucar. cum hospitali suo. et quascumque alias possessiones vel ecclesias per diversos episcopatos habetis.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit prefatam ecclesiam temere. perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere. minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare sed omnia integra conserventur eorum pro quarum⁷⁰ gubernatione ac sustentatione concessa sunt⁷¹ usibus omnimodis profutura. salva in omnibus apostolice sedis auctoritate⁷².

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens. contra eam temere venire temptaverit. secundo tertiove comonita⁷³. nisi reatum suum digna satisfactione correxerit. potestatis honorisque sui dignitati careat reamque se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Ihesu Christi⁷⁴ aliena fiat atque in extremo examini divine ultioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura

servantibus sit pax Domini nostri Ihesu Christi⁹⁷ quatinus
et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum
iudicem premia eterna pacis inveniant. Amen. amen.

(R.)⁹⁸ Ego Alexander, catholice ecclesie episcopus, ss.⁹⁷

(BN.)

(En col.) Ego Hubaldus, Hostiensis episcopus, ss.- Ego
Iohannes, presbiter⁹⁹ cardinalis Sanctorum Iohannis et Pauli
tituli Pimachii, ss.- Ego Iohannes, presbiter cardinalis
tituli Sancte Anastasie¹⁰⁰, ss.- Ego Iohannes, presbiter
cardinalis tituli Sancti Marci, ss.¹⁰¹. - Ego Theodinus,
presbiter cardinalis Sancti Vitalis tituli Vestinensis¹⁰¹, ss.-
Ego Petrus, presbiter cardinalis tituli Sancte Susane,
ss.¹⁰². - Ego Petrus, presbiter cardinalis tituli Sancti
Grisogoni, ss.- Ego Vivianus, presbiter cardinalis tituli
Sancti Stephani in Celio Monti, ss.- Ego Cintius, presbiter
cardinalis tituli Sancte Cecillie, ss.- Ego Hugo, presbiter
cardinalis tituli Sancti Clementis, ss.- Ego Arduinus¹⁰³,
presbiter cardinalis tituli Sancte Crucis Iherusalem, ss.-
Ego Matheus, presbiter cardinalis tituli Sancti Marcelli,
ss.- Ego Iacintus, cardinalis¹⁰⁴ Sancte Marie in Cosmidin,
ss.- Ego Ardicio, diaconus cardinalis Sancti Theodori, ss.-
Ego Laborans, diaconus cardinalis Sancte Marie in Portico,
ss.- Ego Rainerius, diaconus cardinalis¹⁰⁵ Sancti Georgii ad
Vellum Auereum, ss.- Ego Gratianus, diaconus cardinalis
Sanctorum Cosme et Damiani, ss.- Ego Iohannes, diaconus
cardinalis Sancti Angeli, ss.- Ego Rainerius, diaconus
cardinalis Sancti Adriani, ss.- Ego Matheus, Sancte Marie

Nove diaconus cardinalis. ss.- Ego Bernardus, diaconus
cardinalis Sancti Nicholai in Carcere Tulliano. ss.

Datum Laterani per manum Alberti. Sancte Romane Ecclesie
presbiteri¹⁹⁹ cardinalis et cancellarii. XIII kalendas
aprilis. indictione XII²⁰⁰. incarnationis Dominice anno M²⁰¹
C²⁰² LXX²⁰³ VIII²⁰⁴. pontificatus vero domini Alexandri pape
III²⁰⁵ anno XX²⁰⁶.

NOTAS

¹LOPEZ FERREIRO: falta servus.

²ID.: suisque.

³ID.: substituendis.

⁴ID.: perpetuum rei memoriam.

⁵ID.: iniuncto.

⁶ID.: apostolatus.

⁷ID.: claritate.

⁸ID.: Xpisto.

⁹ID.: impartientes.

¹⁰ID.: exemplum.

¹¹ID.: pontificum.

¹²ID.: saracenorum tyrannide.

¹³ID.: in perpetuum.

¹⁴ID.: sicut.

¹⁵ID.: suffraganei.

- 161D.: qui Lusitaniam.
171D.: Salmanticensis.
181D.: Emerite subiecti.
191D.: fuissent.
201D.: romanam.
211D.: tanquam.
221D.: etiam
231D.: auctoritate.
241D.: Eugenii.
251D.: subditam.
261D.: ante deferendi.
271D.: benignitate indulgemus.
281D.: fuerit hac.
291D.: canonicorum ecclesie.
301D.: retinere.
311D.: beneficium.
321D.: Hispanorum.
331D.: Toletum et Transserra.
341D.: interdicimus.
351D.: excommunicare.
361D.: Paschali.
371D.: hactenus.
381D.: possessiones.
391D.: eadem ecclesia.
401D.: pontificum.
411D.: tuisque.
421D.: Compostellanam.

- 43 ID.: constitutis.
- 44 ID.: archipresbyteratibus de Morrago et inter.
- 45 ID.: utriusque.
- 46 ID.: Superado.
- 47 ID.: Bisauquis.
- 48 ID.: Pelagii.
- 49 ID.: hos terminos.
- 50 ID.: Ante Altaris.
- 51 ID.: Azevario de Codeseda.
- 52 ID.: Mourame.
- 53 ID.: Sabarde.
- 54 ID.: Nomitii de Curtis.
- 55 ID.: Mens.
- 56 ID.: Armenteira.
- 57 ID.: Xpistophori.
- 58 ID.: Verissimi.
- 59 ID.: Pignario.
- 60 ID.: Rivelio.
- 61 ID.: capellaniam et cancellariam.
- 62 ID.: vocant.
- 63 ID.: Iriam.
- 64 ID.: Sancte Marie.
- 65 ID.: Vizeziam.
- 66 ID.: Tabeirolos.
- 67 ID.: Eregantinis de Leiloyo.
- 68 ID.: Luvre et de Ruys.
- 69 ID.: Eulalie.

- 70 ID.: Recelli.
71 ID.: Mollis et monasterum de Cella.
72 ID.: Cornelia.m.
73 ID.: Carvallial.
74 ID.: in episcopatu.
75 Repite de.
76 LOPEZ FERREIRO: Ledigos.
77 ID.: Estolle.
78 ID.: Arquillinis.
79 ID.: Pinna Fontana.
80 ID.: Fleiran.
81 ID.: iustiam.
82 ID.: quarumque.
83 ID.: Legabuni.
84 ID.: Italia.
85 ID.: Casini.
86 ID.: Mertario.
87 ID.: ferreria.
88 ID.: Milliario.
89 ID.: Panormitano.
90 ID.: quorum.
91 ID.: sint.
92 ID.: aucthoritate.
93 ID.: commonita.
94 ID.: Ihu Xpi.
95 ID.: Ihu. Xpi.
96+ Vias tuas, Domine. demostra michi.

97 LOPEZ FERREIRO: confirmo.

98 ID.: Ioannis, presbyter.

99 ID.: Sancte Anasthasie.

100 ID.: presbyter card. ...cf.

101 ID.: Vestini.

102 ID.: en adelante presb. card. ...cf.

103 ID.: Arduin.

104 ID.: card....Cosmedin.

105 ID.: en adelante diac. card. ... cf.

106 ID.: presbyteri.

107 ID.: duodecima.

108 ID.: tertii.

48

[1178], marzo, 24. Letrán.

Alejandro III aprueba las constituciones del
cabildo de Santiago.

Fol. 232 r.-v.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. LIII.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pag. 320.- PORETALA PAZOS:
Decanologio, pags. 15-16.- LACARRA: Peregrinaciones, 2. pag.

75.

Alexander episcopus¹, servus servorum Dei. Venerabili fratri Petro, Compostellano archiepiscopo², salutem et apostolicam benedictionem. Quotiens eos qui ad dominici gregis custodiant superna dispositione vocati sunt pariter et electi circa iure pastoralis officium vigiles conspiciamus et attentos, non solum nos convenit eius in suis³ laudandis operibus cogaudere⁴, set studium et intencionem ipsorum auctoritatis ac sollicitudinis nostre manibus adiuvari ut eum auxiliis se senserunt⁵ tantis fliciri de virtute in virtutem fortius erigantur et alii negligentie ac desidie corpore depress⁷, illorum exemplo ad bona opera et executionem sui officii excitentur. Sane relationis tue tenore comperimus quod cum super ordinationem commisse tibi ecclesie ex mandati nostri⁸ auctoritate sumpsisses, exordium postmodum ad ipsius ecclesie ordinationem studiosius procesisti⁹, et quedam que propter persecutionem ex magna parte deperierant ad prestine statutum¹⁰ etitudinis¹¹ revocando atque alia salubriori institutione plantando eandem ecclesiam sic propter populorum frequentiam qui ad sanctissimi¹² apostoli memoriam undique conflunt et concurrunt, in orbis spectaculo posita esse dignoscitur, magis reddidisti in ipsa ordinatione spectabilem et iucis atque honestatis exempla monstrando super omnes que¹³ in circuitu sunt religiose institutionis merito clariorem. In primis si quidem visa est ipsius ordinationis series continere ut prohibitis

asignationibus vel promissionibus nondum vacantium prebendarum septimanis que loco prebendarum sive divisio imperpetuum debeat interdici quia occasione divisionis coniungebat intolerabiliter numerum canonicorum augeri. Tota etiam diocesi que antea per particulas plurimas seccabatur tamen quemque archidiaconatus provincie recolecta personatus qui antea vagi fuerant et dispersi pro parte nichilominus limitasti et sub certis constitutionibus comprehendi ordinasti. Preterea ut is qui in decanum eligitur aut sacerdotii dignitate sit peditus aut infra annum ad sacerdotium promoveatur electus archidiaconis similiter non licebit infra diaconatum amodo ministrare. quia satis videtur absurdum ut illi diaconis preesse debeat qui ad eundem ordinem noluit vel nondum me ait promoveri. Salvo quoque archidiaconis antiquo et consueto presentationis cum ligandi atque solvendi canonica potestate institutiones seu destitutiones clericorum que passim et illicite non sine multimoda pravitare consueverunt fieri soli archiepiscopo vel cui ab eo specialiter commissum fuerit, reservasti. Cumque archipresbiteri qui in subditos solent rapacitate sacrilega debachari ab archidiaconis per parrochias sine archiepiscopi consciencia fuerint hactenus instituti ad tolendam utrisque derelinquendi occasionem statuisti ut de cetero ab archidiaconis eligantur et post canonicam electionem instituendi archiepiscopo presententur; ad hec inter cetera eiusdem ordinationis capitula illud quoque novimus comprehensum ut

canonici et ille qui in curia regis ab archiepiscopo vicechancellarius fuerit institutus, certa et expresa forma iuramenti pro obediencia ac fidelitate atque rerum ecclesiasticarum indemnitate teneantur astricti¹⁷. Postmodum vero tanquam bonus pastor qui languentes oves ad ovillle¹⁸ piis consuevit humeris reportare et fortiores ne luporum insidiis aut morsibus exponantur inter ovilis angustias includit sollicitus¹⁹ et custodit, quedam que precipue ad morum compositam erucionem respiciunt de honestate scilicet, habitus et morum gravitate de divinorum officiorum frequentatione ac modo et negligentium penam²⁰ de examinatione ad chorum et chori vel altaris ordine de ordinatione capituli et deliberatione moderamine, de exhibenda prioribus reverentia et excedentium satisfactione vel disciplina de communi refectorio et eius sobrietate, de numero ministrantium et supprimenda murmuracione de pabulo sacre lectionis et cum ymno gratiarum actione de custodia dormitorii mundicia luminaribus et tranquillitate et multa in hunc modum omnibus proposuisti servanda quatinus²¹ leves et dissoluti qui vel per potentiam digneratur vel pro desuetudine sua gravantur de via perditionis erecti ad iugum regularis discipline ligentur et illi qui pie vivere volunt in Christo²² salutaris observantie muro et continentie circumspecti antiqui hostis assumptus evadant atque in spectatione retributionis eterne securius in sua innocentia conquiescant. Eapropter venerabilis in Christo²³ frater quamvis ad hoc nostris monitis fueris excitatus,

solicitudinem tuam que sic tibi prestitit et ecclesie tue profectum ut non minus aliis prestitit, bone imitationis exemplum dignis in Domino laudabis commendantes¹ prescriptam ordinationem sicut de multa deliberatione et communi fratrum tuorum consilio rationabiliter facta esse dignoscitur, raram habemus et eam auctoritate apostolica confirmamus², presentis scripti patrocinio communitus. Statuentes ut nulli omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire.

Si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Laterani VIII kalendas³ aprilis.

Notas

¹LOPEZ FERREIRO: eps.

²ID.: archiepo.

³ID.: apostol.

⁴Repetido in suis y borrado por expuntacion.

⁵LOPEZ FERREIRO: congaudere.

⁶ID.: senserint.

⁷ID.: torpore depressi.

⁸ID.: nostre.

⁹ID.: processisti.

¹⁰ID.: pristine statum rectitudini.

¹¹ID.: smi.

¹²ID.: qui.

¹³ID.: tantum quinque.

¹⁴ID.: autem.

¹⁵ID.: debacchari.

¹⁶ID.: tollendam.

¹⁷ID.: adstricti.

¹⁸ID.: ovile.

¹⁹ID.: sollicitus.

²⁰ID.: pena.

²¹ID.: quatenus.

²²ID.: ipso.

²³ID.: xpisto.

²⁴ID.: commendantes.

²⁵ID.: et.

²⁶ID.: kls.

1179, mayo, 7. Letrán.

Alejandro III otorga el palio al arzobispo de
Santiago.

Fols. 267 v.- 268 r.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, págs. 327-328.

Alexander episcopus, servus servorum Dei. Venerabili fratri Petro, Compostellano archiepiscopo, eiusque successoribus canonice substituendis, in perpetuum. Cum locus ipse, ubi beati Iacobi corpus quiescit, prius villa burgensi, deinceps municipium fuerit, quod Compostella nuncupabatur, succedentibus temporibus in tantum ipsius apostoli reverencia et honor apud homines, Domine faciente, profecit, quod per dispositionem apostolice sedis idem locus cathedralem adeptus est dignitatem et ecclesia ipsa que Bracharensi solebat metropoli subiacere libertatis privilegio donata speciale sedis apostolice membrum effici meruit et pallei honore post modum decorari. Ad ultimum vero Emeritense ecclesie dignitate cum integritate sue provincie ad eam translata, dispensatione Sacrosancte Romane Ecclesie metropolis est constituta. Nos itaque felicis recordationis Paschalis papa, predecessoris nostri, vestigiis inherentes, ob reverentiam predicti apostoli et ex debito nostri officii eidem ecclesie tibi tuisque successoribus tam indecore pallei quam in aliis dignitates, libertates, immunitates et omnia iura vestra volumus propensiori studio conservare; liceat itaque tibi diebus inferius designatis id est: Nativitate Domini, Circumcisione, Epiphania, Annunciatione, Dominico Palmarum, Cena Domini, Pascha, Ascensione et Pentecoste, in tribus festis Beate Dei genitricis Marie,

festis Sancti Michaelis et Sancti Iohannis Baptiste,
sollemnitatibus beati Iacobi et ceterorum apostolorum,
commemoratione Omnium Sanctorum, dedicationibus ecclesiarum,
consecrationibus episcoporum, ordinationibus clericorum,
benedictionibus abbatum, anniversario die consecrationis tue
et dedicationis ecclesie tibi commisse, festis etiam
sanctorum martirum Laurentii et Vincentii et beatorum
confessorum Martini et Isidori, predicti pallei usum
auctoritate apostolice sedis habere. Convenit ergo te
diligentius providere quomodo sit huiusmodi indumenti honor
modesta actuum vivacitate servandus et ut ei merum tuorum
ornamenta conveniant et tu esse valeas utrobique, Deo
auctore, conspicuus et qui pastoralis iure constringet
officium, dilectionem proberis fratribus exhibere et ipsi
etiam adversarii propter mandatum dominicum tuo circa te
copulentur affectu, pacem sequaris cum omnibus piis vates
operibus virtutibus polleas, fulgeat in pectore tuo
rationale iudicii cum super humeralis actione coniunctum,
ita procedas in conspectu Dei et oculis hominum quatinus
commissio tibi gregi virtutes prestes exemplum et ipsi
videntes opera tua bona, glorificent patrem tuum qui in
celis est. Sit in lingua edificationis sermo, sit zeli
fervor in animo et preter hec cuncta que officio tuo
conveniunt, cum ea temperantia agas ut que pallei dignitas
expetit, videaris ferventer amplecti et gloriam sempiternam
acquirere tibi possis in celis. Statuimus praterea ut nulli
unquam religioni liceat vel persone Compostellani aut

alterius episcopatus ecclesias episcopali et patronatus iure aut episcopali, tantum ad commissam tibi ecclesiam pertinentes quomodolibet absque archiepiscopi consensu acquirere vel recipere aut taliter acquisitas nisi archiepiscopi vel ecclesie postmodum forte consensus fuerit subsecutus tenere vel nisi diutina fuerit prescrizione munita. Prohibemus insuper ne in locis ad ecclesiam tuam spectantibus sine tuo vel successorum tuorum consensu domos construere liceat vel ecclesias fundare aut aliquid acquirere per quod ecclesie tue iurisdictione quomodolibet minuatur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit, prefatam ecclesiam temere perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuire seu quibuslibet vexationibus fatigare sed omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva nemini (sic) apostolice sedis auctoritate.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove commonita, nisi reatum suum digna satisfactio correxerit, potestatis honorisque sui dignitate careat ~~namque~~ se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Ihesu Christi aliena fiat atque in extremo examine divine ultioni subiaceat; cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Ihesu Christi, quatinus et hic fructum

bone actionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen, amen, amen.

(R.)¹ Ego Alexander, catholice ecclesie episcopus, ss.
(BN.)

(1a col.) Ego Hubaldus, Hostiensis episcopus, ss.- Ego Theodinus, Portuensis et Sancte Rufine, ss.- Ego Petrus, Tusculanensis episcopus, cf.- Ego Henricus, Albanensis episcopus, cf.- Ego Bernereus, Prenestinus episcopus, cf.

(2a col.) Ego Iohannes, presbiter cardinalis Sanctorum Iohanni et Pauli tituli Pamachii, ss.- Ego Iohannes, presbiter cardinalis tituli Sancte Anastasie, ss.- Ego Iohannes, presbiter cardinalis tituli Sancti Marci, ss.- Ego Petrus, presbiter cardinalis tituli Sancte Susane, ss.- Ego Vivianus, presbiter cardinalis tituli Sancti Stephani in Celiomonte, ss.- Ego Cinthys, presbiter cardinalis tituli Sancte Cecilie, ss.- Ego Hugo, presbiter cardinalis tituli Sancti Clementis, ss.- Ego Arduinus, presbiter cardinalis tituli Sancte Crucis in Iherusalem, ss.- Ego Matheus, presbiter cardinalis tituli Sancti Marcelli, ss.

(3a col.) Ego Iacintus, diaconus cardinalis Sancte Marie in Cosmidim, ss.- Ego Ardicio, diaconus cardinalis Sancti Theodori, ss.- Ego Laborans, diaconus cardinalis Sancte Marie in Porticu, ss.- Ego Rainerius, diaconus cardinalis Sancti Georgii ad Velum Aureum, ss.- Ego Gratianus, diaconus cardinalis Sanctorum Cosme et Damiani, ss.- Ego Iohannes, diaconus cardinalis Sancti Angeli, ss.- Ego Rainerius, diaconus cardinalis Sancti Adriani, ss.- Ego Matheus,

Sancte Marie Nove diaconus cardinalis, ss.- Ego Bernardus,
Sancti Nicholai in Carcere Tulliano diaconus cardinalis, ss.

Datum Laterani per manum Alberti, Sancte Romane Ecclesie
presbiteri cardinali et cancellarii, nonas maii, indictione
XII, Incarnationis Dominice anno M^o C^o LXX° VIII°,
pontificatus vero domini Alexandri papa III anno XX°.

NOTAS

+ Vias tuas, Domine, demonstra michi. Sanctus Petrus,
Sanctus Paulus. Alexander papa III.

50

1180, marzo, 24. Coyanza.

Fernando II da a la Iglesia de Santiago la mitad
de la de Santa Maria de Pontevedra.

Fols. 25 v.-26 r.'

ED.: LOPEZ FERREIRO: Museo, págs. 227-229.

REG.: LOPEZ FERREIRO: H.C., V, pág. 18.- GONZALEZ: Fernando

II. pág. 468.- LUCAS: Carboeiro, nº 58.

(Christus alfa et omega.)²². In nomine Sancte et individue Trinitatis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, que ab universis Christi fidelibus in una deitate collitur et adoratur. Nichil est quod magis videatur regum catholicorum ornare celsitudinem quam si iura sua secundum sue potestatis officium cuique studeant conservare. maxime autem ecclesiarum Dei non solum eos decet iura conservare in iam (sic) acquisitis verum etiam adquiriendis liberalitate magnifica augmentare ut dando temporalia celestis regni cum eius gratia quem regnant consequi mereamur eterna. Inde est quod²³ ego rex domnus²⁴ Fernandus, una cum filio meo rege domno Alfonso²⁵, recognoscens exquisita veritate ecclesiam Sancte²⁶ Marie de Ponte Veteri, cum universo iure²⁷ et pertinentiis suis, pro media parte ad ecclesiam Compostellanam et pro altera medietate ad monasterium Sancti²⁸ Iohannis de Podio pertinere, monachus quoque Sancti Laurencii²⁹ de Carbonario coram nobis idem recognoscentibus, ad quos de donacione mea cum ei veritate³⁰ ignorarem, hec³¹ ecclesia translata fuerat, restituo de ipsorum voluntate et benelacito monachorum prenominatam³² ecclesiam de Ponte Veteri cum universo iure et suis pertinentiis, vobis domine Petre Compostellane archiepiscopo³³ et ecclesie vestre necnon et ~~XXX~~ vobis domne Petre abbas Sancti³⁴ Iohannis de Podio et monasterio vestro in perpetuum³⁵. Cauto etiam supradictis de consilio curie et nobilium meorum iamdictam

ecclesiam Sancte¹⁶ Marie de Ponte Veteri. cum omnibus
pertinenciis suis p^{er} terminos suos: et si quid in ea vel
in eius pertinenciis ad me vel ad vocem meam pertinet. vobis
iure perpetuo donno¹⁷ pro remedio anime mee et parentum
meorum et ab omni regali iure liberum habere concedo ut omni
evo habeatis. possideatis et ea in vestros usus aut ad
alios. si volueritis convertatis et ex omni impetitione et
regia exactione semper liberta. ita quod nemini liceat
potenti vel impotenti. maiorino regis vel sagioni. seculari
persone sive ecclesiastice vel eciam aliqui de parte regia
vel extranea ulla occasione in ea vel ius ipsius intrare seu
quecumque modo quicquam inde auferre¹⁸ alienare.

Si quis igitur tan de meo quam de aliorum genere hoc meum
factum spontaneum infregerit. iram Dei omnipotentis et
regiam indignationem incurrat et cum Iuda Domini proditore.
cum Datam et Abiron. quos terra vivos absorbit. in inferno
sit dampnatus. et pro ausu suo temerario si quid invaserit
in quadruplum reddat et regie parti centum libras auri in
penam persolvat. Et ut hoc nulla occasione possit turbari
set semper permaneat firmum et inconcussum presens scriptum
facio et meo regio robore et meorum nobilium
subscripcionibus communitio semper valiturum¹⁹.

Facta carta apud Cuiancam. nono²⁰ kalendas aprilis. sub
era Ma CC XVIIIa. Regnante rege domno Fernando Legione.
Gallecia. Asturiis et Extremadura.

Ego rex domnus Fernandus. una cum filio meo rege domno
Alfonso. hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore

confirmo²¹.

(1a col.) Petrus. Sancte Compostellane ecclesie
archiepiscopus, cf.- Iohannes. Legionensis episcopus, cf.-
Iohannes. Lucensis episcopus, cf.- Bertrandus. Tudensis
episcopus, cf.- Rabinatus. Mindoniensis episcopus, cf.-
Vitalis. Salamantinus episcopus, cf.- Wilelmus. Cemorensis
episcopus, cf.- Adefonsus. Auriensis episcopus, cf.- Petrus.
Civitatensis episcopus, cf.

(Signo rodado)²²

(2a col.) Rodericus. Ovetensis episcopus, cf.- Fernandus.
Astoricensis episcopus, cf.- Vacat Cauriensis episcopatus.-
Petrus de Areis. prior Hospitalis, cf.- Gido. magister
Templarum²³, cf.- Ermengotus. comes Urgellensis regis
Fernandi maiordomus [cf.]²⁴.- Velascus. comes²⁵ in Limia,
cf.- Gumez. comes in Trastamar²⁶, cf.- Fernandus. comes in
Lemos, cf.- Gunzalus²⁷, comes in Asturiis, cf.- Didacus
Exemeniz in Legione, cf.- Guterius Roderici²⁸ in Benevento,
cf.- Ordonius Garsie in Campis²⁹, cf.- Fernandus Guterriz,
regis³⁰ signifer, cf.- Gunzalvus Osorii³¹, cf.- Fernandus
Gunzalvit³², [cf.].- Gunçalvus Gomez³³, cf.- Iohannes Arie,
cf.- Rodericus Fernandiz³⁴, cf.- Gunçavus Petriz³⁵, cf.-
Fernandus Arie, cf.

Ego Bernardus. domini regis Fernandi notarius, per manum
Petri de Lor. archidiaconi Compostellani, domini regis
Fernandi cancellarii, scripsi et cf.

NOTAS

¹Original en SANTIAGO. H.D., Privilegios Reales, mazo 1.

Otra copia en Tumbo A, fol. 52 v.

²LOPEZ FERREIRO: falta el crismón.

³ID.: falta desde sancie hasta quod.

⁴ID.: dominus.

⁵: domno Alphonso.

⁶ID.: ecclesiam sta.

⁷ID.: iuri suo.

⁸ID.: st.

⁹ID.: sti.

¹⁰ID.: veritatem.

¹¹ID.: hac.

¹²ID.: prenomiatum.

¹³ID.: dne. ... arciepiscono.

¹⁴ID.: dne. ... sti.

¹⁵ID.: vestris in perpetuum.

¹⁶ID.: ste

¹⁷ID.: dono.

¹⁸Vel borrado por expuntuación.

¹⁹LOPEZ FERREIRO: falta desde pro hasta valiturum.

²⁰ID.: VIII kls.

²¹ID.: falta desde Regnante hasta confirm

²²+Signus Fernandi regis ... arum.

²³LOPEZ FERREIRO: Guido...Templi.

24ID.: falta desde Ermenegotus hasta maiergramus.

25ID.: comes Velascus.

26ID.: Trastamare.

27ID.: Gundisalvus.

28ID.: Guterrius Ruderici.

29ID.: Garcia in Campes.

30ID.: Ferdinandus ... sig. fer.

31ID.: Gundisalvus Ororiz.

32ID.: Ferdinandus Gundisalvi.

33ID.: Gundisalcus Gomez.

34ID.: Ferdinandi.

35ID.: Gundisalvus Pelaz.

1180, julio, 25. Benavente.

Fernando II confirma a la Iglesia de Santiago las
donaciones anteriores y ordena que nadie construya
castillos en el territorio de Santiago.

Fol. 157 v.-158 v.1

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C. IV. ap. LX. segun Tambe A.

TRAD.: ID.: Fueros. I. págs. 166-170 y 3a ed., págs.

182-186. según el original.

RG.: GONZALEZ : Fernando II. pag. 470 con folio 158 y día 25.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pag. 337.- GONZALEZ: Fernando II. pag 162.- ID.: Alfonso IX. I, pag. 44.

(Christus alfa et omega.)² In nomine Patris et filii et Spiritu Sancti³, amen. Catholicum decet principem loca sancta debita veneratione confovendo largis ditare muneribus et precibus privilegiorum decorare prerogativis, tunc enim glorie meritum et eterne retributionis premium sibi comparat cum circa ea quem Dei sunt devotum se exhibens eos per quem regnat ecclesiam pio intendit proposito tueri et exaltare. Inde est quod ego Fernandus, divina gratia Hispaniarum rex, uno cum filio meo rege Adefonso, intuitu et reverencia gloriosi patris nostri apostoli Iacobi, confirmo et concedo ecclesie Compostellane omnes donationes ipsi ecclesie a me vel a predecessoribus meis seu a quibuscumque hominibus factas vel relictas in vita sive in morte, tam eas quarum⁴ habuit vel habet possessionem quam eas quas nondum incepit possidere⁵, ut videlicet ad earum nunciandam possessionem quas nondum habuit vel habuerit⁶ quidem habere quocumque modo desint integrum et legitimum ius et potestatem habeat reposcendi. Confirmo etiam et concedo archiepiscopo et ecclesie Compostellane omnibusque ipsius ecclesie canonicis necnon universis tam ipsius archiepiscopi quam canonicorum

successoribus omnia privilegia a me vel a predecessoribus meis ipsis concessa. Confirmo et concedo ipsi ecclesie cancellariam, capellaniam et sepulturam meam et successorum meorum. Statuo preterea et confirmo imperpetuum, ut ecclesia Compostellana in tota terra que ad secularem iurisdictionem eius spectat, ita plenum et integrum habeat dominium et potestatem ut nemini nobili sive ignobili licitum sit ibi turrem vel quamcumque munitionem habere preter consensum archiepiscopi et ecclesie Compostellane, ac si que ibi habentur funditus diruantur a quibuscumque personis posiderantur⁷; ea scilicet pena imminente omnibus qui, non exquisito et impetrato consensu⁸ archiepiscopi et ecclesie, turrem vel quamlibet munitionem in ipsa iamdicta terra fundare vel construere ausi fuerint, ut loci domino priveretur⁹ ipsi si domini sunt, vel etiam alii qui tante presumptioni assensum illicite prebuerint et aplicetur, locus ipse cum fundata vel constructa turre aut¹⁰ munitione dominio et potestati archiepiscopi et ecclesie Compostellane. Statuo insuper atque imperpetuum stabilio, ut si conetigerit archiepiscopum Compostellanum, quamlibet munitionem terram vel domum¹¹ cuicumque persone sub fidelitatis hominatio¹² vel alio modo in presencia bonorum hominum concedere, ac postmodum negetur nominatum¹³ vel aliquod pactum concessionis illi appositum, non cogatur archiepiscopus vel ecclesia Compostellana hominatum¹⁴ vel pactum negatum per duellum probare; si hoc poterit per inquisitionem vel testimonium personarum que presentes

fuerint ostendere; quo sic probato, nichilominus proditor vel alecvosus¹⁵ habeatur qui hominatum negaverint tamquam¹⁶ si per duellum fuisset convictus. Sancio et confirmo imperpetuum ut nulli unquam persone cuiuscumque sit condicionis nulli loco aut collegio religioso, licitum sicut in tota ipsa terra quocumque acquisitionis titulo locum aliquem vel hominem acquirere unde iurisdicatio vel potestas seu quodcumque debitum ecclesie Compostellane quomodolibet minuat; et si qua ibi talis adquisitio preter consensum ipsius ecclesie exquisitum et impetratum a qualibet persona vel collegio. Facta est inirritum revocetur omnes etiam incautationes in iamdicta terra quibuscumque personis vel collegiis assignatas revocandas censeo et cauta si qua ibi erecta sunt deici ac removeri precipio; ita videlicet ut nulli unquam licitum sit a me vel meis successoribus cautum vel incautationem in ea terra postulare vel impetrare¹⁷; quod si forte qualibet instancia attemptatum fuerit, irritum habeatur et vacuum, quod per obreptionem non dubitabitur impetratum¹⁸. Adicio etiam atque imperpetuum statuo ut nulli unquam¹⁹ persone vel collegio licitum sit in tota terra Compostellane ecclesie loca vel iura ipsius ecclesie cum filio aut filia alicuius nobilis incautare, quod²⁰ si forte fuerit attentatum qui hoc attentare presumpsit²¹, si monitus ab usurpatione huiusmodi et temerario ausu suo non destiterit iure suo quod ibi tueri vel reposcere proponebat propter trangressionem²² et contemptum huius statuti privetur. Caveant autem²³ nobiles et milites regni mei ne ad

huiusmodi illiciti. m. et hoc statuto prohibitam incautationem vel defensionem filios vel filias aut alias personas sibi consanguinitate iunctas accomodent vel se ipsos interponant, qui si hoc forte presumpserint et premoniti personas pro huiusmodi incautationem seu tuitione temere appositas non removerint eas modis omnibus quantacumque fulgeant nobilitate privilegio suo in hac parte privari censeo; ac si ecclesia Compostellana per maiordomos aut quoslibet homines loca ver iura sua eis presentibus tamquam abseturibus²⁴ occupaverit non respondeat nec iudicetur facere aliquam dehonestationem vel iniuriam, nam cum presentiam suam in contemptu constitutionis nostre obiciunt dignum est ut nobilitatis sue privilegio careant ac pro absentibus reputentur. Hec autem omnia de consilio procerum et totius curie meo consilio statuta inviolabiliter perpetuo et inconcusse ab omnibus regni mei hominibus observari precipio, nulla hac²⁵ constitutioni mee lege vel consuetudine preponenda. Iudices vero regni mei qui contra hoc meum indultum obtemptu cuiusquam legis, consuetudinis vel rationis iudicaverint iudicium suum est fame detrimento noverint irritari et DC aureorum multam pro media parte fisco meo et pro reliqua media ecclesie Compostellane applicandam cogantur persolvere.

Si quis igitur tam de meo quam de aliorum genere hanc piam meam concessionem et consticionem (sic) infringere presumpserit, iram Dei omnipotentis, regiam indignacionem incurrat et quod fecerit irritum prorsus habito hoc indultum

perpetuo iures suas obtineat. et pro ausu suo temerario DC aureorum penam incurrat. et cum Iuda Domini proditore. Datan et Abiron. quos terra vivos absorbuit. in inferno pereat maledictus; et ut hec institutio nunquam possit turbari set semper firma sit et stabilis presens scriptum facio et tam regio meo robore quam meorum procerum subscriptionibus imperpetuum communitur.

Facta carta apud²⁷ Beneventum. VIII° kalendas²⁸ augusti. sub era Ma CCa XVIIIa. Regnante rege domno Fernando Legione. Gallecie. Asturiis et Extremadura.

Ego rex domnus Fernandus. una cum filio meo rege domno Adefonso. hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo.

(1a col.) Petrus. Sante Compostellane ecclesie archiepiscopus. cf.- Iohannes. Legionensis episcopus. cf.- Iohannes. Lucensis episcopus. cf.- Bertrandus. Tudensis episcopus. cf.- Rabinatus. Mindoniensis²⁹ episcopus. cf.- Aldefons³⁰. Auriensis episcopus. cf.- Vitalis. Salamantinus episcopus. cf.- Petrus. Civitatensis episcopus. cf.- Welielmus. Gemorensis episcopus. cf.- Rodericus. Ovetensis episcopus. cf.- Fernandus. Astoricensis³¹ episcopus. cf.- Vacat Cauriensis episcopus. cf.³² - Pelagius de Lauro. Compostellanus archidiaconus. domini regis [cancellarius]. cf.- Menendus. Ovetensis archidiaconus. cf.

(Signo rodado).³³.

(2a col.) Ermegotus³⁴. Urgellesis comes. regis Fernandi maiordomus. cf.- Velascus comes in Limia. cf.- Gumez. comes

in Transtamara. cf.- Fernandus Poncia, comes in Lemos, cf.-
Gunzalvus³⁵, comes in Asturiis, cf.- Didacus Exemenit
dominans Legione, cf.- Ordonius Garsie in Campis, cf.-
Fernandus Guterriz, signifer regis, cf.- Froilia Ramiz³⁶,
cf.- Veremudus Alvariz, cf.- Fernandus Arie, cf.- Fernandus
Roderici de Benevento, cf.- Pelagius Tabladellus, cf.

Ego Bernardus, domini regis Fernandi notarius, per manum
Pelagiii de Lauro, archidiaconi Compostellani, regis
cancellarii, scripsi et de mandato procerum curie et regni
nobilium pro omnibus subscripsit.³⁷

Omnes nobiles curie regis domini Fernandi, cf.³⁸

NOTAS

¹Original en SANTIAGO, A.H.D., Privilegios Reales, leg. 20.-
Otras copias en Tumbo A. fols. 53 v.-54 r., con fecha 26 de
julio, y en MADRID, B.A.H., Colección Velázquez, 8.

²LOPEZ FERREIRO. falta el crismón.

³ID.: sps. sci.

⁴ID.: quorum.

⁵ID.: possidere.

⁶ID.: habuit.

⁷ID.: possideantur.

⁸ID.: exquisito inpetrato archiepiscopi.

⁹ID.: dominio priventur.

- ¹⁰ID.: vel
¹¹ID.: donum.
¹²ID.: hominio.
¹³ID.: hominium.
¹⁴ID.: hominium.
¹⁵ID.: alevosus.
¹⁶ID.: hominium negaverit tanquam.
¹⁷ID.: inpetrare.
¹⁸ID.: dubitatur inpetratum.
¹⁹ID.: unquam.
²⁰ID.: et.
²¹ID.: presumpturit.
²²ID.: transgressionem.
²³ID.: at.
²⁴ID.: absentibus.
²⁵ID.: huic.
²⁶ID.: falta desde tam hasta communio.
²⁷ID.: aput.
²⁸ID.: VII kls.
²⁹ID.: Minduniensis.
³⁰ID.: Adefonsus.
³¹ID.: Asturicensis.
³²ID.: falta cf.
³³+ Signum Fernandi regis Hispanorum.
³⁴LOPEZ FERREIRO: Ermegote.
³⁵ID.: Guncalvus.
³⁶ID.: Froila Ramiriz.

²⁷ID.: subscripsi.

³⁰ID.: dni. F. conf.

52

1190, agosto, 1. Benavente.

Fernando II concede licencia al arzobispo de
Santiago para construir un horno en Villafranca del
Bierzo y lo acota.

Fols. 34 v.- 35 r.¹

REG.: GONZALEZ: Fernando II. pág. 471.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV pág. 334.

(Christus alfa et omega.) In nomine sancte et individue
Trinitatis. Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen.
Catholichorum regum est loca sancta ac personas religiosas
amplis dictare muneribus ut dando qtemporalia consequi
mereantur eterna. Eapropter ego domnus Fernandus, Dei gratia
rex Hispaniarum, piis predecessorum meorum inherendo
vestigiiis qui nobilem gloriosissimi patroni nostri apostoli
Iacobi eccelsiam magnificis exaltare muneribus, attenta
devocione, studuerunt, una cum filio meo rege Adefonso, dono

et concedo vobis domne Petre, archiepiscopo Compostellane, et successoribus vestris atque ecclesie vestre imperpetuum liberam licenciam et potestatem construendi et habendi furnum in Villafranca, videlicet ultra pontem in quocumque loco vos volueritis dummodo locus ipse vester sit. Cauto etiam vobis furnum ipsum quecumque ibi feceritis ut nulli unquam sagioni, maiorino, potestati ac prorsus nulli homini regiam vocem vel aliam pretendendi liceat aliquem forum directuram vel debitum inde petere vel exigere aut homines vel quaslibet res intra domum ipsius furni constitutas pro quacumque voce debito vel calumpnia inde astrahere vel ibi quomodolibet molestare exitumve seu ingressum prohibere. Hanc autem licenciam furni ultra pontem in burgo de Villafranca construendi, nulli unquam preter vos et successores vestros volo ulterius esse concessam seu permissam.

Si quis igitur tam de meo quam de aliorum genere contra hanc meam spontaneam donacionem et cautacionem, de consilio magnatum et nobilium curie mee, vobis et ecclesie Compostellane imperpetuum, ob remedium anime mee et parentum meorum, indultam venere, quacumque occasione, ausus fuerit, iram Dei et regiam indignacionem incurrat, et quod invaserit in duplum cogatur illico restituere ac, pro temerario ausu atque violacione cautacionis mille aureorum penam subire compellatur pro media parte regie vocie et pro reliqua parte vobis et ecclesie Compostellane dubitandam. Utque huius pie concessionis mee carta perpetuo iures obtineat tam regio meo

robore quam meorum procerum scriptio(n)ibus (sic) decorari
eam et communiri precio (sic).

Facta carta Beneventi, kalendas augusti, sub era M^a CCA
XVIII^a. Regnante rege domno Fernando Legione, Gallecia,
Asturiis, Campis et Extremadura.

Ego rex domnus Fernandus hoc scriptum quod fieri², una
cum filio meo rege Adefonso, iusi proprio robore confirmo.

(1^a col.) Petrus, Sancte Compostellane ecclesie
archiepiscopus, cf.- Iohannes, Legionis (sic) episcopus,
cf.- Iohannes, Lucensis episcopus, cf.- Bertrandus, Tudensis
episcopus, cf.- Rabinatus, Mindoniensis episcopus, cf.-
Aldefonsus, Auriensis episcopus, cf.- Vitalis, Salamantinus
episcopus, cf.- Petrus, Civitatensis episcopus, cf.-
Willielmus, Cemorensis episcopus, cf.- Rodericus, Ovetensis
episcopus, cf.- Fernandus, Astoricensis episcopus, cf.-
Vacat Cauriensis episcopatus.

(Signo rodado)³.

(2^a col.) Ermengotus, Urgellensis comes, regis Fernandi
maiordomus, cf.- Velascus, comes in Limia, cf.- Gumez, comes
in Trastamar, cf.- Fernandus, comes in Lemus, cf.-
Guncalvus, comes in Asturiis, cf.- Fernandus Guterriz, regis
signifer, cf.- Ordonius Garsie, dominans per Campos, cf.-
Froila Ramiriz, cf.- Veremudus Alvariz, cf.- Fernandus Arie,
cf.- Fernandus Roderici de Benevento, cf.- Pelagius
Tabladelus, cf.

Pelagius de Lauro, Compostellanus archidiaconus, domini
regis cancellarius, cf.

Ego Eernardus, domini regis notarius, per manum Pelagii, archidiaconi Compostellani, regis cancellarii, scribere et de rogatu nobilium totius curie pro omnibus subscribere mandavi et confirmo.

NOTAS

¹Otra copia en Tumbo A, fol. 53 r.-v.

²Borrado por expuntuación iussi.

³+ Signum Fernandi regis Hispaniarum.

53

1180, diciembre, 15. Salamanca.

Fernando II dona a la Iglesia compostelana y a su obispo el burgo de Pontevedra y el castillo de Cotobad.

Fols. 15 v.- 16 r.¹

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. LV, segun Tumbo A.

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 473.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pag. 334.- ID.: Fueras, I, pag. 162 y 3ª adición pag. 178.- GONZALEZ: Fernando II, pag. 133.- LACARRA: Peregrinaciones, I, pag. 259.- RODRIGUEZ FIGUEIREDO: Alfonso IX, pag. 18.

(Christus alfa et omega.)² In nomine Domini nostri Ihesu Christi, amen³. Catholicorum regum est loca sancta et personas religiosas largis dictare muneribus et magnis ampliare beneficiis ut dando temporalia consequi mereatur eterna⁴. Unde ego rex domnus⁵ Fernandus, una cum filio meo rege domno⁶ Adefonso, vobis domne Petre, Compostellane archiepiscopo⁷, vestrisque successoribus et ecclesie vestre intuitu omnipotentis Dei et gloriosissimi apostoli Iacobi patroni nostri, in remedium anime mee et parentum meorum, et pro bono servicio quod michi⁸ sepius fecistis ac precipue in satisfaccione iniurie que ecclesie Compostellane facta est quando p[er]legrini Sancti Iacobi in strata eius ab omnibus⁹ meis capti fuerunt, cum deliberacione et assensu maiorum curie mee, facio cartam¹⁰ donacionis et cautacionis imperpetuum valituram de burgo de Ponte veteri, cum omnibus terminis et pertinenciis suis, cum portu, cum mari, rivis et fontibus, cum montibus, terris cultis et inclutis, pratis et pascuis, per omnes terminos novissimos et antiquos ubicumque vos archiepiscopo Compostellane et vestri successores perpetuo poteritis¹¹ invenire, ac de castro Cutubade¹², cum tota terra sua, cum omnibus terminis et pertinenciis suis, quod vobis et ecclesie do et concedo cum universis cautis et

incaucionibus que ibi sunt. Itaque nulli deinceps nisi vicario vestro vel ecclesie vestre licitum sit ab habitatoribus ipsius burgi vel ab aliis ad predictum castrum vel burgum pertinentibus pro fossado seu fossadaria, pedidalia vel alia quacumque voce regia aliquid exigere vel accipere.

Si quis vero tam de meo quam de aliorum genere hanc meam spontaneam et iustam donacionem istam infringere temptaverit, iram omnipotentis Dei ac regiam indignacionem incurrat et cum Iuda Domini prodictore, Datan et Abiron, quos terra vivos absorbit, in inferno decrudatur ac Geenna perpetua ubi sempiternus horror inhabitat confusus paciatur, et pro temerario ausu quicquid invaserit in quadruplum componat et ecclesie Compostellane mille aureos in penam exsolvat. Et ut istud munus meum semper firmum maneat et stabile presens scriptum facio et tam regio robore quam procerum meorum suscriptionibus communitur.

Facta carta¹⁴ apud Salamanticam, XVIII¹⁵ kalendas ianuarii, sub era M^a CC^a XVIII^a. Regnante rege domno Fernando Legione, Gallicia, Asturiis et Estemadura¹⁶.

Ego rex domnus Fernandus, una cum filio meo rege domno Adefonso, hoc scriptum quod fieri iussi proprio robore confirmo.

(1^a col.) Petrus, Sancte Compostellane ecclesie archiepiscopus, cf.- Iohannes, Legionensis episcopus, cf.- Iohannes¹⁷, Lucensis episcopus, cf.- Rabinatus, Minduniensis episcopus, cf.- Adefonsus¹⁸, Auriensis episcopus, cf.-

Bertrandus, Tudensis episcopus, cf.- Vitalis, Salamantinus episcopus, cf.- Willielmus, Cemorensis episcopus, cf.¹⁹- Petrus, Civitatensis episcopus, cf.- Rodericus, Ovetensis episcopus, cf.- Vacet Cauriensis²⁰ episcopatus.

(Signo rodado)²¹.

(2a col.) Fernandus Roderici Castellanus presens fuit et cf.²²- Ego comes Urgellensis, regis²³ maiordomus, presens cf.- Gumet²⁴, comes de Castella presens cf.- Velascus, comes in Limia, cf.- Gumet, comes in Trastamar²⁵, cf.- Fernandus Poncii, comes, cf.- Gunzavus Roderici de Zagra, regis signifer, presens cf.- Guterrius Roderici, tenens Beneventum, cf.- Rodericus Fernandi de Thoronio²⁶, cf.- Petrus Pelagii, signifer vocatus de Portuglia²⁷, cf.- Pelagius Arie de Tuda, cf.

Ego Bernardus, domini regis Fernandi notarius, per manum Pelagii de Lor, archidiaconi Compostellani²⁸, domini regis cancellarii, scripsi et confirmo.

NOTAS

¹Otras copias en Tumbo A. fol. 52 r.-v., Tumbillo, fol. 43 y MADRID, B.A.H., Colección Sobrerira, 117.

²LOPEZ FERREIRO: Falta crismón.

³ID.: falta desde n.ostri hasta amen.

⁴ID. falta desde est hasta eterna.

- ⁵ID.: dominus.
⁶ID.: domino.
⁷ID.: domno Petro compostellano archiepiscopo.
⁸ID.: mihi.
⁹ID.: hominibus.
¹⁰ID.: chartam.
¹¹ID.: potueritis.
¹²ID.: Cottovade.
¹³ID.: falta desde vero tam hasta communio.
¹⁴ID.: charta.
¹⁵ID.: XVII.
¹⁶ID.: falta desde domino hasta Extremadura.
¹⁷ID.: Ioannes.
¹⁸ID.: Adephonsus.
¹⁹ID.: Villelmus Zamorensis.
²⁰ID.: Auriensis.
²¹+ Signum Fernandi regis Hispaniarum.
²²LOPEZ FERREIRO: fuit conf.
²³ID.: regni.
²⁴ID.: Gomet.
²⁵ID.: Gomezius comes in Trastamara.
²⁶ID.: Toronio.
²⁷ID.: Portugalia.
²⁸ID.: compostellani archidiaconi...chancellarii.

1181. marzo, 21. Medina de Rioseco.

Tratado de paz entre Fernando II y Alfonso VIII.

Fols. 28 v.-31 r.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. LVI.- GONZALEZ: Fernando II, nº 40 (citado en nota GONZALEZ 1).- ID.: Alfonso VIII, II, nº 362 (citado en nota GONZALEZ 2).

REG.: GONZALEZ: Fernando II, pág. 475. ID.: Alfonso VIII, III, pág. 823.- GARCIA LARRAGUETA: La Orden de San Juan, nº 23.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, págs. 339-340.- GONZALEZ: Fernando II, pág. 135.- ID.: Alfonso VIII, I, págs. 694-696 y 934.- GARCIA LARRAGUETA: La Orden de San Juan, págs. 498 y 500.- MANSILLA: Iglesia, págs. 13 y 14.- ID.: Inocencio III, pág. 12.

In Dei nomine. Nos reyes rex Fernandus et Aldefonsus, rex Castelle facimus pacem et concordiam et amiciciam firmam imperpetuum¹ tam inter nos quam inter filios nostros et filias. Ita quod uterque nostrum velit alteri regnum suum conservari integrum cum omni iure suo et omnibus pertinenciis suis et non faciat ei in eo aliquod impedimento. Et concedimus invicem ambo quod a Ceia et a

Ceyón teneamus divisionem et stemus per illam quam fecit² Adefonsus imperator inter me regem Fernandum et patrem vestrum regem Sancium, fratrem meum, et inde usque ad flumen Tagum quod teneamus et stemus per eandem divisionem quam fecit Adefonsus idem imperator inter ambo regna quando ea divisit. Et uterque nostrum sit dominus et rex omnium qui continentur infra limites regni sui iuxta predictam divisionem, nulla impediende requisicione nulloque interveniente impedimento alterius nostrum ad alterum super his que³ infra terminos alterutrius regni continentur, salvo in utroque regno directuris nobilium quos appellant filios de algo. Et ego rex Fernandus mitto quinque⁴ castella in fidelitate in manu Petri Ferrandez, magistri Militie Sancti⁵ Iacobi, et in manu Petri de Areis, prioris Hospitalis, videlicet: Melgar, Castrum Terre, Penam⁶ Fidelem cum Penna Braol, et cum Penna Destal pro uno castello, Siero, Portellam, pro tenenda et observanda pace inter nos et filios nostros et filias imperpetuum⁷, bona fide et sine malo ingenio, et quod numquam transeam⁸ predictam divisionem inter regna nostra ab imperatore constitutam, videlicet, ut in nostra propria persona vobis nullam violenciam vobis inferam nec intrem cum exercitu intra terminos regni vestri ad aliquod malum vobis faciendum, nec exercitus terre mee cum alio rege, neque ibi faciam castellum nec populationem aliquam, nec ibi vi aut furto aut ingenio, quolibet villam vel ullum castellum capiam, quod, si im⁹ propria persona fecero, tradantur vobis a fidelibus vel ab altero eorum

omnia mea castella fidelitatis. Similiter, si in propria persona mea infra terminos regni vestri aliquam rapinam fecero, et a die qua querella ad me pervenerit per fideles vel per alterum eorum aut nuncium suum aut litteras usque ad LX^a dies duplum dampni¹⁰ illati passo iniuriam non reddidero, tradantur vobis aliquod de castellis meis fidelitatis¹¹ vel aliqua, secundum quod fideles cognoverint dampnum esse maius vel minimus, et vos teneatis illud vel illa castella donec ego duplum dampni predictum reddam, quo reddito ipsum castellum vel castella restituantur fidelibus ad predictamque¹² fidelitatem, et, si vos illud vel illa predictae fidelitati non restitueritis, tradantur mihi omnia castella vestra fidelitatis.

Et si aliquis vasallus meus vel vasalli¹³ prendiderint aut fecerint castellum in regno vestro et postquam querella ad fideles vel ad fidelem pervenerint¹⁴ usque ad sexaginta¹⁵ dies, illud vobis non fecero integrari, tradantur vobis duo castella fidelitas¹⁶ et teneatis ea donec illud vobis integretur, quo integrato, reddatis illa fidelibus, quod si non feceritis tradantur michi¹⁷ omnia castella vestra fidelitatis. Et si qui aliquis de regno meo qui non sit vasalus¹⁸ meus prendiderit aut fecerit castellum in regno vestro et voluerit propter me illud vobis reddere ego iuvabo vos bona fide et sine malo ingenio donec illud recuperetis et ille qui hoc commiserit perdat omnem suam hereditatem nec recipiatur a me nec a vobis decetero. Et si civitas mea vel villa vel vasallus meus vel vasal¹⁹ rapinam fecerint in

regno vestro ego²⁰ usque ad XLā dies postquam querella per fideles vel per alterum eorum ad me pervenerit illam in duplum faciant emendari. quod. si non fecero episcopus de cuius episcopatu raptor vel raptores fuerint conventus a fidelibus vel ab altero eorum usque ad alios XLā dies ponat interdictum in omni parte episcopatus sui que fuerit in regno meo et si usque ad alios XLā dies postquam fuerit positum interdictum²¹ predictae rapine duplum non emendavero ferat sententiam excommunicationis²² in personam meam²³ manente priori interdicto. et si nec ex tunc usque ad alios XLā dies predictum duplum reddi fecero et²⁴ fideles vel alter eorum dent vobis unum de meis castellis fidelitatis vel plura. pro arbitrio fidelium vel fidelis. secundum quod dampnum maius aut minus fuerit. manente semper interdicto donec duplum dampni reddatur: quo reddito reintegretur a vobis castellum vel castella fidelibus vel fideli ad predictam fidelitatem. quod si non feceritis. tradantur mihi omnia vestra /castella/ fidelitatis. Si vero episcopus neglexerit ponere sententiam in personam²⁵ regis. non minus propter hoc fideles vel alter eorum usque ad predictum terminum tradant castellum vel castella fidelitatis vobis donec duplum rapine emendetur et post emendationem reddamur²⁶ fidelitati secundum predictum est. Et concedo super eandem fidelitatem quod²⁷ facta hinc inde plena reintegracione inter nos in omnibus que remanserint in regno vestro in quacumque parte regni nullum dampnum de cetero faciant nec impedimentum. quod si fecero vel ab aliquo de

regno meo factum fuerit. secundum predictam districtionem per castella fidelitatis emendabo vel faciam emendari. Et si contigerit vos antequam me mori omnes predictas conveniencias servabo filio vel filie, filiis vel filiabus vestris, bona fide et sine malo ingenio, secundum predictam districtionem.

Et si prior Hospitalis noluerit recipere predictam fidelitatem aut postquam receperit a priore Iherosolimitano eam tenere fuerit prohibitus, nos ambo reges auferamus Hospitali quecumque habet in regnis nostris donec eam recipiat et interim teneat eam^{2e} fidelitatem magister Militie Sancti Iacobi. Et similiter fiat magistro Militie Sancti Iacobi si noluerit recipere fidelitatem aut receptam dimiserit. Et si ego noluerō eis auferre omnia que habuerint in regno meo secundum quod predictum est, tradantur vobis castella mea fidelitatis et semper successor prioris vel magistri per eandem districtionem teneatur recipere predictam fidelitatem. Et si prior aut magister deceserit aut officium prioratus vel magisterii^{3e} dimiserit aut amiserit, domus et capitulum Hospitaliorum regnorum nostrorum vel domus et capitulum Militie Sancti Iacobi teneantur per predictam districtionem tenere predictam fidelitatem quousque habeant priorem vel magistrum. Et si aliquid^{3o} de hiis que ego debeo emendare per predictam fidelitatem venerit in contentionem, ego emendabo illud sicut dixerint fideles vel alter eorum. Et si absentes fuerint fideles, liceat eis vel alteri eorum substituere

vicarium ad dicendum quomodo debeat emendari.

Et omnes predictas conveniencias intelligo et observabo bona fide et sine malo ingenio.

Similiter ego Adefonsus, rex Castelle, mitto quinque³¹ castella in fidelitate in manu Petri Fernandez, magistri Militie Sancti Iacobi, et in manu Petri de Areis, prioris Hospitalis, videlicet: Sanctum³² Iohannem de Resoa, Sanctum Romanum de la Penna, Saldaniam, Ceiam, Covellas, pro tenenda et observanda pace inter nos, filios nostros et filias nostras in perpetuum, bona fide et sine malo ingenio, et quod numquam transeam predictam divisionem inter regna nostra ab imperatore constitutam, videlicet, ut in nostra propria persona vobis nullam violenciam vobis inferam nec intrem cum exercitu intra terminos regni vestri ad aliquod malum vobis faciendum, nec exercitus terre mee cum alio rege, neque ibi faciam castellum nec populationem aliquam, nec ibi vi aut furto aut ingenio, quolibet villam vel ullum castellum capiam, quod, si in propria persona fecero, tradantur vobis a fidelibus vel ab altero eorum omnia mea castella fidelitatis. Similiter, si in propria persona mea infra terminos regni vestri aliquam rapinam fecero, et a die qua querella ad me pervenerit per fideles vel per alterum eorum aut nuncium suum aut litteras usque ad LX³³ dies duplum dampni³⁴ illati passo iniuriam non reddidero, tradatur³⁵ vobis aliquod de castellis meis fidelitatis vel aliqua, secundum quod fideles cognoverint dampnum esse maius vel minimus, et vos teneatis illud vel illa castella donec ego

duplum dampni predictum reddam, quo reddito ipsum castellum vel castella restituantur fidelibus ad predictam fidelitatem, et, si vos illud vel illa predictae fidelitati /non/ restitueritis, tradantur mihi omnia castella vestra fidelitatis.

Et si aliquis vasalus meus vel vasalli prendiderint aut fecerint castellum in regno vestro et postquam querella ad fideles vel ad fidelem pervenerit usque ad sexaginta dies, illud vobis non fecero integrari, tradantur vobis duo castella fidelitatis et teneatis ea donec illud vobis integretur, quo integrato, reddatis illa fidelibus, quod si non feceritis tradantur mihi omnia castella vestra fidelitatis. Et si aliquis de regno meo qui non sit vasallus meus prendiderit aut fecerit castellum in regno vestro et voluerit propter me illud vobis reddere ego iuvabo vos bona fide et sine malo ingenio donec illud recuperetis et ille qui hoc commiserit perdat omnem suam hereditatem nec recipiatur a me nec a vobis decetero. Et si civitas mea vel villa vel vasallus meus vel vasalli rapinam fecerint in regno vestro ego usque ad XL^a dies postquam querella per fideles vel per alterum eorum ad me pervenerit illam in duplum faciant emendari, quod, si non fecero episcopus de cuius episcopatu raptor vel raptores fuerint conventus a fidelibus vel ab altero eorum usque ad alios XL^a dies ponat interdictum in omni parte episcopatus sui que fuerit in regno meo et si usque ad alios XL^a dies postquam fuerit positum interdictum predictae rapine duplum non emendavero

ferat sententiam excommunicationis in personam meam manente priori interdicto, et si nec ex tunc usque ad alios XLā dies predictum duplum reddi fecero fideles vel alter eorum dent vobis unum de meis castellis fidelitatis vel plura, pro arbitrio fidelium vel fidelis, secundum quod dampnum maius aut minus fuerit, manente semper interdicto donec duplum dampnu reddatur; quo reddito reintegretur a vobis castellum vel castella fidelibus vel fideli ad predictam fidelitatem, quod si non feceritis, tradantur mihi omnia castella vestra fidelitatis. Si vero episcopus neglexerit ponere sententiam in personam regis, non minus propter hoc fideles vel alter eorum usque ad predictum terminum tradant castellum vel castella fidelitatis vobis donec duplum rapine emendetur et post emendationem reddantur fidelitati secundum quod predictum est. Et concedo super eandem fidelitatem quod facta hinc inde plena reintegracione inter nos in omnibus que remanserint in regno vestro in quacumque parte regni nullum dampnum decetero faciant nec impedimentum, quod si fecero vel ab aliquo de regno meo factum fuerit, secundum predictam districtionem per castella fidelitatis emendabo vel faciam emendari. Et si contigerit vos antequam me mori omnes predictas conveniencias servabo filio vel filie filiis vel filiabus vestris, bona fide et sine malo ingenio, secundum predictam districtionem.

Et si prior Hospitalis noluerit recipere predictam fidelitatem aut postquam receperit a priore Iherosolimitano eam tenere fuerit prohibitus, nos ambo reges auferamus

Hospitali quecumque habet in regnis nostris donec eam recipiat et interim teneat eam fidelitatem magister Militie Sancti Iacobi. Et similiter fiat magistro Militie Sancti Iacobi si noluerit recipere fidelitatem aut receptam dimiserit. Et si ego noluerō eis auferre omnia que habuerint in regno meo secundum quod predictum est, tradantur vobis castella mea fidelitatis et semper successor prioris vel magistri per eandem districtionem teneatur recipere predictam fidelitatem. Et si prior aut magister deceserit aut officium prioratus vel magisterii dimiserit aut amiserit, domus et capitulum Hospitaliorum regnorum nostrorum vel domus et capitulum Militie Sancti Iacobi teneantur per predictam districtionem tenere predictam fidelitatem quousque habeant priorem vel magistrum. Et si aliquid de hiis que ego debeo emendare per predictam fidelitatem venerit in contentionem, ego emendabo illud sicut dixerint fideles vel alter eorum. Et si absentes fuerint fideles, liceat eis vel alteri eorum sustituere vicarium ad dicendum quomodo debeat emendari.

Et omnes predictas conveniencias intelligo et observabo bona fide et sine malo ingenio.

Et nos ambo reges convenimus et concedimus inter nos super castella predictae fidelitatis que ponimus in manu predictorum magistri et prioris vel alterius eorum, quod, postquam data fuerint castella predicta fidelitatis predictis fidelibus, in continenti eligantur a nobis de utroque regno boni homines ad plus usque ad quinque de

utraq[ue] parti, in quibus eligendis, si nos non convenerimus, recipiamus eos in quos convenerint fideles et isti taliter electi promittant nobis per hominatum³⁶ et iuramentum super sacrosancta evangelia prestitum quod sive per cartas sive per aliam iuridicam inquisitionem perquirant diligenter et in veritate que fuerit divisio facta ab imperatore inter regna nostra a Ceyom et a Cel usque ad flumen Tagum. Et similiter in continenti pona[m]us diem et plazum quanto³⁷ brevius alter nostrum voluerit, infra quem diem et plazum dent nobis prefati boni homines predictam pesquisam de predicta divisione /et/ ex tunc stemus per illam secundum predictam distincionem³⁸. Qui hoc totum, tam de electione pesquisitorum quam de observatione perquisite divisionis, infra tunc asignatum plazum non compleverit, perdat sua castella fidelitatis et tradantur reliquo ex nobis.

Similiter convenimus et concedimus inter nos quod similiter faciamus ultra Tagum usque ad mare quancumque unus nostrum noluerit³⁹ ut fideles faciant nos convenire ad plazum ab ipsis asignatum ad eligendum bonos homines de utroque regno vel ipsi eos eligant, qui secundum predictum modum faciant⁴⁰ perquisicionem divisionis terre illius facte ab imperatore et nos per eam stemus in perpetuum ex plazo quod nobis posuerint fideles compulsi per predictam distincionem⁴¹.

Et nos ambo reges convenimus et concedimus inter nos quod liceat uterque⁴² nostrum in regno suo de castellis et turribus et munitionibus que habent milites in suis

hereditatibus et de incartacionibus quas fecit aliquis nostrum facere ad suam voluntatem nec alter nostrum altera super hoc faciat aliquod impedimentum vel aliquam contentionem, quod si fecerit, perdat castella fidelitatis et tradantur alteri.

Et nos ambos reges concedimus quod homines et ville que sunt infra iurisdictionem istorum castellorum pertinentes ad dominum alterutrius nostrum sint sub dominio fidelium vel alterius eorum ad deffendenda eis castella tam contra nos quam contra quemlibet alium et omnes redditus pertinentes ad ius regale sint in potestate fidelium ad tenenda vel custodienda vel reficienda predicta castella aut munienda, quod si non suffecerint quisque nostrum teneatur supplere defectum suorum castellorum pro arbitrio et voluntate prioris aut magistri et fratrum suorum. Et si alteruter nostrum non compleverit secundum voluntatem fidelium vel fiddelis neccesarias expensas, habeant ipsi vel alter eorum licenciam dandi castellum vel castella reliquo ex nobis qui det expensas neccesarias ad ista complenda; et teneat ipsum vel ipsa donec duplum expensarum ab altero rege sibi restituatur, quo restituto, reddat castellum vel castella ad predictam fidelitatem secundum predictam distincionem, quod si neuter nostrum predictas expensas dare voluerit, habeant ipsi fideles vel alter eorum licenciam faciendi de castello vel de castellis in quo vel quibus expense defecerint omnem suam voluntatem dandi cuilibet vel retinendi sibi vel destruendi.

Et uterque nostrum facit hominatum⁴⁴ super predictis castellis fidelitatis quod⁴⁵ nec per se nec per aliquem alium neque sua voluntate nec mandato neque consilio capiet vel furabitur aut capi vel furari consentiet illa vel aliquod eorum et si ab⁴⁶ aliquo factum fuerit, faciet illud vel illa ad fidelitatem restitui bona fide et sine malo ingenio secundum totum posse suum, quod si non fecerit, sit propterea proditor. Et si quis nostrum eum qui vi vel furto istud commiserit defenderit aut in regno suo receperit aut auxilium ad recuperandum castellum vel castella sicut predictum est non prestiterit, amittat sua castella fidelitatis et dentur alteri et neque fideles neque domus aut capitulum eorum aliquam offesam⁴⁷ contra hanc aut infamiam pro castello per vim vel per furtum vel per proditorem⁴⁸ amisso.

Si vero predictas convenientias alteruter nostrum in aliqua parte observare neglexerit, condonamus archiepiscopis et episcopis et rogamus atque concedimus ut per commune interdictum totius regni et per sententiam excommunicationis in persona eius qui hoc observare neglexerit compellat nos ad eorum observationem. Et sia archiepiscopus aut episcopi alterius regnorum neglexerint ferre predictam sententiam, reliqui regni archiepiscopi et episcopi dent testimonium fidelibus contra eos et supplicamus domino pape ac petimus ut convenientiam istam confirmet et sententiam pro eius observatione latam dignetur ratam habere.

Et concedimus fidelibus quod si super his vel super aliis emergentibus nobis quaestionibus aliqua dubitatio sive contentio evenerit secundum eorum arbitrium terminetur et suspiciatur a nobis secundum predictam distinctionem.

Et si fideles vel alter eorum pro diffinienda aliqua contentione que emergerit inter nos voluerit habere iudices de regnis nostris secum vel pro se, nos debemus eos illis dare quales ipsi voluerint et observare quod illi vel per se vel cum eis iudicaverint; et si noluerimus eos illis dare, ipsi habeant potestatem eligendi iudices undecumque voluerint et quod illi per se vel cum eis aut altero eorum iudicaverint uterque nostrum observabit vel amittet sua castella fidelitatis. Et omnia que supradicta sunt in carta ista intelligimus et observabimus bona fide et sine malo ingenio.

Et nos ambos reges prefati predictarum convenienciarum cartas per abecedarium divisas propriis manibus roboramus atque confirmamus et tam signis quam sigillis nostris eas munimus.

Omnium predictarum convenientiarum sunt testes ex parte regis Fernandi: Petrus, Sancte Compostellane ecclesie archiepiscopus⁴⁹, ts.- Iohannes, Lucensis episcopus, ts.- Rodericus, Ovetensis episcopus, ts.- Fernandus Roderici Castellanus, ts.- Ermengotus, comes Urgellensis, regis Fernandi maiordomus.- Comes Velascus, ts.- Fernandus Poncii, comes, ts.- Gundisalvus Roderici, signifer regis, ts.- Guterrius Roderici, ts.- Guido, Militie Templi magister,

ts.- Archidiachonus²⁰ Pelagius de Lor, regis Fernandi
chancelarius, ts.- Alfonsus Lupiz, ts.- Fernandus Roderici
de Benevento, ts.- Rodericus Fernandez, ts.- Pelagius
Tabladelus, ts. Et omnes isti confirmant.

Ex parte Adefonsi, regis Castelle, vero hii sunt testes:
Reimundus, Palentinus episcopus, ts.- Pascasius, abbas
Sancte Marie de Benevivere, ts.- Raimundus, magister Militie
Templi in regno regis Castelle, ts.- Comes Fernandus, ts.-
Comes Gundisalvus de Burona, ts.- Rodericus Guterrez,
maiordomus curie regis Castelle, ts.- Gomez Garsie de Roda,
signifer regis Castelle, ts.- Alvarus Roderici, ts.-
Ordonius Garsie, ts.- Tellus Petri, ts.- Petrus Guterrii,
ts.- Garsias Martini, ts.- Rodericus Martini, ts.- Iohannes
Velez de Alava, ts.- Lupus Diaz, merinus regis in Castella,
ts. Et omnes isti confirmant.

Facta carta apud Medinam de Rivo Sicco, XII kalendas
aprilis, era M^a CC XVIII^a.

Ego magister Geraldus, regis Aldefonsi notarius, Petro de
Crдона eiusdem existente cancellario, per mandatum amborum
predictorum regum hanc cartam scripsi.

(Dos signos rodados.)²¹

NOTAS

²¹ GONZALEZ: 1 y 2: in perpetuum.

- ²LOPEZ FERREIRO y GONZALEZ 1: quam Adefonsus.
³ID. e ID.: qui.
⁴ID. e ID.: V.
⁵ID e ID.: sti.
⁶ID., ID. e ID. 2: pennam.
⁷ID., ID. e ID.: in perpetuum.
⁸GONZALEZ 1: numquam transeamus.
⁹LOPEZ FERREIRO, GONZALEZ 1 y 2: in.
¹⁰ID. e ID.: damni.
¹¹GONZALEZ 2: fidelitate.
¹²LOPEZ FERREIRO y GONZALEZ 1 y 2: predictam.
¹³ID., ID., ID.: vassalli.
¹⁴ID., ID., ID.: pervenerit.
¹⁵ID., ID.: LX.
¹⁶GONZALEZ 1: fidelitatis.
¹⁷ID. 2: mihi.
¹⁸LOPEZ FERREIRO, GONZALEZ 1 y 2: vasallus.
¹⁹ID., ID., ID.: vassalli.
²⁰GONZALEZ 2: nostro usque.
²¹ID. 1: intedictum.
²²ID. 2: excommunicationis.
²³LOPEZ FERREIRO y GONZALEZ 1 y 2: persona mea.
²⁴ID., ID., ID.: fecero fideles.
²⁵ID., ID., ID.: persona.
²⁶ID., ID., ID.: emmendationem reddantur.
²⁷ID. ID.: fidelitaatem facta.
²⁸GONZALEZ 1: teneat fidelitatem.

29 LOPEZ FERREIRO: magister.

30 GONZALEZ 1: aliquid.

31 LOPEZ FERREIRO y GONZALEZ 1: V.

32 ID., ID.: scm.

33 GONZALEZ 2: XL.

34 ID.: damni.

35 ID.: tradantur.

36 LOPEZ FERREIRO y GONZALEZ 1: hominium.

37 ID., ID.: quantum.

38 GONZALEZ 2: distinctionem.

39 ID.: voluerit.

40 ID.: faciat.

41 LOPEZ FERREIRO y GONZALEZ 1: dictinctionem.

42 ID., ID., ID. 2: utrique.

43 ID., ID.: iurisdictionem.

44 ID., ID.: hominium.

45 LOPEZ FERREIRO: que.

46 ID. y GONZALEZ 1: si aliquo.

47 ID., ID.: offensam.

48 ID., ID.: prodicionem.

49 ID., ID.: sc. compost. ecclesie archieps.

50 ID., ID.: archidiaconus.

51 Signum Fernandi, regis Hispanorum. - Signum Aldefonsi,
regis Castelle.

1181. junio. 25. Viterbo.

Alejandro III confirma todos los privilegios y
posesiones a la sede compostelana.

Fols. 226 v.- 228 r.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. LII.¹

REG.: J.L., II, nº 14403.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pags. 322 y 328.

Alexander episcopus. servus servorum Dei. Venerabili
fratri Petro. Compostellano archiepiscopo, eiusque
successoribus canonice substituendis. in perpetuum. In
eminenti apostolice sedis specula, disponente Domino,
constituti fratres nostros episcopos ex in[i]uncto nobis
apostolatus officio fraterna karitate diligere et ecclesiis
sibi a Deo commissis suam debemus dignitatem et iusticiam
conservare. Eapropter venerabilis in Christo frater Petre,
archiepiscope, rationabilibus tuis postulacionibus, gratum
impertientes assensum ad exemplar predecessorum nostrorum
felicis memorie. Calixti et Anastasii, romanum pontificum,
sanctam Compostellanam beati Iacobi ecclesiam cuius in ea

venerandissimum corpus est positum, apostolice sedis privilegio communimus et ei ob ipsius a Deo electi apostoli reverenciam archiepiscopalis cathedre dignitatem quam opulentissima quondam et famosi nominis Emeritana civitas, priusquam peccatis exigentibus, ab impia sarracenorum tyrannide possideretur, habuisse dignoscitur, presentis scripti pagina imperpetuum confirmamus, statuantes ut eadem Emeritana civitas Compostellane civitati sicut sue metropoli, perpetuis maneat subiecta temporibus. Omnem quoque pontificalis officii plenitudinem quam ipsius Emeritane ecclesie antistes antiquitus habuerunt, Compostellane presul ecclesie integre semper quieteque possideat; suffraganei vero episcopi Emeritane metropolis qui per Lusitaniam provinciam vel modo sedes proprias obtinent vel in futurum, Domino miserante, obtinuerint, Salamanticensis, videlicet, Abulensis, Cauriensis, Civitatensis, Elborensis, Pacensis, Olixbonensis, Oxonobensis et ceteri qui eidem Emerite olim subiecti fuisse noscuntur, Compostellano archiepiscopo, cuius consecratio ad Romanam tantum expectat ecclesiam, obedienciam et reverenciam tamquam proprio metropolitano, prorsus exhibeant. Ipse autem illos consecrandi, ad sua concilia convocandi, cum ipsis etiam ecclesiastica negocia terminandi et eorum ecclesias disponendi auctoritate, sedis apostolice liberam omnino habeat facultatem. Ad hec predecessorum nostrorum sancte recordacionis, Eugenii pape, et predicti Anastasii, vestigiis inherentes ad maiorem ipsius ecclesie dignitatem

et persone reverenciam vexillum vivi[fi]ce crucis per subdictam tibi provinciam ante te defferendi. tam tibi quam tuis successoribus. ex apostolice sedis benignitate licenciam indulgemus. ita tamen ut quandiu sedis apostolice legatus in provincia illa fuerit. minime hac dignitate utamini. Prohibemus autem ut nulli canonicorum eiusdem ecclesie beati Iacobi. qui ad aliarum ecclesiarum prelacionem assumpti sunt vel in posterum assumuntur. honorem vel prebendam seu canonicatum in ipsa ecclesia liceat retinere. sed alia idonea persona in loco ipsius subrogetur que ipse ecclesie deserviat et beneficium eius percipiat. Illum etiam censum qui vota dicitur quem Hispanorum catholici reges ex singulis boum paribus a flumine Pisorga usque ad mare occidentale et per totam Lusitaniam provinciam atque etiam in Toletis et Transserram annuatim persolvendum pro salute totius terre statuerunt. eidem ecclesie confirmamus et omnimodo interdiciamus ut nulli unquam persone facultas sit. eum ipsi ecclesie qualibet occasione subtrahere. Annuimus etiam et presentis pagine assercione statuimus ut sicut Compostellana ecclesia pro singulari beati Iacobi devocione sedis apostolice se letatur protectione muniri sic et ceterae sui iuris ecclesie per diversas parrochias constitute. que fidelium donacionibus vel aliis iustis acquisitionibus ad prefatam videntur ecclesiam pertinere. apostolica se letentur tuicione foveri. ita ut nec episcopis nec episcoporum ministris facultas sit. in eisdem ecclesiis quaslibet novas imponere consuetudines.

nec ipsarum clericos excommunicare vel ipsas ecclesias
interdicere absque tua excommunicatione et certioris culpe
cognitione sed in tuo et ecclesie Compostellane dominio¹¹
integre et quiete permaneant sicut predecessori tue bone
memorie Didacci, Compostellano archiepiscopo, a predecessore
nostro pie recordationis, papa Paschali, concessum est et
hactenus observatum. Obeunte vero te nunc eiusdem loci
archiepiscopo vel tuorum quolibet successorum, nullus ibi
qualibet subrepcionibus astucia seu violencia preponatur,
nisi quem fratres communi consensu vel fratrum pars consilii
sanioris secundum Deum providerit eligendum. Preterea
quascumque possessiones, quecumque bona eadem Compostellana
ecclesia in presenciarum iuste et canonice possidet aut in
futurum concessione pontificum, largitione regum vel
principum, oblatione fidelium seu aliis iustis modis, Deo
propicio, poterit adipisci, firma tibi tuisque successoribus
et illibata permaneant, in quibus hec propriis duximus
exprimenda vocabulis: civitatem ipsam Compostellam cum cauto
suo, cum ecclesiis et monasteriis infra eam vel eius
territorium constitutis, cum omni iure tam diocessano quam
regali ut cum terminis totius episcopatus, videlicet, cum
archipresbiteratibus de Morracio et de Inter Ambos Pontes,
de Montibus utrisque, de Taberiolis et de Ciria, de Pilonio
et de Insula Laonii, et de utroque Cornato, de Dormiana et de
Superaddo et Aranga et Monte Iaurino, quomodo dividit cum
Parrega, de Pruciis et de Bisauciis, cum tota interiacente
diocesi a castello Sancti Pellagii de Luto usque Transancos,

monasteria quoque omnia et conventuales seu alias ecclesias infra hos terminos constitutas, cum omni iure parrochiali et que intra regalia beati Iacobi continentur, cum omni seu patronatus seu alio iure quod ad reges pertinuit; videlicet monasterium Sancti Pelagii de Ante Altario, monasterium Sancti Martini de Foris, ecclesiam Sancte Marie de Sare, monasterium Sancte Marie de Canogio, monasterium Sancti Petri de Foris, monasterium Sancti Iusti de Luania, monasterium de Superaddo, de Azivarrio, de Codeseda, de Mosonço, de Ciniis, de Montefero, de Burgundo, de Nogaria, de Solandres, de Calavarrio, de Siavia, de Rivemalo, de Moyrame, de Ozon, de Javarde, de Portuorrii, de Nomiti, de Cuitio, de Brives, de Meens, de Dormiana, de Calogo, de Podio, de Lerce, de Armentaria, de Arcos et monasterium Sancti Iohannis de Cavea, Sancte Christofori, Sancti Veriximi, Sancti Georgii, Sancti Thome de Pignario et Sancti Iacobi de Rinelo. Preterea regalem capellaniam et cancellariam quam bone memorie Alfonsus illustris, quondam Hyspanie rex, ecclesie vestre concessit et scripti sui pagina confirmavit; castrum quoque quod vocatur Honestum et Iriam, cum servis et omnibus appendiciis suis; castrum quod vocatur Sancta Maria de Lanceata, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis; castrum quod vocatur Ciria, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis; castrum quod dicitur Citofacta, cum ecclesiis et omnibus pertinentiis suis; castrum quod dicitur Cortobadi, cum pertinentiis suis; castrum quod dicitur Luparia, cum ecclesiis et omnibus

pertinentiis suis: territorium quod vocatur Amaea, cum omnibus possessionibus quas ibi habetis: Postomarcos, cum servis et possessionibus quas in eo habetis: Bizecium, cum servis quos ibi habetis: Dubriam, cum possessionibus quas ibi habetis: Lantias, cum pertinentiis suis: Lucrosam, cum servis et pertinentiis suis: Montanos, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Cornatum, cum possessionibus quas ibi habetis: Ventosam, cum Insula de Laonio: Montes quos Suarius Froile quandoque a vestra ecclesia tenuit, cum altera medietate integros: burgum de Ponte Veteri, cum pertinentiis suis: Taveyrolos, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Ripam Ulie, cum ecclesiis et possessionibus quas ibi habetis: Deciam, cum possessionibus et ecclesiis regalibus et omnibus pertinentiis suis: medietatem burgi de Faro, cum pedagio navium et iuri fisci: villas de Seaia, in Nemancis, et de Oca, in Bragantinis. de Lelloio, in Seaia, de Avegondo, Piavella, Degio, Liuvre et de Ruis, in Nendis; et de Touvre, in Pruciis, cum cautis, ecclesiis et pertinentiis suis, et alias ecclesias seu possessiones quas iure proprietatis extra fines regalium vestrorum per eundem episcopatum habetis. In episcopatu quoque Mindunensi, ecclesiam Sancti Laurencii de Abbore, cum cauto qui dicitur villa de Maures et villam Petri cum ecclesia sua, et ecclesias de Rivo Averso et de Sancte Eolalie Alte et de Radigosa et Sancte Marie de Turre et Sancti Martini de Palaciis cum omnibus pertinentiis suis. In episcopatu Lucensi villas de Racelli

et de Cesar. In episcopatu Auriensi villas de Amaranti, de Iovin et de Vite et de villari Regis et medietatem souti de Parata. In episcopatu Tudensi cautam quod dicitur de Molis et monasterium de Cella et villas de Lacorio, Baldranes et Lamamala et Nugaria. In episcopatu Bracarensi villas de Corneliana et Moachin et Gandafi cum montibus, ecitibus et pertinenciis. Sive in Valle Carceris hospitale quod dicitur Anglorum, cum ecclesia sua, et aliam ecclesiam que ipsi ex eadem parte superiacet et villas de Tabladello et de Parata. In episcopatu Asturicensi villas de Cacabellis et de Carvalial et ecclesiam Sancti Iacobi in Requexo de Senabria. In episcopatu Legionensi villam de Lidigos et partem ville de Furones, cum omni iure quod habetis in ecclesia, /et/ in ripa Stelle villam Alexis et villam Leandri. In episcopatu Palentino ecclesiam Sancti Michaelis de Vallouria. In episcopatu Ovetensis Villa Quexida duas ecclesias; et in Benevento ecclesiam Sancte Marie de Ventosa. In Asturiis ecclesias Sancti Iohannis de Cererda et villam Armilum, cum hospitali quod est in strata, cum montibus et omnibus pertinenciis suis. In episcopo Zemorensi villas et ecclesias de Arquilinis et de Arcos et ecclesiam Sancti Iacobi de Zamora. In episcopatu Salamantino villas de Palatiis et de Aldeola et de Munio Aznar et in ecclesia quadrelam que dicitur Sancti Iacobi, cum ecclesia exteriori et ecclesiam Sancti Martini de Ledesma, cum cautis et omni iure et aliis vel ecclesiis vel possessionibus quas in predictis episcopatibus habetis. In Vasconia quoque, in episcopatu

Bononiensi (sic) decimam pedagiorum Sancti Iohannis et Hostavallis. cum omne iure quod in ecclesia Sancti Vincentii de Pedemontis habetis. In episcopatu Aquenensi vilam censum et ecclesiam de Polion. In episcopatu Vasacensi censum et ecclesiam de Argenton. In episcopatu Agenensi ecclesias de Altiges et de Taliac et de Nitalt et de Pinna Fontanae Nitalt cum pertinentiis et earum possessionibus. et ius quod habetis in ecclesia de Fulsanensi cum censu casalium. et ecclesia cum hospitali domo ad pontem de Ortica. In episcopatu Asetanensi ecclesias de Vivente. de Paoliac. de Flairanensi et de Manial. cum censo turris dominicorum palaciorum et exteriorum casalium. et de Monte Alteto. cum ipsa villa et censum casalium. et de Podio Marciano. cum censu exteriorum casalium. et de Masacuine. cum ipsa villa et censu exteriori. et censum de Albineto. iusticiam et censum de Monte Squivo et de insula G. de Arbexan. cum casali de Pede Pontis veteris. cum homine suo. censum Montis Cassini et ecclesiam cum hospitali exteriori. ecclesiam de Aquis et in Gundri. censum terris et ville. et ecclesias /de/ Aulanaria et de Bagunis et Sancti Martini de Bordas et hospitale iuxta Montem Leonia et ecclesia de prior. In episcopatu Tolosano villas duas quarum utraque Salvitas Sancti Iacobi dicitur. cum ecclesiis suis. unam in ripam fluminis Garone. alteram in strata iusta burgum Legabin. In episcopatu Latocensi ecclesiam Sancte Mere et ecclesiam Sancti Sermundi et quascumque alias ecclesias vel possessiones in predictis episcopatibus habetis. In Italia

quoque, in episcopatu Vercelensi hospitale de Casinis, cum ecclesia et villa et omnibus pertinentiis suis, in Mortario casale unum cum suis pertinentiis. In episcopatu Cremonensi hospitale de Casali Maiori, cum confratria. In episcopatu Ferrariensi ecclesiam Sancti Iacobi de Perroto, cum hospitali et pertinentiis suis. In episcopatu Bononiensis hospitali de Unciola. In episcopatu Calinensi hospitale quod est ad balneas Cilicienses. In episcopatu Barensi, medio ad urbe Miliario, ecclesiam Sancti Mathei, cum suis pertinentiis. Item episcopatu Panormitano ecclesiam de Brucar, cum hospitali suo, et quascumque alias possessiones vel ecclesias per diversos episcopatus habetis.

Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit prefatam ecclesiam temere, perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare sed omnia integra conserventur eorum pro quarum gubernatione ac sustentatione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva in omnibus apostolice sedis auctoritate, et diocesanorum episcoporum canonica iusticia.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eam temere venire temptaverit, secundo tertiove comonita, nisi reatum suum digna satisfactione correxerit, potestatis honorisque sui dignitati careat reamque se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Ihesu Christi aliena fiat atque in extremo examini divine ultioni

subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus sit pax Domini nostri Ihesu Christi quatinus et hic fructum bone actionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen, amen, amen.

(R.)² Ego Alexander, catholice ecclesie episcopus, ss.
(BN.)

(En col.) Ego Paulus, Prenestinus episcopus, ss.- Ego Petrus, presbiter cardinalis tituli Sancte Sustine, ss.- Ego Vivianus, presbiter cardinalis tituli Sancti Stephani in Celio Monte, ss.- Ego Andres, presbiter cardinalis tituli Sancte Crucis in Iherusalem, ss.- Ego Laborans, presbiter cardinalis Sancte Marie Transtibulum tituli Calixti, ss.- Ego Iacintus, diaconus cardinalis Sancte Marie in Cosmidyn, ss.- Ego Ranerius, diaconus cardinalis Sancti Georgii ad Velum Aurem, ss.- Ego Iohannes, diaconus cardinalis Sancti Angeli, ss.- Ego Matheus, Sancte Marie Nove diaco,nus cardinalis, ss.

Datum Viterbii per manum D. Auferii, Sancte Romane Ecclesie subdiaconi, VII kalendas iulii, indicione XIII, Incarnationis Dominice anno M^o C LXXXI, pontificatus vero domini Alexandri pape III anno XXII.

---

²No es exactamente esta la bula que publica aqui, sino la de 1178, julio, 20. Letrán, casi igual a ésta, pero no tanto como para considerarla, como hace el ilustre canónigo, la

misma.

+Custodi me, Domine, ut pupillam oculi. Sanctus Petrus,
Sanctus Paulus. Alexander papa III.

56

[1182]. junio, 17. Velletri.

Lucio III comunica al arzobispo de Santiago que
ordenó a los obispos de Lisboa y Evora lo reconozcan
como metropolitano.

Fol. 245 r.-v.

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. LXI.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, pág. 325.- CAMPELO: Origen,
pág. 851.

Lucius, episcopus¹, servorum Dei. Venerabili fratri
Petro, Compostellano archiepiscopo. salutem et apostolicam
benedictionem². Ad aures nostras te significante pervenit
quod venerabilis frater noster Ulixbonensis episcopus,
Compostellanam ecclesiam cuius sufraganeus³ est, visitare
postponit tibi quoque qui suus metropolitanus es⁴,
obedienciam et reverenciam debitam renuit exhibere⁵ et quod

dilectus filius noster, dictus Elberensis electus, electionis sue confirmationem a te hactenus postulare⁶ neglexit quamvis tibi eius ecclesia sit metropolitico iure subiecta. Ideoque iamdicto episcopo districte precepimus ut secundum morem sufraganeorum tuorum commissam, tibi ecclesiam visitet et tibi sicut proprio metropolitano sine contradictione⁷ obedientiam et reverentiam impendens cum a te fuerit per ecclesiastici status ordinatione vel episcopi⁸ vocatus, presenciam tuam, dilatione et occasione postposita, humiliter adeat et constitutionem tuam canonicam reverenter suscipiat et conservet. Electro vero dedimus in mandatis ut te sine dilatione humiliter adeat, confirmationem electionis prius et postmodum consecrationis munus, si confirmata fuerit electio, suscepturus. Quocirca fraternitati tue per apostolica scripta mandamus quatinus cum propter hoc ad presentiam tuam accesserit cum benigne recipias et, examinatione premissa, electionem si impendimentum canonicum non obstiterit, sine difficultate confirmes et postmodum eidem munus consecrationis impendas. Ceterum si confirmationem electionis requirere vel consecrationem accipere infra quatuor menses post commonitionem tuam neglexerit, cassandi electionem ipsius concedimus tibi litteris presentibus facultatem sententiam quoque quam in episcopum prefatum canonicè tuleris si inobediens fuerit, vel in clericos eius inobedienciam ipsius foventes, aut etiam in prefatum electum vel clericus eius nos, auctore Domino, ratam habemus, precipimus firmiter

observari.

Datum Velletri. XV kalendas^a iulii.

NOTAS

¹LOPEZ FERREIRO: eps. servus.

²ID.: ven. ... compostel. archiepo. sal. apost. bened.

³ID.: suffraganeus.

⁴ID.: est.

⁵ID.: renuit exhibere.

⁶ID.: postulare.

⁷ID.: contradictione.

⁸ID.: kls.

57

1182, setiemzbre, 21. Velletri.

Lucio III confirma todos los privilegios y posesiones de la Iglesia de Compostela, autorizando a su arzobispo que pueda usar el palio en las solemnidades acostumbradas, entre ellas la de San Fructuoso.

Fol. 233 r.-v.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., 8IV, pág. 328.- CAMPELO:
Origenes, pág. 494.

Lucius, episcopus, servus servorum Dei. Venerabili fratri Petro, Compostellano archiepiscopo, eiusque successoribus canonice substituendis, imperpetuum. Cum locus ubi beati Iacobi corpus quiescit prius villa burgensis, deinceps municipium fuerit, quod Compostella nuncupabatur, succedentibus temporibus in tantum ex ipsius apostoli reverencia et honore apud homines, Domino faciente, profecit quod per dispositionem apostolice sedis idem locus cathedralem adeptus est dignitatem et ecclesiam ipsam que Bracharensis solebat metropoli subiacere, libertatis privilegio donata speciale sedis apostolice membrum effici meruit et honore pallei postmodum decorari, ad ultimum vero Emeritense ecclesie dignitate cum integritate sue provincie ad eam translata dispensacione Sacrosante Romane Ecclesie metropolis est constituta. Nos itaque felicitis recordacionis, Paschalis pape, predecessoris nostri, vestigiis inherentes ob reverenciam predicti apostoli et ex debito nostri officii eidem ecclesie tibi tuisque successoribus tam in decore pallei quam aliis dignitates, libertates, immunitates et omnia iura vestra, volumus propensiori studio conservare, licet itaque tibi diebus inferius designatis, idest, Nativitate Domini, festivitate Sancti prothomartiris

Stephani, Circumcisione, Epiphania, Purificatione, Dominica
Palmarum, Cena Domini, Sabbato Sancto, Pascha, secunda et
tercia feria post Pascha, Ascensione, Pentecostes, tribus
festis beate Dei genitricis semper/que/ Virginis Marie,
festivitate beati Iohannis Baptiste, festivitate beati
Michaelis, solemnitatibus beati Iacobi apostoli et
ceterorum apostolorum, commemoratione Omnium Sanctorum,
dedicationibus ecclesiarum, consecrationibus episcoporum,
ordinationibus clericorum, benedictionibus abbatum,
anniversario die consecrationis tue et dedicationis ecclesie
tibi commisse, festivitate etiam Sanctorum martirum
Laurentii et Vicentii et beatorum confessorum Martini,
Ysidori et Sancti Fructuosii, cuius corpus in ipsa ecclesia
requiescit et in aliis precipuis ecclesie tue
solemnitatibus predicti pallei usum auctoritate apostolice
sedis habere. Convenit ergo te diligencius providere quomodo
sit huiusmodi indumenti honor modesta actuum vivacitate
servandus et ut ei morum tuorum ornamenta conveniant et tu
esse valeas utrobique Deo auctore conspicuus et quem
pastoralis iure constringit officium, dilectionem proberis
fratribus exhibere et ipsi etiam adversarii propter mandatum
dominicum tuo circa te compulentur. Affectu pacem sequaris
cum omnibus piis vates operibus virtutibus poleas, fulgeat
in pectore tuo rationale iudicii cum super humeralis accione
convictum ita procedas in conspectu Dei et oculis hominum
quatinus comisso tibi gregi virtutis prestes exemplum et
ipsi videntes opera tua bona, glorificent Patrem tuum qui in

cellis est, sit in lingua edificacionis sermo, sit zeli fervor in animo et preter hec cuncta que officio tuo conveniunt, cum ea temperancia agas ut que pallei dignitas expetit, videaris ferventer amplecti et gloriam sempiternam adquirere tibi possis in celis. Statuimus preterea ut nulli umquam religioni liceat vel persone Compostellam aut alterius episcopatus, ecclesias episcopali et patronatus iure aut episcopali tantum ad commissam tibi ecclesiam pertinentes quomodolibet absque archiepiscopi Compostellani consensu acquirere vel recipere aut taliter adquisitas nisi archiepiscopi vel ecclesie postmodum forte consensus fuerit subsecutus retinere vel nisi diutina fuerit, prescripcione munita. Prohibemus insuper ne in locis ad ecclesiam tuam spectantibus, sine tuo vel successorum tuorum consensu, domos construere liceat vel ecclesias fundare aut aliquid adquirere per quod ecclesie tue iurisdicio quomodolibet minuat. Adicimus insuper ut si qui parrochianorum tuorum apud aliquem locum religiosum sepulturam elegerit canonica, ecclesiis a quibus corpora eorum asumentur, porcio reservetur. Decernimus ergo ut nulli omnino hominum fas sit prefatam ecclesiam temere, perturbare aut eius possessiones auferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexationibus fatigare, set omnia integra conserventur eorum pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt usibus omnimodis profutura, salva in omnibus apostolice sedis auctoritate.

Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve

persona hanc nostre constitutionis paginam sciens, contra eum temere venire temptaverit, secundo terciore comonito, nisi reatum suum digna satisfaccione corretxerit (sic) potestatis honorisque sui dignitate careat reamque se divino iudicio existere deperpetrata iniquitate cognoscat et a sacratissimo corpore ac sanguine fiat atque in extremo examine divine ulcioni subiaceat. Cunctis autem eidem loco sua vita servantibus sit pax Domini nostri Iesu Christi quatinus et hic fructum bonum accionis percipiant et apud districtum iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen. amen, amen.

(R.)¹ Ego Lucius, catholice ecclesie episcopus, ss. (BN.)

(En col.) Ego Theodoricus, Portuensis et Sancte Ruffine sedis episcopus, ss.- Ego Paulus, Prenestinus episcopus, suscrypsi.- Ego Iacintus, diaconus cardinalis Sancte Marie in Cosmidin, ss.- Ego Raynerius, diaconus cardinalis Sancti Georgii ad Velum Aureum, ss.- Ego Gracianus, Sanctorum Cosme et Damiani diaconus cardinalis, ss.- XXX tituli Sancti Stephani in Cebio Monte presbiter cardinalis, ss.- Ego Ardinnus, presbiter cardinalis tituli Sancte Crucis in Iherusalem, ss.- Ego Matheus, presbiter cardinalis tituli Sancti Marcelli, ss.- Ego Laborans, presbiter cardinalis Sancte Marie Transtiberum /tituli/ Calixti, ss.

Datum Velletri, per manum Hugonis, Sancte Romane Ecclesie notarii, XI kalendas octobris, indictione prima, Incarnacionis Dominice anno M C LXXXII, pontificatus vero domini Lucii pape III anno II.

NOTAS

+ Vias tuas, Domine. demonstra michi. Sanctus Petrus,
Sanctus Paulus. Lucius papa III.

58.

1182. Santiago

Fernando II concede a la Iglesia de Santiago la
otra mitad del producto de la moneda de Santiago.

Fols. 171 v.-172 r.'

ED.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, ap. LVII. segun Tumbo A.
incompleto.

REG.: GONZALEZ: Fernando II. págs. 485-486.- VAZQUEZ

MARTINEZ: Fuentes III. pág. 38, nº 7.

CT.: LOPEZ FERREIRO: H.C., IV, págs. 330 y 335.

(Christus alfa et omega.) In nomine Sancte et individue
Trinitatis. Patris et Filii et Spiritus Sancti. que ab
universis Christi fidelibus in tribus personis et una

deitate colitur semper et adoratur. Catholicorum regum est sancta loca et personas religiosas amplius dictare muneribus et pro ipsarum meritis largis ampliare beneficiis, ut dantes temporalia eterna retributionis premia consequatur. Idcirco ego rex domnus Fernandus, una cum filio meo rege domno Adeffonso, do et concedo iure hereditario imperpetuum medietatem mee monete Deo et sancte Compostellane ecclesie et vobis domne Petre, archiepiscopo eiusdem ecclesie, et successoribus vestris et canonicis. Et quoniam alteram medietatem vos et vestra predicta ecclesia certum est habet et possidet, ab hac die totam ipsam monetam, cum omnibus directuris suis, habeatis ad plenum super qua moneta adhuc integre libertatis cartam vobis et vestre ecclesie do et concedo semper valituram. Ita quod, quamvis ego rex domnus Fernandus vel filius meus rex domnus Adefonsus aut aliquis de mea progenie monetam voluerit tollere de regno aut permiserit eius valorem diminuere, vos et successores vestris per villam vestram Sancti Iacobi et per totum archiepiscopatum vestrum hanc monetam nostram in rigoris pleno valore quamdiu volueritis ratam et firmissimam permanere facere possitis; et propter ullam comutationem et valoris diminucionem hec vestra moneta vobis data et concessa lesionem minime suscipiat. Et contra hoc nemo audeat ullatenus vos disturbare quod per hanc cartam donacionis stabile et inconsussum statuo et semper volo conservari. Hanc autem donacionem facio in oblacione mee peregrinacionis ad apostolum beatum Iacobum ecclesie sue et